

Οδηγίες προς εκπαιδευτικούς για την καταπολέμηση της μισαλλοδοξίας και των διακρίσεων εναντίον των Μουσουλμάνων

*Η αντιμετώπιση της
ισλαμοφοβίας μέσα από
την εκπαίδευση*

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

έντρο Επιστημονική Έρευνα
και παιδαγωγική παρέμβαση

**Οδηγίες προς εκπαιδευτικούς
για την καταπολέμηση της
μισαλλοδοξίας και των διακρίσεων
εναντίον των Μουσουλμάνων**

*Η αντιμετώπιση της
ισλαμοφοβίας μέσα από
την εκπαίδευση*

ΑΘΗΝΑ 2014

Ο παρών Οδηγός πρωτοδημοσιεύτηκε το 2011 από το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ODIHR) του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ/OSCE), τον Εκπαιδευτικό, Επιστημονικό και Πολιτιστικό Οργανισμό του ΟΗΕ (UNESCO) και το Συμβούλιο της Ευρώπης με τίτλο: «Οδηγίες προς εκπαιδευτικούς για την καταπολέμηση της μισαλλοδοξίας και των διακρίσεων εναντίον των Μουσουλμάνων: Η αντιμετώπιση της ισλαμοφοβίας μέσα από την εκπαίδευση» [Guidelines for Educators on Countering Intolerance and Discrimination against Muslims: Addressing Islamophobia through Education]. Είναι ανεπίσημη μετάφραση που δημοσιεύεται ελληνικά υπό την αιγίδα της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και του Κέντρου Διαπολιτισμικής Έρευνας και Παιδαγωγικής Παρέμβασης του Τμήματος Ε.Α.Π.Η. του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Όλα όσα περιέχονται σε αυτό το δημόσιο κείμενο δεν έχουν καμία σχέση με το νομικό καθεστώς καμίας χώρας, εδαφικής επικράτειας, πόλης ή περιοχής και τις αρχές τους, είτε με τον προσδιορισμό των ορίων ή των συνόρων τους, θέματα για τα οποία το ODIHR, ο ΟΑΣΕ/OSCE και η UNESCO δεν εκφράζουν ουδεμία γνώμη ούτε άμεσα ούτε έμμεσα.

Για την επιλογή και την παρουσίαση των δεδομένων που αναφέρονται εδώ καθώς και για τις ιδέες και γνώμες που εκπροσωπούν, την ευθύνη φέρουν οι συγγραφείς και οι παραπεμπόμενοι θεσμοί στον οποίων τις ιστοσελίδες είναι αναρτημένα και άρα δεν εκπροσωπούν αναγκαστικά τις απόψεις του ODIHR, του ΟΑΣΕ/OSCE και της UNESCO.

Εκτύπωση: Poligrafus Jacek Adamiak

**Οδηγίες προς εκπαιδευτικούς
για την καταπολέμηση της
μισαλλοδοξίας και των διακρίσεων
εναντίον των Μουσουλμάνων**

*Η αντιμετώπιση της
ισλαμοφοβίας μέσα από
την εκπαίδευση*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	9
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	11
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	13
2. ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΜΙΣΑΛΛΟΔΟΞΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩΝ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ	17
2.1 Ορισμοί και εννοιολογικές διευκρινίσεις	17
2.2 Εκδηλώσεις μισαλλοδοξίας και διακρίσεων εναντίον Μουσουλμάνων στα σχολεία	18
2.3 Οι επιπτώσεις της αδιαλλαξίας	20
2.4 Αδιαλλαξία ή ελευθερία του λόγου;	21
3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	23
3.1 Ο σεβασμός των δικαιωμάτων	23
3.2 Η συμμετοχική προσέγγιση	25
3.3 Διαμορφώνοντας χώρο για διάλογο	26
3.4 Η ανάγκη συνεχούς αξιολόγησης	28
3.5 Διδάσκοντας για τις διάφορες θρησκείες και κουλτούρες	29
4. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΓΙΑ ΣΧΟΛΕΙΑ	33
4.1 Αντίδραση και αντιμετώπιση των διακρίσεων, της βίας και άλλων σοβαρών φαινομένων	33
4.2 Πρόληψη και προστασία	35
4.3 Δραστηριότητες που προωθούν τον αναστοχασμό και την κριτική σκέψη	37
5. ΠΙΘΑΝΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ	49
6. ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ	51
6.1 Χρήσιμοι ιστότοποι	51
6.2 Εκπαιδευτικά δίκτυα	60
6.3 Δημοσιεύματα και εκθέσεις διεθνών οργανισμών	61
6.4 Διεθνή κανονιστικά εργαλεία και κείμενα πολιτικής	68
6.5 Πηγές για πρόσθετη πληροφόρηση	72

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Οι οδηγίες συντάχθηκαν από κοινού από τον Οργανισμό για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη [OSCE], το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων [ODIHR], το Συμβούλιο της Ευρώπης και την UNESCO, με την επιστημονική βοήθεια εμπειρογνομώνων μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται ειδικοί σε θέματα εκπαίδευσης, εκπαιδευτικοί, εκπρόσωποι της κοινωνίας των πολιτών και κυβερνητικών αρχών. Οι ως άνω διεθνείς θεσμοί ευχαριστούν όλους όσους συμμετείχαν παρέχοντας γνώσεις, συμβουλές και σχόλια.

ΕΙΔΙΚΟΙ

- **Lynn Davies**, Καθηγήτρια Διεθνούς Εκπαίδευσης, Τμήμα Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο του Μπέρμινγχαμ (Ηνωμένο Βασίλειο)
- **Miguel Ángel García López**, Ανεξάρτητος αξιολογητής και Εκπαιδευτικός Σύμβουλος (Ισπανία)
- **Marat Gibatdinov**, Ινστιτούτο Ιστορίας, Επιστημονική Ακαδημία του Ταταρσταν (Ομοσπονδία της Ρωσίας)
- **Katarzyna Gorak-Sosnowska**, Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Οικονομική Σχολή Βαρσοβίας (Πολωνία)
- **Yuri Goriachev**, Επικεφαλής εκπροσώπων στην UNESCO, Ινστιτούτο Ανοιχτής Εκπαίδευσης της Μόσχας (Ομοσπονδία της Ρωσίας)
- **Barbara John**, Τμήμα της Γερουσίας για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και την Έρευνα (Γερμανία)
- **Gerdien Jonker**, Κέντρο για το Ισλάμ και το Δίκαιο στην Ευρώπη, Ερλάνγκεν, Πανεπιστήμιο Φρίντριχ Αλεξάντερ, Νυρεμβέργη (Γερμανία)
- **Shabbir Mansuri**, Ινστιτούτο Θρησκειών και Δικαιωμάτων των Πολιτών (ΗΠΑ)
- **Gema Martín Muñoz**, Γενική Διευθύντρια, Αραβική Εστία και Διεθνές Ινστιτούτο Σπουδών για τον αραβικό και ισλαμικό κόσμο (Ισπανία)
- **Pascale Mompoin-Gaillard**, Ανεξάρτητη Σύμβουλος και Γενική Εισηγήτρια της Μεθόδου Πεσταλότσι για τους εργαζόμενους στην Εκπαίδευση (Γαλλία)
- **Jonas Otterbeck**, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Διεθνούς Μετανάστευσης και Εθνοτικών Σχέσεων Πανεπιστήμιο του Μάλμο (Σουηδία)
- **Akif Emre Öktem**, Επίκουρος Καθηγητής, Νομική Σχολή, Πανεπιστήμιο Γαλατασαράι (Τουρκία)
- **Robin Richardson**, Συνδιευθυντής Επιμόρφωσης εν ενεργεία Εκπαιδευτικών και Εκπαιδευτικής Ανάπτυξης (Ηνωμένο Βασίλειο)
- **Sarah Soyey**, Δείξε Κόκκινη Κάρτα στον Ρατσισμό (Ηνωμένο Βασίλειο)
- **Barry van Driel**, Διεθνής Διευθυντής για την Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών και την Ανάπτυξη Προγραμμάτων Σπουδών, Εστία Άννας Φρανκ (Ολλανδία)
- **Jasmin Zine**, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πανεπιστήμιο Γουίλφριντ Λόριερ (Καναδάς)

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

- **Angeliki Aroni**, Εκπαιδευτικός, Διαπολιτισμικό Δημοτικό Σχολείο Φαλήρου (Ελλάδα)
- **Zsuzsanna Czene**, Διευθύντρια του Σχολείου και Επιμορφωτικού Κέντρου Fazekas Mihály (Ουγγαρία)
- **Elisabeth Dittrich**, Επιμορφώτρια Εκπαιδευτικών, Ευρωπαϊκή Ένωση Εκπαιδευτικών (Αυστρία)
- **Herman Engering**, Εκπαιδευτικός, Λύκειο Berlage (Ολλανδία)
- **Rolf Gollob**, Συνδιευθυντής Διεθνών Σχεδίων στην Εκπαίδευση, Πανεπιστήμιο Ζυρίχης, (Ελβετία)
- **Beatriz Malik Liévano**, Επιμορφώτρια Εκπαιδευτικών, Καθηγήτρια στη Σχολή Επιστημών της Εκπαίδευσης, UNED (Ισπανία)

ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

- **Ufuk Gökçen**, Πρώην Σύμβουλος του Γενικού Γραμματέα του Οργανισμού για την Ισλαμική Συνεργασία (Organisation of Islamic Cooperation, OIC)
- **Aydan İyigüngör**, Υπεύθυνος Προγραμμάτων, Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα (European Union for Fundamental Rights, FRA)
- **Mariama Ndiaye Niang**, Ειδική Προγραμμάτων, Διεύθυνση Εκπαίδευσης, Ισλαμικός, Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός (ISESCO)
- **Thomas Uthup**, Διευθυντής Έρευνας και Εκπαίδευσης, Συμμαχία Πολιτισμών του ΟΗΕ

ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

- **Bekim Alimi**, Πιμάμης, Μουσουλμανική Κοινότητα του Καντονίου Sankt Gallen (Ελβετία)
- **Anas al-Shaikh Ali**, Πρόεδρος, Ένωση Μουσουλμάνων Κοινωνικών Επιστημόνων (Ηνωμένο Βασίλειο)
- **Tarafa Baghajati**, Πρόεδρος, Αυστριακή Πρωτοβουλία Μουσουλμάνων (Αυστρία)
- **Robert Chase**, Ιδρυτής-Διευθυντής, Intersections (ΗΠΑ)
- **Intissar Kherigi**, Υποδιευθύντρια, FEMYSO (Βέλγιο)
- **Veysel Filiz**, Υποδιευθυντής, COJEP International (Γαλλία)
- **Nuzhat Jafri**, Μέλος Εθνικού Διοικητικού Συμβουλίου, Καναδικό Συμβούλιο Μουσουλμανίδων (Καναδάς)
- **Burhan Kesici**, Πρόεδρος, Ισλαμική Ομοσπονδία Βερολίνου (Γερμανία)
- **Jamil Sherif**, Συντονιστής Διεθνών Σχέσεων, Μουσουλμανικό Συμβούλιο Βρετανίας (Ηνωμένο Βασίλειο)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η προβολή και προώθηση της αλληλοκατανόησης και του σεβασμού των διαφορών, με παράλληλη την καταπολέμηση όλων των μορφών μισαλλοδοξίας και διακρίσεων, πρέπει σήμερα περισσότερο από ποτέ άλλοτε να είναι μεγάλη προτεραιότητα της διεθνούς κοινότητας με στόχο τη διατήρηση της ειρήνης και της σταθερότητας σε παγκόσμιο όσο και σε τοπικό επίπεδο. Οι στάσεις και εντάσεις που οδηγούν σε ενδοκοινοτικές συγκρούσεις συχνά οφείλονται σε στερεότυπα και παρανοήσεις. Μια από τις πιο μεγάλες προκλήσεις της εποχής είναι η διάδοση γνώσεων με στόχο την κατανόηση της κάθε διαφορετικής κουλτούρας. Απέναντι σε αυτή την πρόκληση των καιρών, οι εκπαιδευτικοί ασκούν θεμελιώδη ρόλο.

Αναγνωρίζοντας τα παραπάνω, η διεθνής κοινότητα έχει επανειλημμένα ασχοληθεί με την καταπολέμηση της μισαλλοδοξίας και των διακρίσεων μέσα από την εκπαίδευση. Η Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Ρατσιστικών Διακρίσεων του ΟΗΕ του 1969 καλεί τα κράτη να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν αποτελεσματικά μέτρα στο πεδίο της εκπαίδευσης, τα οποία θα καταπολεμούν τις προκαταλήψεις που γεννούν τις διακρίσεις και θα προωθούν την κατανόηση, την ανοχή και τη φιλία ανάμεσα σε έθνη και εθνοτικές ομάδες.

Η Οδηγία του Εκπαιδευτικού, Επιστημονικού και Πολιτιστικού Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών (UNESCO) του 1974, για την Εκπαίδευση με στόχο τη διεθνή Αμοιβαία Κατανόηση, τη Συνεργασία και την Ειρήνη που σχετίζεται με τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τις Βασικές Ελευθερίες, τονίζει τον καθοριστικό ρόλο της εκπαίδευσης στην καλλιέργεια μιας κουλτούρας της ειρήνης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η Απόφαση του Συμβουλίου Υπουργών του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) το 2005 στη Λιουμπλιάνα ενθαρρύνει τα δημόσια και ιδιωτικά εκπαιδευτικά προγράμματα που διαδίδουν την ανοχή και καταπολεμούν τις διακρίσεις καθώς και αυξάνουν μέσα από την εκπαίδευση τη δημόσια αναγνώριση ότι η μισαλλοδοξία και οι διακρίσεις υπάρχουν και ότι είναι απαράδεκτες. Η «Λευκή Βίβλος για τον Διαπολιτισμικό Διάλογο» του 2008 του Συμβουλίου της Ευρώπης προβάλλει ως αναγκαία την ευρύτατη από κοινού προσπάθεια διαχείρισης της πολιτισμικής ετερότητας και τονίζει τη σημασία που έχουν η εκμάθηση και η διδασκαλία της ικανότητας συμμετοχής στο διαπολιτισμικό περιβάλλον. Η Χάρτα του 2010 του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα ενθαρρύνει όλα τα κράτη μέλη να καλλιεργήσουν τις εκπαιδευτικές προσεγγίσεις που στοχεύουν στην καταπολέμηση των διακρίσεων και της βίας.

Με βάση τα παραπάνω εργαλεία, η ειδική ανάγκη να καταπολεμηθούν η μισαλλοδοξία και οι διακρίσεις εναντίον των Μουσουλμάνων αναγνωρίζεται από τον ΟΑΣΕ/OSCE, το Συμβούλιο της Ευρώπης και την UNESCO. Για να βοηθήσει

τα κράτη να εξασφαλίσουν αποτελέσματα σε αυτή την προσπάθεια, το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΑΣΕ (ODIHR), το Συμβούλιο της Ευρώπης και η UNESCO συνεργάστηκαν ώστε να διαμορφώσουν αυτές τις «Οδηγίες προς Εκπαιδευτικούς για την Καταπολέμηση της Μισαλλοδοξίας και των Διακρίσεων εναντίον των Μουσουλμάνων». Οι οδηγίες στοχεύουν να στηρίξουν τους εκπαιδευτικούς στο να διακρίνουν τις εκδηλώσεις μισαλλοδοξίας και διακρίσεων εναντίον των Μουσουλμάνων στα σχολεία και να προσφέρουν ιδέες και εργαλεία για το πώς να αντιδρούν σε αυτό το φαινόμενο ώστε να αποτρέπεται η εμφάνισή του. Ελπίζουμε ότι οι οδηγίες θα χρησιμοποιηθούν ευρύτερα στην οργάνωση και την εφαρμογή προγραμμάτων επιμόρφωσης εν ενεργεία και μελλοντικών εκπαιδευτικών.

Janez Lenarčič Πρέσβης
*Διευθυντής του του Γραφείου
Δημοκρατικών Θεσμών
και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
(ODIHR) του ΟΑΣΕ/OSCE*

Irina Bokova
*Γενική Διευθύντρια
UNESCO*

Thorbjørn Jagland
*Γενικός Γραμματέας
Συμβούλιο της Ευρώπης*

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι οδηγίες απευθύνονται στους εκπαιδευτικούς για να τους στηρίξουν στην καταπολέμηση της μισαλλοδοξίας και των διακρίσεων εναντίον των Μουσουλμάνων. Απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς αλλά και διαμορφωτές της εκπαιδευτικής πολιτικής και εκπροσώπους της, επιμορφωτές εκπαιδευτικών, διευθυντές σχολικών μονάδων, μέλη των επαγγελματικών ενώσεων εκπαιδευτικών και ΜΚΟ. Οι οδηγίες είναι αξιοποιήσιμες στην πρωτοβάθμια όσο και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ενώ μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν σε άτυπα εκπαιδευτικά πλαίσια.

Η μισαλλοδοξία και οι διακρίσεις εναντίον των Μουσουλμάνων δεν είναι φαινόμενο καινούργιο. Επικαιροποιήθηκαν ωστόσο και εντάθηκαν τα τελευταία χρόνια, ιδίως μετά την κήρυξη του «Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας», την παγκόσμια οικονομική κρίση, την ανασφάλεια για τις εθνικές ταυτότητες και την αυξανόμενη ετερότητα σε πολλές χώρες. Αυτοί οι παράγοντες συνέβαλαν να αυξηθεί η εχθρότητα και ο φόβος απέναντι στους Μουσουλμάνους και το Ισλάμ, που συχνά καλλιεργούν μερίδα των ΜΜΕ και ένας ορισμένος πολιτικός λόγος. Οι Μουσουλμάνοι συχνά περιγράφονται σαν εξτρεμιστές που απειλούν την ασφάλεια και την ειρήνη των άλλων. Ιδεολογίες βασισμένες στη διαίρεση «εμείς» και «οι άλλοι» ενισχύουν την προκατάληψη που εμφανίζει τους Μουσουλμάνους σαν «εχθρούς». Η προκατάληψη αυτή πηγάζει από την απουσία κοινής ιστορίας και από την άγνοια για τις διαφορετικές κουλτούρες και θρησκείες. Εξαιτίας αυτών των στερεοτύπων, οι Μουσουλμάνοι υφίστανται διακρίσεις που μεταξú άλλων περιλαμβάνουν: λεκτική και σωματική βία, θρησκευτική προκατάληψη, απουσία ίσων ευκαιριών στην εργασία, την κατοικία, την περίθαλψη και υγεία, την εκπαίδευση κι ακόμα απαγορεύσεις στην ελεύθερη άσκηση της θρησκείας τους. Οι Μουσουλμάνοι συχνά υφίστανται επιπλέον διακρίσεις που αφορούν όχι μόνο τη θρησκεία αλλά και την εθνότητα, την οικονομική κατάσταση, την ιδιότητα του πολίτη, το φύλο.

Τα παραπάνω στερεότυπα επηρεάζουν όχι μόνο τους νέους αλλά και τους γονείς τους, καθώς επίσης εκπαιδευτικούς και άλλους εργαζόμενους στην εκπαίδευση. Αυτό το φαινόμενο αποτελεί νέα πρόκληση για την εκπαίδευση. Μολονότι δεν μπορούν οι εκπαιδευτικοί να επιλύσουν οι ίδιοι τις πολιτικές και κοινωνικές εντάσεις ανάμεσα στις κοινότητες, μπορούν ωστόσο να παίξουν κεντρικό ρόλο στη διαμόρφωση των στάσεων και των συμπεριφορών των νέων. Οι προσεγγίσεις και πράξεις των εκπαιδευτικών και σχολικών διευθυντών μπορούν να έχουν αποφασιστική σημασία στη διάδοση και ενίσχυση του σεβασμού απέναντι στις διαφορές και της αμοιβαίας κατανόησης τόσο μέσα στα σχολεία όσο και στην ευρύτερη κοινωνία. Η συνεργασία τους με τα ΜΜΕ και την κοινωνία των πολιτών μπορεί επίσης να ενδυναμώσει την κοινωνική αλλαγή που επιδιώκει η εκπαίδευση σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Διάφορες διεθνείς οργανώσεις, μεταξύ των οποίων ο ΟΗΕ, ο ΟΑΣΕ και το Συμβούλιο της Ευρώπης έχουν ψηφίσει αποφάσεις που αφορούν τη μισαλλοδοξία και τις διακρίσεις εναντίον των Μουσουλμάνων. Ο ειδικός εισηγητής του ΟΗΕ για τις Σύγχρονες Μορφές Ρατσισμού, τις Ρατσιστικές Διακρίσεις, την Ξενοφοβία και την Αδιαλλαξία έχει δημοσιεύσει δύο εκθέσεις για την κατάσταση στην οποία ζούσαν πριν και ζουν μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου σε διάφορα μέρη του κόσμου οι Μουσουλμάνοι και οι Αραβες.¹ Τα κράτη μέλη του ΟΑΣΕ έχουν καταδικάσει τη βία και τις διακρίσεις εναντίον των Μουσουλμάνων και εμφατικά απορρίπτουν κάθε συσχέτιση της οποιασδήποτε θρησκείας με την τρομοκρατία.² Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI), λαβαίνοντας υπόψη τις διεθνείς υποχρεώσεις των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης, κυκλοφόρησε γενικές πολιτικές οδηγίες για την καταπολέμηση αυτής της ιδιαίτερης μορφής μισαλλοδοξίας.³ Ας σημειωθεί επίσης ότι οι διακρίσεις λόγω θρησκευματος απαγορεύονται από πολλά διεθνή κείμενα και ότι είναι πολλά τα κείμενα⁴ του ΟΑΣΕ, του Συμβουλίου της Ευρώπης και της UNESCO που τονίζουν τη σημασία της εκπαίδευσης στην καταπολέμηση της μισαλλοδοξίας και των διακρίσεων.

Οι οδηγιές εδώ συνυπολογίζουν ότι υπάρχουν μεγάλες διαφορές στα εκπαιδευτικά πλαίσια από χώρα σε χώρα. Υπάρχουν σχολεία όπου οι Μουσουλμάνοι, μαθητές και προσωπικό, αποτελούν μειονότητα, σχολεία όπου δεν υπάρχουν καθόλου Μουσουλμάνοι και άλλα όπου αποτελούν την πλειονότητα. Άρα οι οδηγίες πρέπει να προσαρμόζονται στις ιδιαιτερότητες της εκάστοτε συνθήκης. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει επίσης να είναι ενήμεροι των ενδεχόμενων δικών τους προσωπικών προκαταλήψεων, πρέπει τέλος να αναγνωρίζουν το ενδεχόμενο ορισμένες από τις πολιτικές ή τις πρακτικές του σχολείου τους να αποτελούν άμεσες είτε έμμεσες διακρίσεις εναντίον των Μουσουλμάνων.

Η μισαλλοδοξία και οι διακρίσεις εναντίον των Μουσουλμάνων είναι μία από τις μορφές που παίρνουν ο ρατσισμός, η ξενοφοβία και όλες οι διακρίσεις, άρα οι εκπαιδευτικοί γνωρίζουν ότι στα σχολεία τους υπάρχουν διάφορες από αυτές τις μορφές. Οι προσεγγίσεις και στρατηγικές που προτείνονται εδώ είναι κατά συνέπεια εφαρμόσιμες ενάντια σε κάθε μορφή αδιαλλαξίας και διακρίσεων. Άλλωστε γενικότερα, οι στρατηγικές που στοχεύουν στην εκμάθηση της αρμονικής συμβίωσης, στην εκπαίδευση που καλλιεργεί την αλληλοκατανόηση

1 Βλ. την πρώτη έκθεση για την κατάσταση των Μουσουλμάνων και Αράβων, δημοσιοποιημένη 13 Φεβρουαρίου 2006 (E/CN.4/2006/17) και τη δεύτερη για μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου, 3 Ιανουαρίου 2003 (E/CN.4/2003/23), στο: <<http://www2.ohchr.org/english/issues/racism/rapporteur/issues.htm>>.

2 Βλ. τις Αποφάσεις του Συμβουλίου Υπουργών του ΟΑΣΕ, με τίτλο «Ανοχή και Απουσία Διακρίσεων»: Υπ' αρ. 6/02, Πόρτο, 7/12/2002, <<http://www.osce.org/mc/40521>>, υπ' αρ. 12/04, Σόφια, 7/12/2004, <<http://www.osce.org/mc/23133>> και υπ' αρ. 10/05, Λισαβούρα, 6/12/2005, <<http://www.osce.org/mc/17462>>.

3 ECRI - Οδηγίες Γενικής Πολιτικής υπ' αρ. 5, για την Καταπολέμηση της Μισαλλοδοξίας και των Διακρίσεων εναντίον των Μουσουλμάνων, <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/gpr/en/recommendation_n5/Rec5%20en21.pdf>.

4 Άρθρο 2 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, <<http://www.un.org/en/documents/udhr/>>, άρθρο 2 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, Ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ 2200A [XXI], 1966, <<http://untreaty.un.org/cod/avl/ha/iccpr/iccpr.html>>, άρθρο 14 της Συνθήκης για την Προστασία των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, 4/11/1950, Europ.T.S. No. 5; 213 U.N.T.S. 221, <<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/005.htm>>.

και τον αλληλοσεβασμό, στην εκπαίδευση στην ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα, αποτελούν τα θεμέλια για τη συνοχή της κάθε κοινωνίας και την ειρήνη. Χρήσιμα διεθνή πλαίσια αναφοράς για όλα τούτα είναι το Παγκόσμιο Πρόγραμμα για την Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα του ΟΗΕ καθώς και η Χάρτα του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη και για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.

Μολονότι οι μορφές αδιαλλαξίας, ρατσισμού και ξενοφοβίας έχουν μεταξú τους ομοιότητες, έχουν ωστόσο και διαφορές ανάλογα με την ομάδα στόχο. Οι στρατηγικές άρα πρέπει να καταπολεμούν τα συγκεκριμένα στερεότυπα που αφορούν την κάθε συγκεκριμένη ανθρώπινη ομάδα. Η πρόσφατη ταχεία και πλατιά διάδοση στερεοτύπων ενάντια στο Ισλάμ και τους Μουσουλμάνους απαιτεί συνεπώς πηγές αντιμετώπισης εξειδικευμένες, όπως είναι αυτές οι Οδηγίες. Σημειωτέον ότι οι προηγούμενες οδηγίες είχαν τίτλο: Αντιμετωπίζοντας τον αντισημιτισμό: Πώς και γιατί; Οδηγός προς Εκπαιδευτικούς.⁵

Οι εδώ Οδηγίες διαμορφώθηκαν με τη βοήθεια πολλών συμβούλων. Ειδικοί από οργανώσεις νέων, πανεπιστημιακοί, μέλη κυβερνήσεων και διεθνών οργανισμών συνέβαλαν με τις ιδέες και τις προτάσεις τους. Τα ονόματα αναφέρονται στις ευχαριστίες, διότι η συμβολή όλων ήταν ασύγκριτα μεγάλη βοήθεια.

Έχουμε πλήρη συνείδηση του γεγονότος ότι η δημοσίευση αυτών των Οδηγιών δεν αρκεί από μόνη της για να αντιμετωπιστεί η μισαλλοδοξία και οι διακρίσεις εναντίον των Μουσουλμάνων μέσα από την εκπαίδευση. Ας θεωρηθούν αυτές οι Οδηγίες το πρώτο βήμα. Η εφαρμογή προσεγγίσεων και στρατηγικών που προτείνονται στις Οδηγίες προϋποθέτει τη στήριξη από τους διαμορφωτές της εκπαιδευτικής πολιτικής και τα διοικητικά στελέχη της εκπαίδευσης. Ένθερμα εισηγούμαστε σε όλους τους αρμόδιους εκπροσώπους να λάβουν, με βάση τις διεθνείς αρχές ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όλα τα απαραίτητα μέτρα απέναντι στη μισαλλοδοξία και τις διακρίσεις εναντίον των Μουσουλμάνων μέσα από την εκπαίδευση.

⁵ Αντιμετωπίζοντας τον αντισημιτισμό: Πώς και γιατί; Οδηγός προς Εκπαιδευτικούς, Βαρσοβία, OSCE/ODIHR & Yad Vashem, 2007, <<http://www.osce.org/odihr/29891>>.

«Μας αφορά άραγε κι εμάς αυτό το θέμα, εφόσον δεν έχουμε καθόλου ή έχουμε ελάχιστους μουσουλμάνους μαθητές στο σχολείο μας;»

Ο σεβασμός, η ανοχή, η απουσία διακρίσεων και οι ίσες ευκαιρίες αφορούν όλους ανεξαιρέτως. Εάν οι μισαλλόδοξες και ρατσιστικές στάσεις και συμπεριφορές αντιμετωπιστούν με αδιαφορία, ενδέχεται να ριζώσουν, οδηγώντας τους μαθητές να γίνουν ενήλικοι πολίτες με προκαταλήψεις και ελλιπή κατανόηση της ετερότητας. Στα σχολεία με λίγους ή δίχως μουσουλμάνους μαθητές, οι εκπαιδευτικοί ενδέχεται να μην έχουν συναντήσει μισαλλοδοξία εναντίον των Μουσουλμάνων, μένοντας με την εντύπωση ότι τέτοιο ζήτημα δεν τίθεται στο δικό τους σχολείο. Υπάρχουν περιπτώσεις που ζήτημα ρατσισμού προέκυψε για πρώτη φορά μετά την άφιξη ενός μουσουλμάνου μαθητή στο σχολείο. Σε μια τέτοια περίπτωση η πρότερη εντύπωση ότι το ζήτημα δεν υπήρχε εύκολα ερμηνεύεται με βάση τη νοοτροπία ότι «φταίει το θύμα». Επίσης σε σχολεία όπου είναι πολύ λίγοι, οι Μουσουλμάνοι συχνά υποφέρουν από αισθήματα απομόνωσης και περιθωριοποίησης και όταν οι νέοι υφίστανται διακρίσεις, συχνά ενδέχεται να έχουν αδιάλλακτες στάσεις ή προκαταλήψεις, εξαιτίας της άγνοιας και των στερεοτύπων.

2. ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΜΙΣΑΛΛΟΔΟΞΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩΝ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ

2.1 Ορισμοί και εννοιολογικές διευκρινίσεις

Οι παρούσες Οδηγίες χρησιμοποιούν τους γενικούς όρους «μισαλλοδοξία και διακρίσεις εναντίον των Μουσουλμάνων» γιατί είναι αυτοί που χρησιμοποιούνται συχνότερα από διεθνείς θεσμούς, συμπεριλαμβανομένων του ΟΑΣΕ, της UNESCO και του Συμβουλίου της Ευρώπης. Υπάρχουν και άλλοι όροι που αναφέρονται στο ίδιο ζήτημα, που περιλαμβάνουν την «ισλαμοφοβία» και τον «αντιμουσουλμανικό ρατσισμό». Ο όρος ισλαμοφοβία που χρησιμοποιούν ευρύτερα οι ΜΚΟ και εμφανίζεται συχνά στα ΜΜΕ σημαίνει τον φόβο και το μίσος ή την προκατάληψη κατά του Ισλάμ και των Μουσουλμάνων. Ο όρος αντιμουσουλμανικός ρατσισμός εντάσσει τη μισαλλοδοξία κατά των Μουσουλμάνων στο ευρύτερο πλαίσιο του ρατσισμού και υπονοεί τη μετατροπή του θρησκευματος σε κατηγορία αντίστοιχη της παραδοσιακής «φυλής».⁶ Συνεπώς ο όρος αναφέρεται στην πολυδιάστατη πλευρά της αδιαλλαξίας κατά των Μουσουλμάνων που ενδέχεται να αφορά και άλλες διαστάσεις πλην του θρησκευματος. Οι όροι αυτοί, μολονότι δεν είναι συνώνυμοι και σημασιοδοτούν διαφορετικές διαστάσεις του προβλήματος, συχνά χρησιμοποιούνται εναλλακτικά.

Η μισαλλοδοξία και οι διακρίσεις εναντίον Μουσουλμάνων περιλαμβάνουν αρνητικές στάσεις και συμπεριφορές απέναντι σε άτομα και ομάδες είτε απέναντι στην ιδιοκτησία τους, που είναι Μουσουλμάνοι ή συνδέονται με το Ισλάμ. Παίρνουν πολλές μορφές, από συστημικές έως ατομικές. Αφορούν υποτιμητικά σχόλια και μίσος στον δημόσιο λόγο, άμεσες ή έμμεσες διακρίσεις και εχθρική συμπεριφορά όπως άσκηση σωματικής βίας και λεκτικές επιθέσεις. Οι εκφράσεις μισαλλοδοξίας και διακρίσεων εναντίον Μουσουλμάνων διαφέρουν ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες της κοινωνίας στην οποία εμφανίζονται. Πρέπει πάντως να μην ξεχνιέται ότι η μισαλλοδοξία και οι διακρίσεις εναντίον Μουσουλμάνων συχνά συνυπάρχουν με αρνητικά αισθήματα εναντίον των μεταναστών, με την ξενοφοβία και με τις διακρίσεις φύλου, πράγμα που σημαίνει ότι ορισμένα άτομα υφίστανται συγχρόνως πολλών ειδών διακρίσεις.

Ο όρος «ανοχή» έχει πολλές σημασίες και γίνεται κατανοητός με πολύ διαφορετικούς τρόπους. Σε αυτές τις Οδηγίες χρησιμοποιείται με τη σημασία που του έχει αποδώσει η Δήλωση Αρχών της UNESCO.⁷ Σημαίνει, δηλαδή, τον

6 Στο «Ερμηνευτικό Μνημόνιο που περιέχεται στη Γενική Σύσταση υπ' αρ. 7 περί της Εθνικής Νομοθεσίας για την Καταπολέμηση του Ρατσισμού και των Ρατσιστικών Διακρίσεων» του ECRI αναφέρεται ότι ο όρος «ρατσισμός» χρησιμοποιείται με την ευρεία έννοια, περιλαμβάνει την ξενοφοβία, τον αντισημιτισμό και την αδιαλλαξία, ώστε καλύπτει και τη θρησκεία ως ένα από τα πεδία των έμμεσων ή άμεσων ρατσιστικών διακρίσεων. Βλ. ECRI, Γενική Σύσταση υπ' αρ. 7 και Ερμηνευτικό Μνημόνιο, Στρασβούργο, 17/2/2003, <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/GPR/EN/Recommendation_N7/ecri03-8%20recommendation%20nr%207.pdf>.

7 Δήλωση Αρχών για την Ανεκτικότητα, Gen. Conf. Res. 5.61, UNESCO Doc. 28 C/Res. 5.61 (Nov. 16, 1995, <<http://www.unesco.org/cpp/uk/declarations/tolerance.pdf>>.

σεβασμό, την αποδοχή και τη θετική αξιολόγηση του πλούτου και της ποικιλίας που παρέχουν στον κόσμο οι διάφορες κουλτούρες, οι διαφορετικοί τρόποι έκφρασης και οι διαφορετικές μορφές ανθρωπισμού. Δεν έχει τη σημασία της συμβιβαστικής στάσης ούτε σημαίνει συγκατάβαση ή επιεικής αντιμετώπιση, αντίθετα εννοεί την ενεργητική αποδοχή που στηρίζεται στην αναγνώριση των οικουμενικών δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών των άλλων.

«Η μισαλλοδοξία και οι διακρίσεις εναντίον των Μουσουλμάνων» δεν είναι νομική έννοια. Ενδέχεται ωστόσο να υπάρχουν εκφράσεις που εμπίπτουν ως παράνομες στη νομοθεσία, την ποινική, αστική ή διοικητική. Πέρα από τη νομική τους διάσταση, είναι ευρύτατα αναγνωρισμένο ότι η μισαλλοδοξία και οι διακρίσεις είναι βλαβερές για την κοινωνία, όχι μόνο για τις αρνητικές τους συνέπειες στα άτομα, αλλά πολύ γενικότερα, καθώς αποτελούν εν δυνάμει κίνδυνο για την κοινωνική γαλήνη, τη σταθερότητα και την κοινωνική ασφάλεια. Αυτός ο κίνδυνος δείχνει και την ανάγκη αντιμετώπισης του φαινομένου σε πολλά πεδία και μάλιστα στα σχολεία. Η μισαλλοδοξία και οι διακρίσεις εναντίον των Μουσουλμάνων συχνά οφείλονται στην προκατάληψη, στα στερεότυπα και στην απουσία γνώσεων για το Ισλάμ και τις μουσουλμανικές κουλτούρες, άρα η εκπαίδευση είναι ικανή να παίξει καθοριστικό ρόλο στην αλλαγή των συμπεριφορών όσο και στην καλλιέργεια του αμοιβαίου σεβασμού και της αλληλοκατανόησης.

Το επίθετο «Μουσουλμάνος» σε αυτές τις οδηγίες χρησιμοποιείται με ευρύτατη έννοια. Δεν σημαίνει τον φορέα συγκριμένων θρησκευτικών πεποιθήσεων ούτε τον πιστό που ακολουθεί συγκεκριμένες θρησκευτικές πρακτικές. Αναφέρεται σε μια μεγάλη και ευρεία πολιτισμική κληρονομιά στην οποία τα άτομα γεννιούνται και σε κοινότητες στις οποίες ανήκουν μέσω συγγενικών δεσμών. Οι Μουσουλμάνοι διαφέρουν πάρα πολύ μεταξύ τους ως προς την εθνικότητα, τη γλώσσα, την κοινωνική τάξη, τον τρόπο ζωής, τις πολιτικές πεποιθήσεις, τις θρησκευτικές πρακτικές. Για άλλους η μουσουλμανική ιδιότητα μπορεί να είναι σχετικά μικρό μέρος της ταυτότητας, ενώ για άλλους να έχει κεντρική σημασία στη ζωή τους.

2.2 Εκδηλώσεις μισαλλοδοξίας και διακρίσεων εναντίον Μουσουλμάνων στα σχολεία

Οι εκδηλώσεις μισαλλοδοξίας και διακρίσεων στο σχολικό περιβάλλον εκτείνονται σε ευρύ πεδίο. Συνήθως οι δράστες είναι μαθητές, υπάρχουν ωστόσο και περιπτώσεις μισαλλοδοξίας και διακρίσεων από την πλευρά των εκπαιδευτικών ή των σχολικών διοικήσεων.

Οι χειρότερες εκδηλώσεις που υπάρχουν είναι εγκληματικές πράξεις, οι οποίες οφείλονται να καταγγέλλονται στις αρχές της κάθε χώρας. Πρόκειται για:

- απειλές,
- καταστροφή ή βεβήλωση ιδιοκτησίας και βανδαλισμός,
- βίαιες επιθέσεις σε άτομα.

Υπάρχουν στη συνέχεια πράξεις που ενδέχεται να θεωρούνται «κανονικές» στο πλαίσιο σχολικής αυλής, παιδικής χαράς ή γηπέδου, έχουν όμως έντονα αρνητικές συνέπειες. Πρόκειται για:

- αποκλεισμό,
- λεκτική βία,
- υποτιμητικά σχόλια,
- υβριστικά παρατσούκλια,
- αστεία εναντίον της ταυτότητας ή του θρησκειώματος,
- διάδοση ψευδών και φημών,
- άσκηση σωματική βίας όπως χτυπήματα, κλοτσιές, σπρωξιές, φτύσιμο, που ανάλογα με τις συνθήκες ενδέχεται να υπερβεί τα όρια της νομιμότητας και να μετατραπεί σε εγκληματική συμπεριφορά.

Η λεκτική βία ή τα υποτιμητικά σχόλια μπορεί να πάρουν μορφές ακραίες

«Σε σχολείο της Καλιφόρνιας, ένα αγόρι πλησίασε στην αυλή ένα 17χρονο κορίτσι ουρλιάζοντας: «Είναι κόρη του Μπιν Λάντεν! Θα ανατινάξει το σχολείο... Κρύβει μια βόμβα κάτω από το πουλόβερ της! Τρέξτε όλοι, είναι της Τζιχάντ, θα μας σκοτώσει!».⁸

Οι διοικήσεις των σχολείων πρέπει να βρίσκονται σε εγρήγορση απέναντι σε σχολικές πολιτικές και πρακτικές που οδηγούν σε διακρίσεις.⁹ Μεταξύ αυτών είναι οι ενδυματολογικοί κώδικες, η πρόσβαση στη γνώση που αφορά τις θρησκείες των άλλων, οι κανόνες διατροφής, οι εορτασμοί. Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται στις σχολικές πολιτικές που έχουν επιπτώσεις στα κορίτσια ισλαμικού θρησκειώματος. Για παράδειγμα, υπάρχουν περιπτώσεις όπου μαθήτρες που φορούν την ισλαμική μαντίλα εντάσσονται σε χαμηλότερου επιπέδου τάξεις είτε

⁸ Βλ. *American-Arab Anti-Discrimination Committee Research Institute Report on Incidents of Discrimination in Educational Institutions (2003–2007)* (Washington DC: ADC Publications, 2008), σελ. 17–18. Βλ. επίσης, Cristi Hegranes, Suffer the Little Muslims: A look at the appalling discrimination against Middle Eastern students countenanced by Bay Area public schools, στο *San Francisco Weekly*, 17 Αυγούστου 2005, <<http://www.ing.org/about/islampage.asp?num=42>>.

⁹ Βλ. ECRI General Policy Recommendation No. 7 on National Legislation to Combat Racism and Racial Discrimination stipulates that the law should prohibit direct and indirect discrimination, <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/GPR/EN/Recommendation_N7/ecri03-8%20recommendation%20nr%207.pdf>.

προτρέπονται να μην επιλέγουν ορισμένα μαθήματα.¹⁰ Τα κορίτσια ισλαμικού θρησκευάτος επίσης ενδέχεται να αποκλείονται από ορισμένες σχολικές δραστηριότητες, είτε με βάση την υπόθεση ότι δεν επιθυμούν τη συμμετοχή τους, είτε επειδή δεν προβλέπονται ειδικές παροχές που θα επέτρεπαν τη συμμετοχή τους, όπως για παράδειγμα ώρες κολύμβησης μόνο για κορίτσια.¹¹ Στο πλαίσιο της κάθε εθνικής νομοθεσίας σχετικά με τις θρησκευτικές πρακτικές στα σχολεία, πρέπει σε συνεργασία με τις κοινότητες και τους γονείς να προβλέπονται μέτρα που εμποδίζουν και αποτρέπουν τις διακρίσεις κατά των μουσουλμάνων μαθητών και μαθητριών.

Οι διακρίσεις και οι συμπεριφορές αδιαλλαξίας συχνά οφείλονται σε παρανοήσεις και λαθεμένες αντιλήψεις περί Μουσουλμάνων. Τα σχολικά εγχειρίδια σε διάφορες χώρες περιέχουν τέτοιες παρανοήσεις και λάθη για τους Μουσουλμάνους και το Ισλάμ. Προβλήματα προκαλεί επίσης η απουσία στα σχολικά εγχειρίδια πληροφοριών σχετικών με την κουλτούρα και την ιστορία των Μουσουλμάνων. Η αλλαγή των σχολικών εγχειριδίων ως προς αυτό είναι βασικής σημασίας, όχι μόνο ώστε να περιλάβουν ακριβή και αντικειμενική πληροφόρηση αλλά και για να αντιμετωπίζουν τα στερεότυπα και τις έμμεσες αξιολογήσεις που υπάρχουν στο κεφάλι των μαθητών.¹² Διακρίσεις προκαλούνται επίσης από τα στερεότυπα που αναπαράγουν τα μέσα ενημέρωσης που χρησιμοποιούν τα σχολεία.¹³

2.3 Οι επιπτώσεις της αδιαλλαξίας

Οι διακρίσεις και η μισαλλοδοξία έχουν σοβαρές επιπτώσεις στα άτομα και τις κοινότητες. Μαθητές και μαθήτριες που γίνονται θύματα διακρίσεων ενδέχεται να αποκτήσουν αισθήματα απομόνωσης, φόβους, αρνητικά συναισθήματα και άλλες αντιδράσεις. Οι διακρίσεις και η μισαλλοδοξία στα σχολεία έχει ακόμα εντονότερες αρνητικές επιπτώσεις, εφόσον το σχολείο οφείλει να είναι χώρος όπου οι μαθητές και οι μαθήτριες αισθάνονται ασφαλείς και έχουν την ευκαιρία να αναπτύξουν τις ικανότητες, τις δεξιότητες και την προσωπικότητά τους.

10 Βλ. "Report of the OSCE-ODIHR Round Table on Addressing Intolerance and Discrimination against Muslims: Youth and Education" (Βιέννη: 17 Δεκεμβρίου 2008), σελ. 9.

11 Βλ. Yasemin Karakaşoğlu & Sigrid Luchtenberg, *Islamophobia in German Educational Settings: Actions and Reactions*, στο Barry van Driel (Επιμ.), *Confronting Islamophobia in Educational Practice*, (Stoke-on-Trent: Trentham Books, 2005), σελ. 42–43.

12 Βλ. Falk Pingel, *UNESCO Guidebook on Textbook Research and Textbook Revision*, 2η έκδοση (Παρίσι, UNESCO, 2010), σελ. 67; Alliance of Civilizations, Report of the High-Level Group, 13 Νοέμβριος 2006), σελ. 26 (Recommendations 3 & 4), σελ. 34, (United Nations: Νέα Υόρκη, 2006).

13 Έρευνα στις ΗΠΑ διαπιστώνει ότι 45% των λέξεων που ακούει ο μέσος πολίτης καθημερινά προέρχονται από την τηλεόραση και 27% από το διαδίκτυο. Βλ. Roger E. Bohn & James E. Short, "How Much Information? 2009 Report on American Consumers," University of California, San Diego, Updated January 2010, σελ. 27, Πίνακας 9, <http://hmi.ucsd.edu/pdf/HML_2009_ConsumerReport_Dec9_2009.pdf>.

Έχει διαπιστωθεί από μελέτες ότι μαθητές και μαθήτριες που γίνονται θύματα διακρίσεων ή μισαλλοδοξίας στα σχολεία αποκτούν διάφορα αρνητικά χαρακτηριστικά, μεταξύ των οποίων τα ακόλουθα:¹⁴

- χαμηλή αυτοεκτίμηση,
- αυτοαποκλεισμός,
- εσωτερίκευση της καταπίεσης,
- απόσυρση από τις σχολικές δραστηριότητες,
- αδυναμία ανάπτυξης των δυνατοτήτων τους,
- ροπή προς βίαιες και εξτρεμιστικές ιδεολογίες,
- άρνηση και πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου,
- προβλήματα υγείας και κατάθλιψη,
- αυτοκτονικές σκέψεις.

Είναι άραγε ένα «απλό» αστείο;

Τα αστεία και οι υποτιμητικοί χαρακτηρισμοί συχνά βλάπτουν σοβαρά. Ακόμα και αν γίνονται χωρίς κακή πρόθεση και μόνο «για πλάκα», πληγώνουν το άτομο στόχο. Αν δεν υπάρξει αντίδραση ο/η δράστης μπορεί να νομίσει ότι αυτού του είδους τα «αστεία» γίνονται ανεκτά, ακόμα και αποδεκτά. Η έλλειψη αντίδρασης των αρχών του σχολείου σε αστεία και υποτιμητικά επίθετα προς μουσουλμάνους μαθητές ή μαθήτριες –όπως και κάθε άλλη ανθρώπινη ομάδα–, μπορεί να ενθαρρύνει τους δράστες να προχωρήσουν σε χειρότερες μορφές διακρίσεων έως και σωματική βία.

2.4 Αδιαλλαξία ή ελευθερία του λόγου;

Ενδέχεται να συγκρούονται οι αρχές της ελευθερίας του λόγου με τις αρχές του σεβασμού απέναντι στις θρησκευτικές και μη θρησκευτικές πεποιθήσεις. Η ελευθερία του λόγου περιέχει το δικαίωμα άσκησης κριτικής ακόμα και υποτίμησης των θρησκειών και των θρησκευτικών πρακτικών. Οι διεθνείς θεσμοί ωστόσο διακρίνουν ξεκάθαρα σε αυτή τη διχοτομία ότι απαγορεύεται η προβολή και υπεράσπιση του εθνικού, ρατσιστικού ή θρησκευτικού μίσους, εφόσον προτρέπει στις διακρίσεις, την εχθρότητα ή τη βία.¹⁵

¹⁴ Βλ. George J. Sefa Dei, Josephine Mazzuca, Elizabeth McIsaac and Jasmine Zine, *Reconstructing Dropout: A Critical Ethnography of the Dynamics of Black Students' Disengagement from School* (University of Toronto Press, Toronto 1997).

¹⁵ Βλ. Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, Ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ 2200Α [XXI], 1966, < <http://untreaty.un.org/cod/avl/ha/iccpr/iccpr.html> >.

Σύμφωνα με την UNESCO, ο σεβασμός της ελευθερίας της έκφρασης και ο σεβασμός των θρησκευτικών πεποιθήσεων και συμβόλων είναι δύο αρχές διαφορετικές που πρέπει να συνυπάρχουν, με στόχο να ξεπεραστεί η υπάρχουσα ακόμα σήμερα άγνοια για τους τρόπους ζωής των άλλων, ώστε να κυριαρχεί η ειρήνη, η ανοχή και ο διάλογος ανάμεσα σε πολιτισμούς, κουλτούρες, λαούς και θρησκείες.¹⁶

Και κάτι ακόμη, ενώ υποτιμητικοί χαρακτηρισμοί και παρεμφερή σχόλια μπορεί να είναι νόμιμα με βάση την αρχή της ελευθερίας της έκφρασης, δεν είναι και δεν πρέπει να είναι αποδεκτά ή ανεκτά στο πλαίσιο του σχολείου.

¹⁶ Βλ. UNESCO, *Respect for Freedom of Expression and Respect for Sacred Beliefs and Values and Religious and Cultural Symbols* (174 EX/ 42) και Απόφαση 46 (174 EX/Decision 46, 2006). Βλ. επίσης UNESCO, *Action in Favour of the Respect for Freedom of Expression and Respect for Sacred Beliefs and Values and Religious and Cultural Symbols* (176 EX/23) και απόφαση 23 (176 EX/Decision 23, 2007).

3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Υπάρχουν αρκετά σημαντικά επιχειρήματα για την αντιμετώπιση της μισαλλοδοξίας εναντίον των Μουσουλμάνων στο σχολικό πλαίσιο. Βασικό είναι ότι οι εκπαιδευτικοί έχουν ευθύνη όχι μόνο για τη διδασκαλία των μαθημάτων αλλά και για την εξασφάλιση του αλληλοσεβασμού και της κατανόησης ανάμεσα σε μαθητές και μαθήτριες. Άρα κείμενο ζήτημα είναι να αποδίδουν σημασία και να αντιδρούν απέναντι σε κάθε είδους έκφραση αντιμουσουλμανικών απόψεων ή τη χρήση στερεοτύπων. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να βρίσκουν ευαίσθητους τρόπους αντιμετώπισης τέτοιων στάσεων και πράξεων, ώστε το μήνυμά τους να απευθύνεται προς το σύνολο μαθητών και μαθητριών, τόσο προς τα άτομα που γίνονται στόχος εχθρότητας και υποτίμησης όσο και προς τους δράστες. Ευαίσθησια είναι επίσης να κατασκευάζει η παρέμβαση των εκπαιδευτικών μια εικόνα των μουσουλμάνων μαθητών και μαθητριών που δεν τους αποδίδει μονόπλευρα σαν «θύματα» αλλά ως άτομα με δικούς τους τρόπους ζωής, διαφορετικές προσωπικότητες, με ταυτότητα που συντίθεται από διαφορετικά πολιτισμικά δεδομένα. Η μισαλλοδοξία και οι διακρίσεις εναντίον των Μουσουλμάνων πρέπει να γίνουν μέρος του προγράμματος διδασκαλίας, ως κεφάλαιο που ανήκει στα μαθήματα πολιτικής και κοινωνικής αγωγής, ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ανοχής και αντιρατσισμού. Τα μαθήματα αυτά μπορούν να εκθέσουν τους μαθητές στα αντιμουσουλμανικά στερεότυπα με συγκεκριμένο τρόπο και να τα αντιμετωπίσουν μέσα από έναν δίκαιο και μετριοπαθή τρόπο.

Στα σχολεία και στα προγράμματα διδασκαλίας είναι απαραίτητη η απεικόνιση του Ισλάμ και των Μουσουλμάνων—όπως και κάθε θρησκείας και των οπαδών της—με ακρίβεια, αντικειμενικότητα και σεβασμό. Είναι πολλά τα κείμενα διεθνών οργανισμών που ορίζουν ότι η εκπαίδευση δεν έχει στόχο μόνο τη μετάδοση γνώσεων και δεξιοτήτων αλλά και καθήκον να διαπαιδαγωγεί στις αξίες όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ανοχή, τον πλουραλισμό, τον αντιρατσισμό, την ενδοκοινωνική και τη διεθνή αρμονία.¹⁷

Τα υποκεφάλαια που ακολουθούν παρουσιάζουν εν συντομία ορισμένες μεθοδολογικές αρχές και προσεγγίσεις που μπορούν να βοηθήσουν στην προώθηση του σεβασμού και της αλληλοκατανόησης γενικά, και σε αυτό το πλαίσιο, στην καταπολέμηση των αντιμουσουλμανικών αισθημάτων ειδικότερα.

3.1 Ο σεβασμός των δικαιωμάτων

Η προσέγγιση της εκπαίδευσης που βασίζεται στα δικαιώματα προσφέρει στον μαθητικό πληθυσμό και τους εκπαιδευτικούς το πλαίσιο για τη διαμόρφωση στάσεων και συμπεριφορών μέσα στα σχολεία. Είναι προσέγγιση που διασφαλίζει το δικαίωμα στον σεβασμό για τον κάθε συμμετοχο στο μαθησιακό πλαίσιο, συνε-

17 Βλ. τις Οδηγίες της Χάγης και την Επεξηγηματική σημείωση για τα «Δικαιώματα των Εθνικών Μειονοτήτων στην Εκπαίδευση», υπό την ευθύνη του ΟΑΣΕ, 2006, <<http://www.osce.org/hcnm/32180>>.

πώς τον σεβασμό στην ταυτότητα των μαθητών και μαθητριών, τα ίσα δικαιώματα συμμετοχής και την ακεραιότητα της προσωπικότητάς τους.¹⁸ Οι κανόνες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι οικουμενικοί, αφορούν όλα τα έθνη, τις εθνοτικές ομάδες και τις θρησκείες. Η προσέγγιση η βασισμένη στα δικαιώματα επικεντρώνεται όχι στις διαφορές αλλά στις κοινές για όλους αξίες και τις κοινές αρχές. Προβάλλει τα ίσα δικαιώματα και την αξία του κάθε ατόμου, ανεξάρτητα από τη θρησκεία του, την εθνική προέλευση, το φύλο ή άλλες διαφορές. Τα σχολεία διαπιστώνουν σαφή βελτίωση της συμπεριφοράς των παιδιών γενικά, όταν οι μαθητές και μαθήτριες καταλαβαίνουν ότι έχουν δικαίωμα στην προστασία απέναντι στις διακρίσεις, την επιθετικότητα ή τη βία, αναγνωρίζοντας παράλληλα ότι έχουν ευθύνη και υποχρέωση να αποδίδουν το ίδιο δικαίωμα σε όλους τους άλλους.¹⁹

Νομοθεσία εναντίον των διακρίσεων στα σχολεία στη Σουηδία

Στη Σουηδία η νομοθετική πράξη εναντίον των διακρίσεων ισχύει από τον Ιανουάριο 2009 και αφορά τις διακρίσεις σε όλα τα κοινωνικά πεδία.²⁰ Περιλαμβάνει και προηγούμενη πράξη με σχετικές οδηγίες που αφορούσε ειδικά τα σχολεία. Με την τελευταία πράξη, η νομοθεσία κατά των διακρίσεων ενοποιήθηκε και η εφαρμογή της διασφαλίζεται από ειδικό στα θέματα ισότητας Συνήγορο του Πολίτη. Η νομοθετική πράξη απαγορεύει τις διακρίσεις κάθε είδους, σχετικές με το φύλο, την εθνική καταγωγή, τη θρησκεία ή άλλες πεποιθήσεις, τον σεξουαλικό προσανατολισμό και την αναπηρία. Αφορά εξίσου τον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, τους βρεφονηπιακούς σταθμούς, τα νηπιαγωγεία, πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια σχολεία και εκπαιδευτικά ιδρύματα ενηλίκων. Απαγορεύει τόσο τις άμεσες όσο και τις έμμεσες διακρίσεις, την προτροπή σε διακρίσεις, την παρενόχληση και την αντεκδίκηση. Τέλος ζητάει από τα σχολεία να πάρουν ενεργητικά μέτρα για την αποφυγή διακρίσεων διαμορφώνοντας ένα σχέδιο ίσης μεταχείρισης που περιγράφει αυτά τα μέτρα.

18 Βλ. UNESCO/UNICEF, *A Human Rights-Based Approach to Education for All* (Νέα Υόρκη και Παρίσι, UNESCO/UNICEF, 2007).

19 Βλ. UNICEF/UK, *Rights Respecting Schools Award, Information Leaflet* (Λονδίνο, UNICEF/UK, 2009), σελ. 2, <<http://www.unicef.org.uk/Documents/Education-Documents/UNICEF-RRSA-2011.pdf>>.

20 Σουηδικός Κώδικας, Περὶ Διακρίσεων, 5 Ιουνίου 2008, SFS 2008, 567, <http://www.do.se/Documents/pdf/new_discrimination_law.pdf>.

Μερικές από τις αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που σχετίζονται με την πρόληψη της μισαλλοδοξίας και των διακρίσεων εναντίον των Μουσουλμάνων είναι οι ακόλουθες:

- αξιοπρέπεια και ίσα δικαιώματα για όλους τους ανθρώπους,
- όχι διακρίσεις, συμπεριλαμβανομένης της θρησκείας,
- ισότητα όλων απέναντι στους νόμους,
- ελευθερία σκέψης, συνείδησης, θρησκείας ή πεποιθήσεων.

Η προσέγγιση που βασίζεται στα δικαιώματα προϋποθέτει επίσης να εμπλέκονται οι μαθητές και οι μαθήτριες και να λαμβάνεται υπόψη η γνώμη τους, οι οικογένειές τους και οι κοινότητες. Για την καταπολέμηση της μισαλλοδοξίας και των διακρίσεων θεμελιώδη σημασία έχει η συνεργασία των σχολείων με όλους τους εμπλεκόμενους άμεσα ή έμμεσα.

3.2 Η συμμετοχική προσέγγιση

Οι μαθητές και μαθήτριες αλλά και οι εκπαιδευτικοί δεν πρόκειται να αλλάξουν αναγκαστικά συμπεριφορά επειδή τους το λέει κάποιος αρμόδιος. Οι μαθητές εσωτερικεύουν τις νέες γνώσεις πολύ καλύτερα μέσα από συμμετοχικές διαδικασίες, όπου μαθαίνουν ενώ συγχρόνως πειραματίζονται και αποκτούν εμπειρίες. Αυτό μπορεί να γίνει με προσεγγίσεις εντός όσο και εκτός της σχολικής τάξης, όπως οι ακόλουθες:

- συμμετοχή των μαθητών και μαθητριών στις διοικητικές αποφάσεις, για παράδειγμα στη διαμόρφωση κανόνων συμπεριφοράς²¹
- ενθάρρυνση του διαλόγου με θέμα το σχολείο ή άλλα ζητήματα
- συμμετοχή σε εκδηλώσεις ή δραστηριότητες των διάφορων κοινοτήτων.

Σε ένα άλλο επίπεδο, καλή πρακτική για τη διαμόρφωση προγραμμάτων που αφορούν τις μειονότητες – συμπεριλαμβανομένων των θρησκευτικών μειονοτήτων – είναι τα προγράμματα να διαμορφώνονται με τη συμμετοχή εκπροσώπων των ενδιαφερόμενων μειονοτήτων.²² Αυτή η προσέγγιση εξασφαλίζει ακρίβεια των πληροφοριών και ευαισθησία των υλικών. Επιπλέον δίνει την αίσθηση στους Μουσουλμάνους που αποτελούν μειονότητα ότι είναι δικό τους θέμα και τους αφορά απευθείας.

²¹ Χρήσιμες οδηγίες υπάρχουν στο Elisabeth Bäckman and Bernard Trafford, *Democratic Governance of Schools*, Στρασβούργο, Συμβούλιο της Ευρώπης, 2006.

²² Βλ. Οδηγίες της Χάγης και Επεξηγηματική σημείωση <<http://www.osce.org/hcnm/32180>>.

Συμβουλευτική για τη θρησκευτική εκπαίδευση και την προσευχή στα σχολεία

Υπάρχει στο Ηνωμένο Βασίλειο ένα θεσμικό όργανο που παρέχει συμβουλές στις διευθύνσεις των σχολείων για την εκπαίδευση σε θρησκευτικά θέματα και την προσευχή, το Standing Advisory Council on Religious Education (SACRE). Αποτελείται από τέσσερις επιτροπές, που έχουν μέλη εκπροσώπους άλλων από την Εκκλησία της Αγγλίας χριστιανικών δογμάτων καθώς και εκπροσώπους των άλλων θρησκειών. Πρόσφατα έδωσε συμβουλές για τις αναθεωρημένες οδηγίες προς μουσουλμάνους μαθητές στα σχολεία της περιοχής του Λέστερ (Leicester).²³

3.3 Διαμορφώνοντας χώρο για διάλογο

Είναι απαραίτητο να προσφέρουν τα σχολεία ευκαιρίες ώστε να γίνεται διάλογος για τα στερεότυπα και τις απεικονίσεις των Μουσουλμάνων. Οι συζητήσεις αυτές μπορούν να γίνονται εντός της σχολικής τάξης όσο και σε πλαίσια έξω από αυτή, είτε να αξιοποιούνται ειδικοί εκτός του σχολείου. Οι μαθητές και μαθήτριες έχουν έτσι την ευκαιρία να ανακαλύψουν, να κατανοήσουν και να συζητήσουν για τις ρίζες των στερεοτύπων ως προς τις πολιτισμικές, ιστορικές ή κοινωνικές τους διαστάσεις. Θέματα συζήτησης μπορεί να είναι μεταξύ άλλων κάθε είδους διακρίσεις ή στερεότυπα εναντίον σε βάρος των Μουσουλμάνων, είτε να αφορούν ζητήματα στα οποία είναι διαδεδομένες οι παρανοήσεις, όπως είναι η θέση των γυναικών στις ισλαμικές κοινωνίες. Θα πρέπει να προβάλλονται τα άμεσα όσο και τα έμμεσα στερεότυπα για τους Μουσουλμάνους. Επίσης μπορούν οι συζητήσεις να αφορούν άλλα είδη προκαταλήψεων από τις αντιμουσουλμανικές, ενδεχομένως μέσα από σύγκριση διαφορετικών ομάδων που υφίστανται διακρίσεις, ώστε παράλληλα με την αναφορά στις διεθνείς αρχές ανθρωπίνων δικαιωμάτων να αναδεικνύεται η οικουμενικότητα των βασικών εννοιών της ανοχής και του σεβασμού στους άλλους.

Χρειάζεται προσοχή εκ μέρους των εκπαιδευτικών όταν αναδεικνύουν στερεότυπα που δεν τα έχουν θέσει οι ίδιοι οι μαθητές και οι μαθήτριες. Οι εικόνες είναι από μόνες τους πολύ ισχυρές και υπάρχει πάντα ο κίνδυνος να εισαγάγουν οι εκπαιδευτικοί νέα στερεότυπα που θα παραμείνουν στα μυαλά των μαθητών. Ακόμα, εάν υπάρχουν στην τάξη μουσουλμάνοι μαθητές/-τριες, χρειάζεται εγρήγορση και ευαισθησία για τα θέματα που θα θιγούν δημόσια.

Ανάμεσα στα πιο συνήθη στερεότυπα που εμφανίζονται στα σχολεία είναι όσα συνοψίζονται αμέσως παρακάτω.

²³ Βλ. Jill Maybury, *The Effective SACRE: A Survey of Good Practice*, Birmingham University Religious Education Centre, 2003, σελ. 8, <http://www.nasacre.org.uk/downloads/Effective_SACRE.pdf>.

Έξι επαναλαμβανόμενα στερεότυπα στον δημόσιο λόγο περί Μουσουλμάνων

1. Είναι όλοι ίδιοι

Οι Μουσουλμάνοι περιγράφονται να είναι όλοι ίδιοι μεταξύ τους, ανεξάρτητα από εθνικότητα, κοινωνική τάξη, πολιτικές θέσεις, καθώς και ανεξάρτητα από το εάν εφαρμόζουν ή όχι στην καθημερινή ζωή κανόνες της θρησκείας τους.

2. Έχουν όλοι μοναδικό κίνητρο τη θρησκεία

Υπάρχει η πεποίθηση ότι οι Μουσουλμάνοι αποδίδουν όλοι εξίσου πρωτεύουσα σημασία στη θρησκευτική πίστη. Έτσι, εάν κάποιος ανάμεσα τους καταφεύγει στη βία, συνάγεται αυτόματα ότι αυτό οφείλεται στη θρησκεία τους που άρα είναι υπέρ της βίας.

3. Είναι τελείως «διαφορετικοί»

Οι Μουσουλμάνοι αντιμετωπίζονται σαν τελείως «άλλοι», σαν να μην έχουν ενδιαφέροντα, ανάγκες ή αξίες κοινές με τους υπόλοιπους ανθρώπους. Έτσι δεν αναγνωρίζεται στους Μουσουλμάνους ότι ενδέχεται να έχουν ιδέες, βάθος και σοφία από την οποία μπορούν να μάθουν και να κερδίσουν οι άνθρωποι με διαφορετικές θρησκείες ή πολιτισμικές προελεύσεις.

4. Πολιτισμικά και ηθικά κατώτεροι

Οι Μουσουλμάνοι θεωρούνται κατώτεροι πολιτισμικά και ηθικά, επιρρεπείς στον παραλογισμό και τη βία, καταπιεστικοί προς τις γυναίκες, περιφρονητικοί απέναντι σε αντιλήψεις διαφορετικές από τις δικές τους, εχθρικοί και εκδικητικοί απέναντι στη «Δύση» χωρίς κανένα λόγο.

5. Απειλή

Οι Μουσουλμάνοι αντιμετωπίζονται σαν απειλή για την παγκόσμια ασφάλεια. Σαν να είναι γενικά και συνολικά στρατευμένοι στη «σύγκρουση των πολιτισμών». Στις χώρες όπου είναι μειονότητα θεωρούνται «εσωτερικός εχθρός», με έμμεση είτε ανοικτή συμπάθεια προς τη διεθνή τρομοκρατία και υπέρ του «εξισλαμισμού» των χωρών στις οποίες ζουν.

6. Η συνεργασία είναι αδύνατη

Συνέπεια των παραπάνω πέντε προκαταλήψεων είναι η πεποίθηση ότι δεν είναι δυνατή η αρμονική συμβίωση ανάμεσα σε Μουσουλμάνους και λαούς με άλλες θρησκείες ή πολιτισμικές καταγωγές, ούτε μπορούν να συνεργαστούν ως ίσοι πάνω σε ζητήματα που απαιτούν διάλογο και υπομονετικές διαπραγματεύσεις.

Η εκπαίδευση οφείλει να περιλάβει στη διδασκαλία της τις ακόλουθες απαντήσεις στα παραπάνω στερεότυπα:

- Υπάρχουν, όπως πάντοτε υπήρξαν, μεγάλες διαφοροποιήσεις μέσα στο Ισλάμ καθώς και πολλών ειδών εσωτερικός διάλογος και διαφωνίες.
- Οι άνθρωποι με μουσουλμανική προέλευση έχουν ανάμεσά τους πολύ διαφορετικές στάσεις απέναντι στη θρησκευτική πίστη και πρακτική, όπως έχουν οι άνθρωποι με άλλες θρησκευτικές προελεύσεις.
- Υπάρχουν πολλά κοινά ανάμεσα στους Μουσουλμάνους και τους ανθρώπους άλλων θρησκειών και άλλων πολιτισμικών προελεύσεων.
- Άνθρωποι από διαφορετικές θρησκείες και πολιτισμικές κοινότητες, όπως Μουσουλμάνοι, Χριστιανοί, Εβραίοι και άλλοι, έχουν και μπορούν κάλλιστα να έχουν θετική επίδραση οι μεν πάνω στους άλλους, ενώ συχνά ζουν και εργάζονται μαζί σε αρμονική συνεργασία και συναδελφικότητα.
- Οι κουλτούρες και οι πολιτισμοί του Ισλάμ έχουν μέσα στους αιώνες προσφέρει πολλά και σημαντικά στην επιστήμη και την τεχνολογία, στις τέχνες και την αρχιτεκτονική, στα νομικά, την ηθική και τη φιλοσοφία.

Το κεφάλαιο 6 παρέχει πληροφορίες για διαδικτυακούς τόπους και δημοσιεύσεις που τεκμηριώνουν τα παραπάνω σημεία με επαρκείς λεπτομέρειες.

3.4 Η ανάγκη συνεχούς αξιολόγησης

Ως γενικός κανόνας προτείνεται ο εξής: οι όποιες εκφράσεις μισαλλοδοξίας και διακρίσεων εναντίον οποιασδήποτε ομάδας θα πρέπει να είναι αντικείμενο συνεχούς παρακολούθησης σε συστηματική βάση από τους υπευθύνους των σχολείων, σε συνεργασία με άλλους φορείς, ώστε να είναι δυνατή η πρόληψη, η προστασία και η έγκαιρη παρεμπόδιση της κλιμάκωσης. Η εκτίμηση και πρόβλεψη των στάσεων και συμπεριφορών των μαθητών και μαθητριών είναι δύσκολη υπόθεση. Χρειάζεται προσεκτικός καθορισμός ποσοτικών και ποιοτικών δεικτών. Ανώνυμες έρευνες μπορεί να είναι χρήσιμες για τη συλλογή πληροφοριών από μαθητές και μαθήτριες που είναι πρόθυμοι να μιλήσουν για τις εμπειρίες τους αλλά δεν επιθυμούν αυτό να γίνει γνωστό. Οι έρευνες μπορούν να διεξαχθούν σε συνεργασία με πανεπιστημιακούς ερευνητές που γνωρίζουν τους κώδικες δεοντολογίας για τη διασφάλιση της ανωνυμίας των μαθητών και μαθητριών που θα συμμετάσχουν. Άλλη μέθοδος αξιολόγησης είναι έρευνες με ομαδικές συζητήσεις.

Πληροφόρηση για το μίσος και τη μισαλλοδοξία από μαθητές και μαθήτριες

Ποιοτική έγκυρη πληροφόρηση για το κλίμα ανεκτικότητας ενός σχολείου μπορεί να αποκτηθεί με την αξιοποίηση ομαδικών συζητήσεων με μαθητές και μαθήτριες. Η ομάδα μπορεί να μεταδώσει σε έναν εξωτερικό εμπυχωτή-ερευνητή τις ατομικές εμπειρίες και τα αισθήματα των μελών της για οποιοδήποτε ζήτημα. Τέτοιες ομάδες μπορούν να παράσχουν πολύτιμες πληροφορίες για τις τάσεις και το κλίμα στο σχολείο που ενδέχεται αλλιώς να μη γνωρίζουν οι εκπαιδευτικοί και διευθύνοντες. Καθώς οι συμμετέχοντες σε τέτοιες ομάδες είναι εύκολα αναγνωρίσιμοι, είναι απαραίτητο ο εμπυχωτής ή εμπυχωτρία να έχει τις γνώσεις και ικανότητες που θα εξασφαλίσουν το ασφαλές περιβάλλον κατά τις συζητήσεις, ώστε να μπορούν μαθητές και μαθήτριες να εκφραστούν χωρίς φόβο. Ένα άτομο με εμπειρία στο θέμα, όπως για παράδειγμα ένα στέλεχος μη κυβερνητικής οργάνωσης με δραστηριότητα σχετική με τις διακρίσεις και την αδιαλλαξία, μπορεί να εμπυχωώσει συζήτηση σε τέτοιου είδους ομάδες και να παρουσιάσει τα αποτελέσματα.

3.5 Διδάσκοντας για τις διάφορες θρησκείες και κουλτούρες

Η διδασκαλία για τις θρησκείες, συμπεριλαμβανομένου του Ισλάμ, μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην κατανόηση και άρα να αμβλύνει τη μισαλλοδοξία και τις διακρίσεις. Κατά γενικό κανόνα, η διδασκαλία υπέρ της αλληλοκατανόησης και του σεβασμού στις διαφορές οδηγεί σε άμβλυνση των διακρίσεων και όλων των προβλημάτων που σχετίζονται μαζί τους στα σχολεία.

Έχει μεγάλη σημασία να γίνεται διάκριση ανάμεσα στη διδασκαλία για τις θρησκείες (την ηθική τους, την κουλτούρα, τη φιλοσοφία, την ιστορία τους) και τη διδασκαλία των θρησκευτικών, που έχουν στόχο τη δογματική κατήχηση στους κανόνες πίστης μιας συγκεκριμένης θρησκείας. Ωστόσο, και οι δύο διδασκαλίες, σε διαφορετικά επίπεδα η καθεμία, μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο στην οικοδόμηση μιας κουλτούρας αλληλοσεβασμού και αλληλοκατανόησης.

Δύο παραδείγματα διδασκαλίας περί θρησκειών και του Ισλάμ²⁴

Ένα εγχειρίδιο ιστορίας των θρησκειών στη Ρωσική Ομοσπονδία

<http://standart.edu.ru/doc.aspx?DocId=735>

Διαθέσιμο μόνο στη ρωσική γλώσσα.

Το 2006 δημοσιεύτηκε στη ρωσική και ταταρική γλώσσα το εγχειρίδιο «Ιστορία των θρησκειών» και χρησιμοποιείται σήμερα όχι μόνο σε σχολεία του Ταταρστάν αλλά και σε άλλες περιοχές της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Παρουσιάζει τους Μουσουλμάνους ως ισότιμους πολίτες της Ρωσίας και μέρος της ρωσικής ιστορίας και κουλτούρας. Αναδεικνύει τη σχέση του Ισλάμ με παγκόσμιες, τοπικές και εθνικές κουλτούρες και ιστορίες, παρουσιάζει τις ιστορικές και σύγχρονες εξελίξεις του Ισλάμ στο Ταταρστάν και τη Ρωσία, καθώς επίσης τη συμβολή του Ισλάμ σε πολιτισμικά επιτεύγματα σε ολόκληρη τη χώρα.

Διδάσκοντας και μαθαίνοντας για το Ισλάμ

Πιλοτικό Πρόγραμμα του Χάρβαρντ στις ΗΠΑ

<http://sites.harvard.edu/icb/icb.do?keyword=k65556&pageid=icb.page338102>

Δέκα εκπαιδευτικοί από διάφορες περιοχές των ΗΠΑ συμμετέχουν σε ένα διετές πιλοτικό πρόγραμμα με τίτλο, «Διδάσκοντας και μαθαίνοντας για το Ισλάμ και τους μουσουλμανικούς πολιτισμούς: Πιλοτικό πρόγραμμα για εκπαιδευτικούς δημόσιων δευτεροβάθμιων σχολείων». Το πρόγραμμα έχει τρεις βασικούς στόχους: 1) Να παράσχει σε εκπαιδευτικούς τη δυνατότητα να εμβαθύνουν στην κατανόηση της θρησκείας γενικότερα και του Ισλάμ ειδικότερα, μέσα από μια ακαδημαϊκή και όχι δογματική οπτική γωνία. 2) Να διαμορφώσει ένα πιλοτικό εκπαιδευτικό μοντέλο που αναγνωρίζει τους εκπαιδευτικούς ως στοχαστές, ικανούς επαγγελματίες και διανοούμενους με επιρροή. Τέλος 3) να διαμορφώσει μια ομάδα ειδικών οι οποίοι θα λειτουργήσουν ως πηγή για άλλους εκπαιδευτικούς που επιζητούν καθοδήγηση για το πώς να διδάσκουν περί θρησκείας με πνευματικά έγκυρο τρόπο, από μια μη δογματική σκοπιά όπως αρμόζει στη δημόσια εκπαίδευση.

²⁴ Βλ. και άλλα παραδείγματα και χρήσιμους συνδέσμους στο TANDIS, Diversity Education, <<http://tandis.odihr.pl/?p=ki-de,tools>>.

Διδάσκοντας για τις θρησκείες, αποφασιστική σημασία έχει να παρουσιάζουν οι εκπαιδευτικοί το θέμα με ισορροπημένο και αντικειμενικό τρόπο, και να μπορούν να χειριστούν τις ενδεχόμενες συγκρούσεις γύρω από τη θρησκευτική διαφορά. Αποτελεί γενική αρχή να διδάσκεται η ιστορία και η κουλτούρα των θρησκευτικών κοινοτήτων στις οποίες ανήκει μέρος του μαθητικού πληθυσμού ή του προσωπικού του κάθε σχολείου.²⁵ Κατά τη διαμόρφωση προγραμμάτων διδασκαλίας περί θρησκειών, καλή πρακτική είναι να εμπλέκονται στη διαδικασία όλες οι θρησκευτικές κοινότητες, μέλη των οποίων ανήκουν στο σχολείο. Θα πρέπει επίσης να ελέγχονται τα εκπαιδευτικά υλικά που μπορεί να περιέχουν μηνύματα ανακριβή ή μειωμένου σεβασμού, με την εμπλοκή, για παράδειγμα, θεσμών εναντίον των διακρίσεων (όπως είναι ο Συνήγορος του Πολίτη).

Η διδασκαλία της παγκόσμιας ιστορίας και των πολιτισμών της, πρόσθετα στη διδασκαλία των θρησκειών, πρέπει να περιέχει τις διαφορές και την ποικιλότητα στην ιστορία και τις κουλτούρες των Μουσουλμάνων τόσο στην κάθε συγκεκριμένη χώρα όσο και στον κόσμο. Η διδακτική αυτή ύλη θα πρέπει να περιλαμβάνει πληροφορίες για καλλιτέχνες, συγγραφείς, πολιτικούς, επιστήμονες μουσουλμάνους που αναιρούν τα σχετικά αρνητικά στερεότυπα. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να βοηθούν τους μαθητές και τις μαθήτριες να καταλάβουν ότι οι μουσουλμανικές πολιτισμικές ταυτότητες, ακριβώς όπως και οι ταυτότητες της δικής τους κουλτούρας, είναι δυναμικές και διαφοροποιημένες. Πάντως οι εκπαιδευτικοί δεν πρέπει διδάσκοντας την αναμφίβολη ετερότητα των ανθρώπων να προσπαθούν να αποδομήσουν όλες τις μορφές παράδοσης και συλλογικών ταυτοτήτων. Θα πρέπει αντίθετα να βοηθούν τους μαθητές και τις μαθήτριες να κατακτήσουν την ισορροπία ανάμεσα στο ατομικό και το συλλογικό και να προλαμβάνουν τους αποκλεισμούς.

Εξερευνώντας τη συμβολή των Μουσουλμάνων στη θεμελίωση του σύγχρονου πολιτισμού

<http://www.1001inventions.com/media/video/library>

Πρόκειται για μια παγκόσμια περιδιάβαση στη συμβολή των Μουσουλμάνων στη θεμελίωση του σύγχρονου πολιτισμού, με τίτλο «Χίλιες και μία εφευρέσεις», μέσα από εκθέσεις, υλικά και ένα εγχειρίδιο για εκπαιδευτικούς στο διαδίκτυο. Για παράδειγμα, ο βραβευμένος και διάσημος ηθοποιός Μπεν Κίνγκσλεϊ πρωταγωνιστεί σε ταινία μικρού μήκους με τίτλο «Χίλιες και μία εφευρέσεις και η βιβλιοθήκη των μυστικών» με περιεχόμενο την επιστημονική κληρονομιά των μουσουλμανικών πολιτισμών. Στην ταινία ο Κίνγκσλεϊ παίζει το ρόλο ενός μυστηριώδους και οξύθυμου βιβλιοθη-

²⁵ Βλ. Οδηγίες του Τολέδου για τις αρχές της διδασκαλίας περί θρησκείας και δογμάτων στα δημόσια σχολεία [Toledo Guiding Principles on Teaching about Religion and Beliefs in Public Schools], Βαρσοβία, ΟΑΣΕ / ODIHR, 2007, σελ. 37, < <http://www.osce.org/odihr/29154>>.

κάρου που ξεναγεί μια ομάδα μαθητών σε ένα αποκαλυπτικό ταξίδι όπου συναντούν πρωτοπόρους επιστήμονες και μηχανικούς από την ιστορία των ισλαμικών πολιτισμών. Στο τέλος αποκαλύπτεται ότι ο βιβλιοθηκάρης είναι ο μεγαλοφυής εφευρέτης Αλ Τζαζάρι του 12ου αιώνα.

4. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΓΙΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Οι ακόλουθες προτάσεις απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς που επιθυμούν να καταπολεμήσουν τη μισαλλοδοξία εναντίον των Μουσουλμάνων, να αναπτύξουν την ευαισθησία των μαθητών τους και να αντιπαλέψουν αντιμουσουλμανικά σχόλια ή επιθετικά ξεσπάσματα στο πλαίσιο του σχολείου. Οι οδηγίες αφορούν τρία στάδια: αντίδραση και αντιμετώπιση, πολιτικές πρόληψης και προστασίας και δραστηριότητες για περαιτέρω σκέψη.

4.1 Αντίδραση και αντιμετώπιση των διακρίσεων, της βίας και άλλων σοβαρών φαινομένων

Τι πρέπει να γίνει, όταν ένας/μία εκπαιδευτικός ή μαθητής/μαθήτρια είναι μάρτυρας ή θύμα αντιμουσουλμανικής μισαλλοδοξίας ή διακρίσεων; Το πρώτο βήμα είναι να δοθεί η δέουσα προσοχή και σοβαρότητα στη μαρτυρία, πράγμα αναγκαίο για να αποφευχθεί η επιδείνωση του φαινομένου και η εκ νέου θυματοποίηση. Για να γίνει αυτό, απαραίτητη προϋπόθεση είναι να υπάρχουν στο σχολείο αρμόδιοι στους οποίους να μπορεί εύκολα και άφοβα να απευθυνθούν οι μαθητές και οι μαθήτριες και να αναφέρουν συμβάντα βίας ή εκφοβισμού υποκινούμενα από την αδιαλλαξία.

Οι αντιδράσεις σε τέτοιες μαρτυρίες στον παρακάτω κατάλογο αφορούν κυρίως τη σωματική βία ή τις επιθέσεις εναντίον μουσουλμάνων μαθητών. Μπορούν ωστόσο να εφαρμοστούν σε κάθε είδους εκδηλώσεις μισαλλοδοξίας και διακρίσεων εναντίον Μουσουλμάνων στο σχολείο και είναι προτάσεις γενικά εφαρμόσιμες σε κάθε περίπτωση βίας στο πλαίσιο του σχολείου.²⁶

Αντιδράστε άμεσα και αμέσως

- Παρέχετε άμεση βοήθεια, εφόσον απαιτείται, συμπεριλαμβανομένης της ιατρικής βοήθειας.
- Ζητάτε τη βοήθεια σχολικών ψυχολόγων και κοινωνικών λειτουργών.
- Συλλέγετε αμέσως σχετικές πληροφορίες από μαθητές και εκπαιδευτικούς μια και όσο νωρίτερα ζητηθούν, τόσο καθαρότερη θα είναι η μνήμη για τις λεπτομέρειες του συμβάντος.
- Μη θεωρήσετε ότι το πρόβλημα θα λυθεί από μόνο του. Οι δράστες όχι μόνο θα συνεχίσουν να έχουν την ίδια συμπεριφορά αλλά ενδέχεται μάλιστα να αυξήσουν τη βία, εφόσον δεν εντοπιστούν και δεν ληφθούν μέτρα εναντίον τους.

²⁶ Τα πιο πολλά σημεία είναι παρμένα από το: Αντίδραση και πρόληψη των εγκλημάτων μίσους - Οδηγός για ΜΚΟ στις χώρες του ΟΑΣΕ [Preventing and Responding to Hate Crimes – A Resource Guide for NGOs in the OSCE Region], Βαρσοβία, OSCE/ODIHR, 2009, σελ. 46-49, <<http://www.osce.org/odihr/39821>>.

Εξηγήστε και παραπέμψτε

- Εξηγήστε στα θύματα ή τους μάρτυρες τι μπορείτε και τι δεν μπορείτε να κάνετε ως εκπαιδευτικός.
- Ρωτήστε τα θύματα ή τους μάρτυρες αν θέλουν να μείνουν ανώνυμοι και εξηγήστε ότι για να γίνει επίσημη αναφορά θα πρέπει τα προσωπικά τους δεδομένα ή μέρος αυτών να αποκαλυφθούν.
- Παραπέμψτε στις υπηρεσίες του σχολείου οι οποίες εφαρμόζουν τους κανόνες που ισχύουν ενάντια στον εκφοβισμό είτε ενάντια στον ρατσισμό και προβλέπουν ποινές για τους δράστες τέτοιων συμβάντων.

Ακούστε

- Δώστε στα θύματα ή τους μάρτυρες ασφαλή χώρο, ώστε να νιώσουν εμπιστοσύνη ότι μιλούν χωρίς να τους ακούει άλλος κανείς. Ακούστε τον μαθητή ή τη μαθήτριά με μεγάλη προσοχή και μην ξεχνάτε ότι η περιγραφή ενός τέτοιου συμβάντος συχνά δυσκολεύει το άτομο και το αναστατώνει.

Αξιολογήστε

- Αξιολογήστε τις πληροφορίες που σας καταθέτουν. Ο μεγαλύτερος φόβος που διακατέχει τα θύματα είναι ότι οι άλλοι δεν θα τα πιστέψουν. Η αντίδραση που θα έχει στη μαρτυρία το πρώτο πρόσωπο στο οποίο θα στραφούν για να μιλήσουν θα καθορίσει στη συνέχεια αν θα ξαναζητήσουν ποτέ τη βοήθεια που θα χρειαστούν.

Κρατήστε σημειώσεις

- Κρατήστε σημειώσεις για το εάν το άτομο που σας αναφέρει το συμβάν είναι μάρτυρας ή θύμα είτε αν μιλάει για κάτι που άκουσε χωρίς να το έχει δει με τα μάτια του.
- Έχει σημασία να καταγράψετε τις ακριβείς φράσεις του μάρτυρα ή θύματος. Μπορεί να είναι αποκαλυπτικές για το ίδιο το συμβάν ή για τα συναισθήματα που διακατέχουν το άτομο που το αφηγείται.

Πρόσθετα μέτρα

Ανάλογα με τη βαρύτητα του συμβάντος, ο/η εκπαιδευτικός ή η διοίκηση της σχολικής μονάδας μπορούν να λάβουν και άλλα μέτρα.

- να εμπλέξουν τους γονείς — τόσο του θύματος όσο και του δράστη.
- να προτείνουν αποτρεπτικά μέτρα, συμπεριλαμβανομένης της τιμωρίας.
- να προσφύγουν στην αστυνομία, εφόσον κριθεί αναγκαίο,
- να οργανώσουν διάλογο στην τάξη ή το σχολείο για το συμβάν. Η δημόσια ωστόσο μνεία του ονόματος του θύματος ή δράστη δεν πρέπει να γίνεται χωρίς τη συναίνεσή του/της.

4.2 Πρόληψη και προστασία

Οι αναφορές σε τέτοια συμβάντα πρέπει να κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου, προκαλώντας στους εκπαιδευτικούς τη συνείδηση ότι είναι ανάγκη να οργανωθούν προληπτικές στρατηγικές που εξασφαλίζουν την προστασία του συνόλου μαθητών, μαθητριών και εκπαιδευτικών, άρα και των Μουσουλμάνων. Γενικός κανόνας είναι ότι αυτές οι στρατηγικές πρέπει να αναπτύσσονται συνεργατικά, με τη συμμετοχή μαθητών και γονέων. Η εφαρμογή στρατηγικών πρέπει να παρακολουθείται και τα αποτελέσματά της να αποτιμώνται. Παρακάτω μνημονεύονται στρατηγικές που εφαρμόστηκαν με επιτυχία.²⁷

Δομώντας το εποικοδομητικό περιβάλλον: Θα πρέπει οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές/-τριες να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον που να περιέχει όλους και όλες, όπου το κάθε άτομο αισθάνεται ασφάλεια ώστε να συνομιλήσει ανοιχτά για τέτοια ευαίσθητα ζητήματα. Χρειάζεται με τη συμμετοχή των μαθητών και των μαθητριών να διατυπωθούν κανόνες ενός διαλόγου, που επιτρέπει την έντιμη συζήτηση με σεβασμό προς τους άλλους. Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να είναι ενήμεροι των ιεραρχιών μέσα στη σχολική τάξη, ώστε να καταφέρουν να συμπεριλάβουν όλους και όλες στη διαδικασία του διαλόγου.

Βασικοί Κανόνες του δημόσιου διαλόγου

Παραδείγματα τέτοιων κανόνων, που οδήγησαν σε εποικοδομητικές συζητήσεις σε διάφορα σχολεία, περιλαμβάνουν τα εξής:

- Αντιμετωπίζονται με σεβασμό και ευγένεια όλα τα συμμετέχοντα άτομα.
- Κατακρίνονται μόνο ιδέες και όχι πρόσωπα.
- Απαιτείται τεκμηρίωση της αντίρρησης. Π.χ. κανένας εκπαιδευτικός ή μαθητής δεν μπορεί να λέει «αυτό είναι ανοησία», αλλά οφείλει να στηρίξει με επιχειρήματα τη διαφωνία του.
- Μπορούν όλα τα συμμετέχοντα άτομα να εκφράσουν τη γνώμη τους χωρίς να διακόπτονται. Μερικές φορές η χρήση τεχνικών όπως ο «χάρακας ομιλίας», που δίνει δικαίωμα στον λόγο σε όποιον τον κρατάει και μόνο σ' αυτόν, διευκολύνει έναν τέτοιο δημόσιο διάλογο.
- Θέτουν οι συμμετέχοντες/-ουσες ερωτήσεις που διευκολύνουν τους άλλους να διαμορφώσουν τις απόψεις τους.

27 Βλ. OSCE/ODIHR και Vad Yashem, *Addressing Anti-Semitism: Why and How? A Guide for Educators* [Αντιμετωπίζοντας τον αντισημιτισμό: Πώς και γιατί; Οδηγός προς Εκπαιδευτικούς], Βαρσοβία: OSCE/ODIHR και Vad Yashem, 2007, <<http://www.osce.org/odihr/29891>>. Μολονότι αυτό το δημοσίευμα αφορά τον αντισημιτισμό, πολλές από τις προσεγγίσεις και στρατηγικές που εισηγείται είναι εφαρμόσιμες σε άλλες μορφές αδιαλλαξίας και διακρίσεων, συμπεριλαμβανομένων αυτών σε βάρος των Μουσουλμάνων.

Διατύπωση κανόνων συμπεριφοράς: που αφορούν τη μισαλλοδοξία και τις διακρίσεις εναντίον κάθε διαφορετικού άλλου και των Μουσουλμάνων.

Ενίσχυση της μαθητικής δημοκρατίας: Μηχανισμοί συμμετοχής μαθητών και μαθητριών, όπως μαθητικά συμβούλια ή συνελεύσεις, επιτρέπουν την αντιπροσώπευση απόψεων των μαθητών και αποτελούν δίοδο για τη συμμετοχή μαθητών και μαθητριών με διαφορετική θρησκεία ή πολιτισμική καταγωγή σε θέσεις αντιπροσώπων και άρα επιρροής.²⁸

Ενθάρρυνση των μουσουλμανικών μαθητικών οργανώσεων: Λέσχες ή άλλες οργανώσεις μουσουλμάνων μαθητών στα σχολεία δίνουν τη δυνατότητα αναγνώρισης και αλληλεγγύης σε μαθητές και μαθήτριες που αλλιώς αισθάνονται ότι είναι περιθωριοποιημένοι και κανένας δεν τους καταλαβαίνει. Ενώσεις μαθητών με διαφορετικές θρησκευτικές και πολιτισμικές καταβολές μπορούν να διαμορφώσουν κλίμα αλληλοκατανόησης και αλληλοσεβασμού, ικανού να αντιμετωπίσει τη μισαλλοδοξία και τις διακρίσεις εναντίον των Μουσουλμάνων.

Ενδυνάμωση των σχέσεων οικογένειας-σχολείου: Η συμμετοχή των γονέων σε μαθησιακές και μη εκδηλώσεις του σχολείου βοηθάει στην οικοδόμηση γερών θεμελίων για δραστηριότητες εναντίον των διακρίσεων.

Παροχή πληροφόρησης για τις δυνατότητες θρησκευτικών πρακτικών: Οι γονείς και μαθητές θα πρέπει να ενημερώνονται κατά πόσο το σχολείο, ανάλογα με τα διοικητικά και νομικά δεδομένα, φροντίζει τις θρησκευτικές ανάγκες των μαθητών. Κάτι τέτοιο περιλαμβάνει χώρους προσευχής, την αναγνώριση θρησκευτικών εορτών την προσαρμογή της σχολικής ενδυμασίας ή των αθλητικών ρούχων στους κανόνες ευπρέπειας των διαφορετικών θρησκειών.

Μουσουλμάνοι μαθητές σε κρατικά σχολεία: Συστάσεις του Καντονίου της Ζυρίχης

http://tandis.odihr.pl/documents/hre-compendium/CD SECT 1 laws/Muslim Pupils Guidelines_Switzerland ENGL.pdf

Το Τμήμα Εκπαίδευσης του Καντονίου της Ζυρίχης στην Ελβετία, ύστερα από συνομιλίες με τις εκεί μουσουλμανικές κοινότητες το 1989, εξέδωσε οδηγίες για την ενσωμάτωση των μουσουλμάνων μαθητών στα κρατικά σχολεία. Οι οδηγίες αφορούν διάφορα θέματα, μεταξύ των οποίων την άδεια απουσίας κατά τις ισλαμικές εορτές, τη μη υποχρεωτική παρακολούθηση των θρησκευτικών, τη συμμετοχή σε κατασκηνώσεις ή εκδρομές

²⁸ Βλ. Lynn Davies and Hiromi Yamashita, "School Councils - School Improvement", *Report of the London Secondary Schools Councils Action Research Project*, School Councils UK, Λονδίνο 2007.

και τους ενδυματολογικούς κανόνες. Οι οδηγίες στη συνέχεια διατυπώθηκαν εκ νέου, με βάση την εμπειρία από την εφαρμογή τους, σε διάλογο με Μουσουλμάνους, εκπαιδευτικούς και τοπικές εκπαιδευτικές αρχές. Το 2009 οι οδηγίες μετατράπηκαν σε γενικές οδηγίες για τους μαθητές όλων των θρησκειών. Παρόμοιες οδηγίες εξέδωσαν και άλλα Καντόνια της Ελβετίας.²⁹

Στήριξη και καθοδήγηση μαθητών: Τα σχολεία πρέπει να τα χαρακτηρίζει ιδιαίτερη προσοχή και προσφορά ειδικής στήριξης στους νεοφερμένους μαθητές και σε άτομα με μαθησιακές δυσκολίες, χωρίς ωστόσο αυτή η φροντίδα να προκαλεί την παρανόηση ότι μαθητές ορισμένων κοινοτήτων πρέπει να παρακολουθούν ειδικές τάξεις. Οι αποφάσεις σχετικά με την ανάγκη ειδικής εκπαιδευτικής στήριξης πρέπει να παίρνονται με βάση αντικειμενικά κριτήρια σχετικά με τις ανάγκες των μαθητών και όχι με κριτήριο τη θρησκευτική, εθνοτική ή πολιτισμική τους καταγωγή.

Προγράμματα σπουδών και πολιτικές απαλλαγής: Πρέπει οι μαθητές και μαθήτριες να έχουν δικαίωμα απαλλαγής από μαθήματα θρησκευτικών (σε διάκριση με μαθήματα θρησκευιολογίας που ενδέχεται να είναι υποχρεωτικά).³⁰ Σε άλλα πεδία, όπως της άθλησης ή των επιστημών, το θέμα είναι πιο περίπλοκο. Πολιτικές απαλλαγής μπορεί να είναι σωστές και θα πρέπει τα σχολεία να έχουν ευαισθησία για τις ιδιαιτερότητες μαθητών και γονέων. Ενδέχεται ωστόσο το νομικό και διοικητικό πλαίσιο να μην τις επιτρέπει.

4.3 Δραστηριότητες που προωθούν τον αναστοχασμό και την κριτική σκέψη

Οι μαθητές και οι μαθήτριες ενδέχεται να μην έχουν συνείδηση της ύπαρξης αντιμουςουλμανικής στάσης. Κάποιοι πιθανόν έχουν συναντήσει το θέμα και έχουν βασική γνώση τού τι σημαίνει κλίμα εναντίον των Μουσουλμάνων, ενώ υπάρχουν πολλοί άλλοι που ενδέχεται να πιστεύουν ότι ένα τέτοιο κλίμα είναι θεμιτή έκφραση ανησυχιών της σύγχρονης εποχής. Οι εκπαιδευτικοί ενδέχεται να συναντήσουν σε ορισμένες περιπτώσεις δυσκολία να εξηγήσουν στους μαθητές τους ότι οι εκφράσεις αδιαλλαξίας εναντίον των Μουσουλμάνων είναι πρόβλημα που αφορά όλη την κοινωνία. Θα πρέπει άρα να οργανώνουν μαθησιακές

²⁹ Βλ. πρόσθετη πληροφόρηση στα γερμανικά στο: <<http://unterricht.educa.ch/de/handreichungen-kantone>>.

³⁰ Βλ. ODIHR, *Toledo Guiding Principles on Teaching about Religions and Beliefs in Public Schools*, OSCE/ODIHR, Βαρσοβία 2007, σελ. 69, στο: <<http://www.osce.org/odihr/29154>>.

δραστηριότητες που προληπτικά ενθαρρύνουν την κριτική σκέψη και τον αναστοχασμό του μαθητικού τους πληθυσμού. Υπάρχει ευρεία γκάμα δραστηριοτήτων που μπορούν να κάνουν ώστε να ευαισθητοποιήσουν τους μαθητές και τις μαθήτριες στη μισαλλοδοξία και τις διακρίσεις εναντίον των Μουσουλμάνων και να τους βοηθήσουν να στοχάζονται κριτικά πάνω στα αίτια και τις επιπτώσεις της αδιαλλαξίας. Παρακάτω παρουσιάζονται σχετικές προτάσεις που συνοδεύονται από χαρακτηριστικά παραδείγματα.

Ενδοσχολικός διάλογος για ευαίσθητα θέματα

Θα πρέπει όλα τα σχολεία και οι σχολικές τάξεις να είναι χώροι που προσφέρουν ένα ασφαλές πλαίσιο για τον διάλογο πάνω σε θέματα ευαίσθητα όπως οι διακρίσεις λόγω θρησκευτικής υπαγωγής ή πίστης, ο ρατσισμός, η σύγκρουση και το μίσος. Τέτοιου είδους δημόσιες συζητήσεις έχουν αποτελέσματα, εφόσον γίνονται με βάση συγκεκριμένους κανόνες διαλόγου, όπου μαθητές και μαθήτριες μπορούν να εκφράσουν τις γνώμες τους χωρίς τον φόβο της ταπείνωσης ή του χλευασμού. Ο διάλογος πάνω σε δύσκολα θέματα και όχι η αποσιώπηση των ρατσιστικών αντιλήψεων είναι ο καλύτερος δρόμος για την προώθηση διορθωτικών δράσεων και την αλλαγή της συμπεριφοράς των ατόμων.

Πώς αντιμετωπίζουμε τη διαφορά; Η Γαλλία και ο διάλογος για την ισλαμική μαντίλα στα σχολεία

http://tj.facinghistory.org/system/files/What_Do_We_Do_With_A_Difference.pdf

Η παραπάνω πηγή αντιμετωπίζει το θέμα από πολλές σκοπιές και διαφορετικές θέσεις, χρησιμοποιώντας τον εθνικό δημόσιο διάλογο για να εξεταστεί και να διαμορφωθεί ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο που να αφορά την ενσωμάτωση, την ανοχή και την αποδοχή της διαφορετικής κουλτούρας.

Και Μουσουλμάνος και Καναδός; (Μια σχολική δραστηριότητα των MENTORS από τον εκπαιδευτικό φάκελο εναντίον της ισλαμοφοβίας)

http://tandis.odihr.pl/?p=ki-mu,pi_mu

Κατά τη δραστηριότητα αυτή, που προτείνει η ΜΚΟ του Καναδά MENTORS (Muslim Educational Network, Training and Outreach Service), με στόχο την εκπαίδευση κατά της ισλαμοφοβίας, οι μαθητές και οι μαθήτριες παίρνουν στα χέρια μια έγχρωμη αφίσα που απεικονίζει άνδρες, γυναίκες και παιδιά από διαφορετικές φυλετικές προελεύσεις. Μεταξύ τους μερικές γυναίκες (όχι όλες) φορούν την ισλαμική μαντίλα ενώ όλοι ασκούν διαφορετικούς ρόλους (αστυνομικός, γιατρός, μουσικός, οδηγός σχολικού λεωφορείου, ένας άνδρας που μαγειρεύει στην κουζίνα, μια γυναίκα κι ένα

κορίτσι που κάνουν σπορ, ένας κινηματογραφικός σκηνοθέτης). Η αφίσα γράφει «Ποιος είμαι; / Ποια είμαι;». Οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται να απαντήσουν: Ποιος/ποια είναι Καναδός/-ή. Στις πιο πολλές περιπτώσεις τα παιδιά, ακόμα και σε πολυεθνικές τάξεις, απαντούν ότι Καναδός/-ή είναι όποιο από τα πρόσωπα είναι ξανθό με ανοιχτόχρωμο δέρμα. Στην αντίστοιχη ερώτηση για τους Μουσουλμάνους, τα παιδιά αποκαλούν Μουσουλμάνους τους άνδρες με σκουρόχρωμο δέρμα και τις γυναίκες με ισλαμική μαντίλα. Στο τέλος μαθαίνουν ότι όλα ανεξαιρέτως τα άτομα, άντρες, γυναίκες και παιδιά, στην αφίσα είναι Καναδοί Μουσουλμάνοι. Η δραστηριότητα βοηθάει να ξαναδεί κανείς κριτικά, να επαναδιατυπώσει και να διευρύνει τα όρια που περιγράφουν ποιοι είμαστε «εμείς» και ποιοι «οι άλλοι». Στον ιστότοπο υπάρχει και ένα άρθρο με τίτλο «Εκπαίδευση κατά της ισλαμοφοβίας» με πρόσθετες πληροφορίες πάνω στο υλικό που έχει αναπτύξει το MENTORS.

Το υλικό του ιδρύματος Anna Lindh για τη διαχείριση της θρησκευτικής ετερότητας στο σχολείο

<http://www.euromedalex.org/fr/node/11244>

Το Ίδρυμα Anna Lindh δημιούργησε τον Φεβρουάριο 2009 υλικό για εκπαιδευτικούς μαθητών 14 έως 18 χρονών με τίτλο «Πώς να διαχειριστώ τη θρησκευτική ετερότητα στο σχολείο;». Το υλικό βοηθάει τους μαθητές και τις μαθήτριες να αποκτήσουν γνώσεις για ανθρώπους με διαφορετικές θρησκευτικές υπαγωγές και παραδόσεις, με βάση την αρχή ότι η γνώση και η κατανόηση μειώνουν την άγνοια, την καχυποψία και τον φόβο για εκείνους που είναι διαφορετικοί. Περιέχει κεφάλαια πάνω σε διάφορα ευαίσθητα ζητήματα, ανάμεσά τους η τέχνη, η ενδυμασία, η δημιουργία, η οικογένεια, η διατροφή, η γλώσσα, η ζωή και ο θάνατος, τα ΜΜΕ, το χρήμα, η ειρήνη και ο πόλεμος, η γη και η θρησκευτική λατρεία. Το υλικό διατίθεται αγγλικά, αραβικά και γαλλικά, ενώ το Ίδρυμα αναλαμβάνει την επιμόρφωση εκπαιδευτικών τυπικής και άτυπης εκπαίδευσης στη χρήση του.

Μελέτες περίπτωσης

Οι μαθητές και μαθήτριες θα μπορούσαν να συζητήσουν θέματα όπως τα εξής: «Υπάρχουν περιπτώσεις μισαλλοδοξίας και διακρίσεων κατά των Μουσουλμάνων στην πόλη μας;/στο εκπαιδευτικό μας σύστημα;/στο σχολείο μας;/στην κοινωνία μας;/στη γειτονιά μας;». Και «Πώς αντιμετωπίζονται αυτές οι περιπτώσεις;» «Τι μπορούμε να μάθουμε από εμπειρίες άλλων;». Αν δεν υπάρχουν έτοιμες μελέτες περίπτωσης, οι μαθητές και οι μαθήτριες μπορούν ψάξουν στο διαδίκτυο και να παρουσιάσουν τα ευρήματά τους. Μπορούν, π.χ., να ερευνήσουν τα δημογραφικά δεδομένα του μουσουλμανικού πληθυσμού και τις διαφορές που τον χαρακτηρίζουν. Αμέσως παρακάτω παρατίθενται μερικά παραδείγματα που βρίσκονται στο διαδίκτυο.

Euro-Islam.Info

<http://www.euro-islam.info/>

Ο ιστότοπος Euro-Islam.info [που υποστηρίζεται από το Τμήμα Θρησκειών και Κοινωνιολογίας (GSRL) του Εθνικού Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών (CNRS) του Παρισιού και το Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ] είναι κέντρο πληροφόρησης για τους Μουσουλμάνους που ζουν στην Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική. Παρέχει πληροφορίες και ειδήσεις, σε βάθος αναλύσεις για διάφορες χώρες, αναλύσεις επίκαιρων θεμάτων σχετικών με το Ισλάμ και τους Μουσουλμάνους, τέλος τράπεζα πληροφοριών, πρόσφατες δημοσιεύσεις και ανακοινώσεις πολιτικών αποφάσεων και πανεπιστημιακών εκδηλώσεων.

Οι Μουσουλμάνοι στην πρώτη γραμμή

<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/muslims/>

Διαδικτυακή πληροφόρηση με πλούσια στοιχεία για τις διαφορές στις ισλαμικές πεποιθήσεις και πρακτικές, το μεγαλύτερο μέρος σε μορφή συνεντεύξεων με πολλών κατηγοριών άτομα από διάφορες χώρες και κουλτούρες.

Το Ισλάμ στην Ευρώπη / Islam in Europe

<http://islamineurope.blogspot.com/>

Πηγή ειδήσεων και σχολιασμών πάνω σε θέματα που αφορούν τους Μουσουλμάνους στην Ευρώπη.

Παρατηρητήριο Ισλαμοφοβίας / Islamophobia Watch

www.islamophobia-watch.com

Πρόκειται για ΜΚΟ με στόχο να παρέχει ηλεκτρονική πληροφόρηση για τις εκδηλώσεις μισαλλοδοξίας και διακρίσεων εναντίον των Μουσουλμάνων σε όλο τον κόσμο. Αφορά τον δημόσιο λόγο που περιέχει μισαλλοδοξία και διακρίσεις, τις πρακτικές διακρίσεων και τα εγκλήματα μίσους.

Περιγράφοντας εμπειρίες ζωής

Οι εκπαιδευτικοί θα μπορούσαν να δώσουν στους μαθητές και τις μαθήτριες τη δυνατότητα να ανταλλάσσουν εμπειρίες της ζωής τους. Η σχολική τάξη έτσι μετατρέπεται σε πλαίσιο όπου οι ετερότητες γίνονται σεβαστές και οι εμπειρίες δεν κινδυνεύουν να περιθωριοποιηθούν ή να πάρουν μορφή κοινότητας ούτε να αποκρύπτονται. Οι μαθητές και οι μαθήτριες θα μιλήσουν ευκολότερα για τις διακρίσεις και την αδιαλλαξία εναντίον των Μουσουλμάνων, εάν έχουν την ευκαιρία να μιλήσουν για τις ατομικές τους ο καθένας εμπειρίες, π.χ. τις διακρίσεις εναντίον άλλων ταυτοτήτων. Παράλληλα πρέπει οι μαθητές και οι μαθήτριες να μάθουν να αποστασιοποιούνται από τις ατομικές τους εμπειρίες και να διακρίνουν τις διαφορές αντί να γενικεύουν. Χρήσιμα είναι και παραδείγματα συνεργασίας και αλληλεγγύης ανάμεσα σε διαφορετικές θρησκευτικές ομάδες.

Επιμορφώσεις για νέους ακτιβιστές με διαφορετικές προελεύσεις

http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/documents/Euromed/HRE/Report_Alex_evalmtg_AS_VK_for_print.pdf

Το Συμβούλιο της Ευρώπης οργάνωσε δύο επιμορφώσεις, η καθεμία διάρκειας τριών εβδομάδων, για νέους από κράτη μέλη με στόχο να γίνουν πολυλαπλασιαστές (δηλαδή λόγω της θέσης και των ρόλων τους στην κοινωνία να αποκτήσουν την ικανότητα επιρροής πάνω σε άλλα άτομα ή ομάδες).

Σε μία από τις επιμορφώσεις οι μισοί συμμετέχοντες προέρχονταν από την Τουρκία, ενώ στην άλλη οι μισοί από αραβόφωνες χώρες ιδίως της Βόρειας Αφρικής. Για τους συμμετέχοντες από τις ευρωπαϊκές χώρες ο στόχος ήταν νέοι με ηγετικούς ρόλους, ακτιβιστές από ΜΚΟ, κοινωνικοί λειτουργοί και κρατικοί υπάλληλοι εργαζόμενοι για τη νεολαία, να αποκτήσουν γνώσεις για την εμφάνιση, την κουλτούρα και τη γλώσσα της Τουρκίας και της Βόρειας Αφρικής. Έτσι, να γίνουν ικανότεροι να διαχειρίζονται αποτελεσματικά τις σχέσεις με τους νέους μέλη των μεταναστευτικών κοινοτήτων στην Ευρώπη.

Άλλαξε την ιστορία: μια ηλεκτρονική συνάντηση

<http://www.changethestory.net>

Υπάρχουν και διαδικτυακές επιμορφώσεις, όπως το υλικό «Άλλαξε την αφήγηση» [Change the Story] που έχει στόχο να αλλάξει τις αρνητικές αντιλήψεις. Το διαδικτυακό αυτό υλικό διαιρείται σε τρία μέρη: «Συνάντησε τον γείτονά σου» [Meet Your Neighbor], «Άλλαξε την αφήγηση» [Change the Story] και «Άλλαξε τον κόσμο» [Change the World]. Παρέχει εκπαιδευτική πληροφόρηση για το Ισλάμ. Μεταξύ άλλων υλικό για τις γυναίκες στο Ισλάμ, ένα χρονολόγιο με γεγονότα της Μουσουλμανικής-Αμερικανικής ιστορίας, και τέλος τη σύγκριση ανάμεσα στο Κοράνι, τη Βίβλο και την Τορά.

Το να είσαι Καναδή-Μουσουλμάνα τον 21ο αιώνα

http://www.ccmw.com/activities/act_projects_1_Toolkit.html

Το Καναδικό Συμβούλιο Μουσουλμανίδων (Canadian Council of Muslim Women, CCMW) διαμόρφωσε αυτό το σχέδιο εργασίας με στόχο να αυξήσει την κατανόηση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν μέσα στο εκπαιδευτικό σύστημα οι μουσουλμάνες μαθήτρες 14 έως 18 ετών. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί και από εκπαιδευτικούς. Το σχέδιο εργασίας έχει ακόμα στόχο να ενδυναμώσει τις Μουσουλμάνες, τόσο τις γυναίκες όσο και τα νέα κορίτσια, ώστε να κατανοούν και να αντιμετωπίζουν αυτές τις προκλήσεις. Περιέχει δραστηριότητες που αυξάνουν την κατανόηση και την εγρήγορση καθώς και χρηστικά εργαλεία για τις δραστηριότητες.

Συνδέοντας το σχολείο με την ευρύτερη κοινότητα

Είναι βοηθητικό να συμμετέχουν στη μαθησιακή διαδικασία γονείς, άλλα μέλη της οικογένειας και της ευρύτερης κοινότητας, καθώς είναι αυτοί που ενθαρρύνουν ή αποθαρρύνουν το κίνητρο για μάθηση. Από αυτή την ενέργεια μπορεί να προκύψει ένα ευρύτερο δίκτυο επικοινωνίας και αμοιβαίας κατανόησης.

Δύο αστυνομικοί επισκέπτονται ένα σχολείο στο Ηνωμένο Βασίλειο

http://www.namp-uk.com/index.php?option=com_content&view=article&id=6&Itemid=6

Δύο άνδρες, ο ένας με μαλλιά καρφάκια, δερμάτινο μπουφάν και παντελόνι τζιν, και ο άλλος με παραδοσιακή μουσουλμανική αμφίεση, μακριά γενειάδα και τακιγιάφ (το ισλαμικό καπελάκι) στο κεφάλι, επισκέφθηκαν ένα βρετανικό σχολείο. Οι μαθητές ρωτήθηκαν ποιος κατά τη γνώμη τους ήταν Ιμάμης και ποιος αστυνομικός. Περιπτώ να προσθέσουμε πόση ήταν η κατάπληξη των μαθητών όταν αποκαλύφθηκε ότι ο καθ' όλα μοντέρνος νεαρός ήταν ο Ιμάμης και ο άνδρας με τη μουσουλμανική αμφίεση ο αστυνομικός. Ο μουσουλμάνος αστυνομικός αφηγήθηκε στα παιδιά ιστορίες ότι συχνά τον σταματούν σε αεροδρόμια και αναγκάζεται να δείχνει την αστυνομική του ταυτότητα.

Προφορική ιστορία

Υλικό που αφηγείται ιστορίες σχετικές με διακρίσεις και μισαλλοδοξία εναντίον των Μουσουλμάνων μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές να προσωποποιήσουν την αναπαράσταση του Μουσουλμάνου, καθώς θα τους βοηθήσει να αναγνωρίσουν κάτι που τους είναι οικείο και συγχρόνως κάτι που θα τους είναι καινούργιο. Τέτοιου τύπου υλικό μπορεί να φανεί πολύ χρήσιμο στις περιπτώσεις μαθητών που έχουν πολύ περιορισμένες επαφές με Μουσουλμάνους.

Εδώ είναι η θέση μου: Προφορικές ιστορίες Νεαρών Μουσουλμάνων στη Νέα Υόρκη

<http://publishspi.org/donate/diversity>

Αυτό το εργαλείο αναδεικνύει την ποικιλομορφία του περιβάλλοντος από το οποίο προέρχονται οι νέοι και την ποικιλομορφία των προσανατολισμών και προτιμήσεών τους. Το υλικό περιλαμβάνει έναν οδηγό για να τον χρησιμοποιήσει ο εκπαιδευτικός στο πλαίσιο των μαθημάτων και έναν συνοδευτικό ιστότοπο. Ο οδηγός προσφέρει πέντε σχέδια μαθήματος και υλικό που μπορεί να αναπαραχθεί και να διδαχθεί σε ένα ή δυο μαθήματα, ένα εξάμηνο ή και έναν ολόκληρο χρόνο. Ο ιστότοπος προσφέρει επιπλέον έντυπο, ηλεκτρονικό και λογοτεχνικό υλικό καθώς και ένα αναγνωστικό προφορικής ιστορίας με συγκεκριμένες προτάσεις για το πώς αυτό το είδος

αφήγησης και ιστορικής έρευνας μπορεί να γίνει οργανικό μέρος του προγράμματος σπουδών.

Κινητοποίηση και συμμετοχή σε προγράμματα δράσης

Η υιοθέτηση μιας οπτικής που προωθεί τα ανθρώπινα δικαιώματα εμπνέει δράση και ευρύτερη συζήτηση. Τέτοιου είδους δράση είναι συστατική της εκπαίδευσης στα ανθρώπινα δικαιώματα και βοηθάει τους μαθητές και τις μαθήτριες να καταλάβουν καλύτερα πώς οι αρχές από τις οποίες εμφορούνται τα ανθρώπινα δικαιώματα μπορούν να γίνουν πράξη σε συγκεκριμένες συνθήκες.

Ελβετική καμπάνια ευαισθητοποίησης στις διακρίσεις κατά των Μουσουλμάνων

<http://www.ncbi.ch/fr/nos-ateliers/prejuges/islamophobie-3/>
Διαθέσιμη μόνο γερμανικά και γαλλικά

Το Ινστιτούτο National Coalition Building (NCBI) οργάνωσε στη γερμανόφωνη Ελβετία 30 δημόσιες συζητήσεις με στόχο τη μείωση του φόβου και της προκατάληψης απέναντι στους Μουσουλμάνους και την ευαισθητοποίηση σε συγκεκριμένες μορφές μισαλλοδοξίας που αυτοί αντιμετωπίζουν. Παρουσιάστηκαν απτόι τρόποι χειρισμού αυτής της μισαλλοδοξίας. Οι συζητήσεις οργανώθηκαν με και για διαφορετικούς συλλόγους και θρησκευτικές οργανώσεις και έγιναν σε συνεργασία με φορείς διαφορετικών θρησκευτικών και πολιτισμικών παραδόσεων.

Κριτικός γραμματισμός και μιντιακές δεξιότητες

Η αποδόμηση πολιτικών που αφορούν το πώς αναπαρίστανται οι Μουσουλμάνοι και η απομυθοποίηση στερεοτύπων αποτελούν σημαντικές κριτικές δεξιότητες. Οι μαθητές μπορούν να μάθουν να κατανοούν πώς κατασκευάζεται από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας η εικόνα των Μουσουλμάνων (αρνητική και θετική) εξετάζοντας λογοτεχνικές παραγωγές, φιλμ, κινούμενα σχέδια, διαφημίσεις, ιστότοπους, παιχνίδια στον κομπιούτερ, και να αναλύουν τον λόγο και την εικόνα που χρησιμοποιούνται. Επιπλέον αυτού του είδους η άσκηση μπορεί να βοηθήσει κάποιον στο να γίνει ο ίδιος δημιουργικός σχεδιαστής και παραγωγός μηνυμάτων για τα ΜΜΕ.

Ιστότοπος «Συμμαχία των Πολιτισμών» με αντικείμενο τον γραμματισμό στα ΜΜΕ

http://www.aocmedialiteracy.org/index.php?option=com_content&task=view&id=3&Itemid=4

Υπάρχει ένα σημαντικό αρχείο άρθρων για τον μιντιακό γραμματισμό σε

σχέση με τη θρησκεία και την κουλτούρα στον ιστότοπο που ονομάζεται «Συμμαχία των Πολιτισμών». Παρέχει ένα φιλικό προς τον χρήστη εργαλείο που θα βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς, τους ερευνητές, αυτούς που χαράσσουν πολιτική και τους μαθητές να βρουν οργανωμένες και επικαιροποιημένες πληροφορίες.

*Πώς παρουσιάζονται στα ΜΜΕ οι Μουσουλμάνοι;
(Εκπαιδευτικό Πακέτο Ασκήσεων για την Ισλαμοφοβία)*

<http://www.srtrc.org/uploaded/ISLAMOPHOBIA%20ED%20PACK%20FINAL%20PDF.pdf>

Το Εκπαιδευτικό Πακέτο για την Ισλαμοφοβία, που δημιουργήθηκε από το «Δείξε Κόκκινη Κάρτα στον Ρατσισμό» [Show Racism the Red Card], προσφέρει ασκήσεις που μπορούν να γίνουν στην τάξη και στοχεύουν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων που θα επιτρέψουν στους μαθητές να διαβάσουν κριτικά τα ΜΜΕ. Μια από αυτές τις ασκήσεις δίνει στους μαθητές τίτλους ειδήσεων που δεν αντιπροσωπεύουν τους Μουσουλμάνους ή κάνουν χοντρές γενικεύσεις. Οι μαθητές καλούνται να αναγνωρίσουν τις φορτισμένες και υπερβολικές λέξεις στον τίτλο της είδησης με τις οποίες διαστρεβλώνεται η πραγματικότητα. Τους ζητείται να απαντήσουν σε ερωτήσεις του τύπου: «Βλέπεις ή ακούς ποτέ στα ΜΜΕ ανθρώπους σαν κι εσένα και σαν τους φίλους σου;» ή «Πώς τα μέσα επηρεάζουν τις στάσεις των γονιών σου ή άλλων ενηλικιών που εσύ ξέρεις;».

Χρησιμοποιώντας το θέατρο

Υπάρχουν θεατρικές ομάδες που παρουσιάζουν στα σχολεία διαδραστικά έργα για να αναδείξουν θέματα όπως ο ρατσισμός ή ο εξτρεμισμός. Αυτού του είδους οι παραστάσεις είναι πιο αποτελεσματικές, εάν αποτελούν μέρος ενός ευρύτερου προγράμματος για τη μελέτη κοινωνικών θεμάτων. Τα σχολεία όμως δεν χρειάζεται να περιμένουν από οργανισμούς απέξω. Οι μαθητές μπορούν να γράψουν τα δικά τους έργα γύρω από ρατσιστικά θέματα, είτε ανεβάζοντας μια παράσταση, είτε χρησιμοποιώντας παιχνίδια ρόλων στην τάξη, τα οποία προωθούν την ενσυναίσθηση και ανιχνεύουν την επίδραση που έχει η ρατσιστική συμπεριφορά.

Το θέατρο Maralam

<http://www.maralam.net>

Διαθέσιμο μόνο στα γερμανικά

Πρόκειται για επαγγελματικό θίασο στη Ζυρίχη που χρησιμοποιεί διαδραστικές θεατρικές τεχνικές για να προωθήσει τη διαπολιτισμική συνεργασία. Το θέμα μιας πρόσφατης παραγωγής ήταν η τρομοκρατία της Αλ Κάιντα και οι αντιδράσεις στο προσωπικό, ιδεολογικό και πολιτικό επίπεδο τόσο μεταξύ

των νεαρών μουσουλμάνων όσο και στον γενικό πληθυσμό στην Ελβετία. Η παράσταση ενισχύει τη συζήτηση γύρω από τον ρατσισμό που βιώνουν οι Μουσουλμάνοι και τη δημιουργία ευρωπαϊκών-μουσουλμανικών ταυτοτήτων των νεότερων γενεών. Επιπλέον ο θίασος οργανώνει εργαστήρια και φόρουμ συζήτησης που συνοδεύουν τις παραστάσεις και σχεδιάζονται με βάση τις συγκεκριμένες ανάγκες του κάθε σχολείου ή οργανισμού που τους καλεί.

Ο θίασος *The Play House*

<http://theplayhouse.org.uk/tapestry/>

Ο θίασος *The Play House* στο Ηνωμένο Βασίλειο έχει ανεβάσει μια πολύ πρωτότυπη παράσταση για σχολεία με τίτλο *Καμβάς*, όπου ένας θρησκευτικός εξτρεμιστής αντιπαρατίθεται με έναν ακροδεξιό εξτρεμιστή. Και οι δύο αισθάνονται ότι πρέπει να κάνουν κάτι για να προστατεύσουν την κοινότητά τους. Και οι δύο υποστηρίζουν ότι αυτό μπορεί να γίνει μόνο με τη βία. Οι μαθητές καλούνται, όταν τελειώσει η παράσταση, να πάρουν συνέντευξη από τους ήρωες του έργου και να συζητήσουν μαζί τους για αυτά που υποστηρίζουν ενσαρκώνοντας τους ρόλους.

Το Πρόγραμμα *TEA*

<http://teaproject.com>

Από την Αμερική έρχεται το πρόγραμμα *TEA* (από το αρχικό γράμμα των αγγλικών λέξεων theatre/θέατρο, engagement/συμμετοχή και action/δράση). Οι διαδραστικές θεατρικές τεχνικές που χρησιμοποιεί έχουν στόχο να ανακτήσουν τη φωνή τους αυτοί που έχουν φιμωθεί λόγω του χρώματός τους (της φυλής τους), της κοινωνικής τους τάξης, της εθνότητάς τους ή της θρησκείας τους. Το Πρόγραμμα δραματοποιεί τη δυναμική των συγκρούσεων ανάμεσα στις διάφορες κοινότητες στις ΗΠΑ, ιδιαίτερα τις πολιτισμικές διαμάχες και απειλές που ωθούν τους Μουσουλμάνους και την υπόλοιπη κοινωνία σε σύγκρουση. Αυτή η σύγκρουση προκύπτει όταν κάποιος αισθάνεται ότι αυτό που μετράει γι' αυτόν απειλείται από τις αποφάσεις και τις ενέργειες κάποιου άλλου. Το Πρόγραμμα αποκαλύπτει την κρυμμένη πλευρά της σύγκρουσης δραματοποιώντας την επί σκηνής και, σαν να υφαίνεται πάνω σε έναν *Καμβά*, διευκολύνει τη συζήτηση μετά την παράσταση.

Χρησιμοποιώντας την τέχνη και τους καλλιτέχνες

Οι νεολαίοι Μουσουλμάνοι έχουν ενεργοποιηθεί σε τέχνες όπως το χιπ χοπ, η ραπ, η ποίηση, οι εικαστικές τέχνες και το θέατρο για να πολεμήσουν τις διακρίσεις που υφίστανται και για να εκφραστούν εναντίον των ακροτήτων και του εξτρεμισμού. Η δουλειά αυτών των καλλιτεχνών μπορεί να ενσωματωθεί σε δραστηριότητες, μαθήματα και σχολικές εκδηλώσεις, οι οποίες θα αναδείξουν μια νέα εικόνα της μουσουλμανικής νεολαίας, θα αμφισβητήσουν τα κοινά στερεότυπα και τις λανθασμένες αναπαραστάσεις και θα διευκολύνουν τον αγώνα των νέων να βρει έκφραση και να γίνει αντικείμενο διαλόγου.

Μελέτη περίπτωσης: Ποιητική Δικαιοσύνη – Μουσουλμανικό Χιπ χοπ

<http://www.ocf.berkeley.edu/~sfhh/2005/11/french-islamic-hip-hop.html>

Ο γάλλος ράπερ Médine ονόμασε το πρώτο του CD *11 Σεπτεμβρίου* και το δεύτερο *Τζιχάντ*. Καταδικάζει με πάθος του εξτρεμιστές και προσπαθεί να πλησιάσει τους νέους Μουσουλμάνους και να προωθήσει την ανεκτικότητα. Το βρετανικό συγκρότημα Mecca2Medina άρχισε επίσης να παίζει ραπ με την προτροπή του ιμάμη του τζαμιού τους. «Οι βομβιστικές αυτοκτονίες δεν λύνουν το πρόβλημα» τραγουδούσαν προς το μουσουλμανικό κοινό σε μια συναυλία που οργανώθηκε μετά τις βομβιστικές ενέργειες στο Λονδίνο στις 7 Ιουλίου 2005. Το μουσουλμανικό χιπ χοπ έφτασε μέχρι τις διεθνείς πολιτικές συναντήσεις. Για παράδειγμα, το δανέζικο συγκρότημα Outlandish έπαιξε με κρουστά το «Look Into My Eyes» [Κοίταξέ με στα Μάτια] στο συνέδριο Ισλαμοφοβίας που έγινε στην Κοπεγχάγη, στη Δανία τον Μάιο του 2006 και στο οποίο συμμετείχαν πολλοί θρησκευτικοί και πολιτικοί ηγέτες και επικεφαλής εθνοτικών ομάδων.

Αξιοποιώντας τις Εκθέσεις

Οι επισκέπτες μπορούν μέσα από εκθέσεις να γνωρίσουν διαφορετικές κουλτούρες και να εξερευνήσουν την κάθε θρησκεία σε διάφορα επίπεδα –το αισθητικό, το ηθικό, το οργανωσιακό, το θεολογικό– και σε σχέση με τρέχοντα κοινωνικά ζητήματα.

Δουλεύοντας με σχολεία σε άλλες χώρες

Αδελφοποιήσεις και συνεργασίες μπορούν να οργανωθούν μεταξύ σχολείων σε διάφορες χώρες ώστε να δουλέψουν μαζί θέματα διεθνούς ενδιαφέροντος, όπως η πολιτισμική ποικιλομορφία και η κλιματική αλλαγή. Με αυτόν τον τρόπο οι μαθητές και οι μαθήτριες από διαφορετικά κοινωνικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα μπορούν να συναντηθούν για έναν πιο άμεσο διάλογο, να γνωριστούν, να μάθουν για τις διαφορές και τις ομοιότητες απόψεων και εμπειριών.

Ευρω-Αραβικό Δίκτυο για την Αειφορία

<http://www.solarnet.tv/projects/dialogue/blog/4>

Αυτό το πρόγραμμα φέρνει σε επαφή εκπαιδευτικούς και μαθητές (από 15 έως 18 χρονών) του Δικτύου Σχολείων της UNESCO από το Ομάν και τη Γερμανία για να δουλέψουν πάνω στο θέμα της αειφορίας. Το πρόγραμμα στοχεύει να εξοικειώσει τους μαθητές και τις μαθήτριες με την εκατέρωθεν κουλτούρα και τις παραδόσεις, να εισαγάγει τον ένα στη γλώσσα του άλλου καθώς και σε θέματα διεθνούς ενδιαφέροντος όπως η διατήρηση υδάτινων πόρων, η βιοποικιλότητα γενικά και η λήψη σχετικών μέτρων. Οι μαθητές συντάσσουν ερωτηματολόγια συνεντεύξεων, φτιάχνουν υλικό για καμπάνιες και συζητούν ερευνητικά αποτελέσματα. Με αυτό τον άμεσο τρόπο ενισχύεται το κίνητρό τους για μάθηση. Με αυτές τις ανταλλαγές μεγαλώνει το ενδιαφέρον να μάθουν τους «άλλους» και να εκτιμήσουν τους διαφορετικούς πολιτισμούς.

5. ΠΙΘΑΝΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Η προώθηση της ποικιλομορφίας και η καταπολέμηση της μισαλλοδοξίας και των διακρίσεων αποτελεί μια πολυπρισματική πρόκληση. Οι εκπαιδευτικοί χρειάζεται να μάθουν να αναγνωρίζουν τις παγίδες που ενδέχεται να περιπλέξουν ή να εκτροχιάσουν τις προσπάθειές τους να θέσουν, στο σχολικό περιβάλλον, υπό συζήτηση τις προκαταλήψεις. Θέματα που πρέπει να έχουν συνέχεια στον νου τους είναι:

- η ανάγκη να επικοινωνούν τακτικά και αποτελεσματικά με τους γονείς ώστε να αποφύγουν τις όποιες αρνητικές αντιδράσεις σε πολιτικές και σε δραστηριότητες,
- η σημασία, όταν προβαίνουν σε νέου τύπου δράσεις, να το κάνουν με φροντίδα, να έχουν υπομονή και να θυμούνται ότι οι αλλαγές θέλουν τον χρόνο τους,
- ο κίνδυνος να επιλέξουν ξεχωρίζοντας κάποιον δακτυλοδεικτούμενο –έναν Μουσουλμάνο– αντί να αναγνωρίσουν ότι η μισαλλοδοξία και οι διακρίσεις είναι πολύ πιο πολύπλοκο θέμα,
- η αξία να δουν τον αποκλεισμό, τις προκαταλήψεις και τις διακρίσεις ως μέρος μιας μεγαλύτερης εικόνας και, μολονότι η μισαλλοδοξία εναντίον των Μουσουλμάνων αποτελεί συγκεκριμένο πρόβλημα, να το εντάξουν σε ένα ευρύτερο πλέγμα που περιλαμβάνει την αδιαλλαξία απέναντι στη «φυλή», στο φύλο, στις ειδικές ανάγκες και σε άλλες διαφορές,
- το κέρδος μιας ολιστικής προσέγγισης που περιλαμβάνει την ευρύτερη κοινότητα πέρα από το σχολείο. Κάποιες από τις προτάσεις στον παρόντα Οδηγό θα έχουν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα εάν εφαρμοστούν παράλληλα με υποστηρικτικές εθνικές και τοπικές εκπαιδευτικές πολιτικές. Επιπλέον πρωτοβουλίες εκπαιδευτικών ή σχολείων αποδίδουν περισσότερο όταν στηρίζονται ενεργητικά από το σύνολο της σχολικής κοινότητας,
- η ουσιαστική επαγγελματική τους εξέλιξη ώστε να αποκτήσουν βασικές διδακτικές ικανότητες για να χειριστούν στην τάξη το θέμα της μισαλλοδοξίας και των διακρίσεων εναντίον του των Μουσουλμάνων καθώς και της αδιαλλαξίας απέναντι σε άλλα θέματα. Αυτό απαιτεί αρχική και συνεχιζόμενη εκπαίδευση των εκπαιδευτικών ώστε να μπορούν να αντιμετωπίσουν ευαίσθητα θέματα που αφορούν την αμοιβαία κατανόηση και το τον σεβασμό της ετερότητας, τέλος,

→ τα μέσα και το υλικό που θα χρησιμοποιήσουν στην τάξη ώστε να αποδομήσουν στερεότυπα και προκαταλήψεις εναντίον των Μουσουλμάνων. Πέρα από τους εθνικούς πόρους, πολλοί διεθνείς οργανισμοί διατηρούν ιστότοπους όπου υπάρχει σχετική πληροφόρηση, όπως είναι ο ιστότοπος του ΟΑΣΕ, το Πληροφοριακό Σύστημα Ανεκτικότητας και Καταπολέμησης των Διακρίσεων (TANDIS του ΟΑΣΕ), το Συμβούλιο της Ευρώπης, η UNESCO και ιδιαίτερα το Δίκτυο Σχολείων της UNESCO (ASPnet). Επιπλέον υπάρχουν πολλές προσπάθειες μη-κυβερνητικού τύπου που προσφέρουν εκπαιδευτικά υλικά και εργαλεία στο διαδίκτυο για να χρησιμοποιηθούν στην αντιμετώπιση της μισαλλοδοξίας και των διακρίσεων εναντίον των Μουσουλμάνων. Στο Κεφάλαιο 6 παρατίθενται πληροφορίες πηγών και σχετικού υλικού.

Τα προβλήματα της μισαλλοδοξίας και των διακρίσεων είναι δυναμικά και συνεχώς μετατοπίζονται εξαιτίας πολιτικών γεγονότων, της μετανάστευσης, των οικονομικών εξελίξεων και άλλων παραγόντων. Το ραγδαία ανερχόμενο αρνητικό κλίμα εναντίον των Μουσουλμάνων σε πολλές χώρες τα τελευταία χρόνια είναι μόνο ένα παράδειγμα αυτού του φαινομένου και αποτελεί πρόκληση για όλους. Οι Μουσουλμάνοι συμβάλλουν στις κοινωνίες τους πολλαπλά παίζοντας έναν όλο και πιο ορατό ρόλο στη δημόσια ζωή. Ιδιαίτερα οι νέοι μουσουλμάνοι συμβάλλουν ενεργητικά στα υπάρχοντα πρότυπα κοινωνικής συναλλαγής, αναδεικνύοντας τα πλεονεκτήματα της πολιτισμικής και θρησκευτικής ποικιλομορφίας. Ωστόσο, τα στερεότυπα, οι παρανοήσεις και οι φόβοι οι σχετικοί με το Ισλάμ αποτελούν τυπικά συμπτώματα μεγάλης άγνοιας. Οι εκπαιδευτικοί και τα σχολεία έχουν τον πρώτο λόγο στην καταπολέμηση της μισαλλοδοξίας και των διακρίσεων και έχουν κεντρικό ρόλο στη διαμόρφωση συμπεριφορών και στάσεων των μαθητών τους.

Αυτές οι Οδηγίες προς εκπαιδευτικούς αποτελούν τη συγκεκριμένη απάντηση στην αντιμετώπιση της μισαλλοδοξίας εναντίον των Μουσουλμάνων στο σχολικό περιβάλλον και έχουν στόχο να βοηθήσουν τους εκπαιδευτικούς να βάλουν τις βάσεις για μια πιο δίκαιη και ειρηνική κοινωνία.

6. ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

6.1 Χρήσιμοι Ιστότοποι

Υπάρχει πλήθος πληροφοριών στο διαδίκτυο για εκπαιδευτικούς και εκπαιδευτές εκπαιδευτικών που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να αμφισβητήσει και να αποτρέψει τη μισαλλοδοξία και τις διακρίσεις εναντίον των Μουσουλμάνων.

A Διεθνείς Οργανισμοί

Οι ιστότοποι των διακυβερνητικών οργανισμών προσφέρουν πολύ χρήσιμες πληροφορίες για την αντιμετώπιση της μισαλλοδοξίας και των διακρίσεων εναντίον των Μουσουλμάνων. Πέρα των διαφόρων εκπαιδευτικών εργαλείων, του υλικού και των σχετικών δημοσιεύσεων, περιλαμβάνουν έγγραφα που αφορούν το σχετικό κανονιστικό πλαίσιο και συστάσεις για χάραξη πολιτικής.

1. ΟΑΣΕ Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ODIHR)

<http://www.osce.org/odihhr>

Το ODIHR είναι ο βασικός θεσμός του ΟΑΣΕ που ασχολείται με την ανθρώπινη διάσταση της ασφάλειας. Έχει αναπτύξει δράση σε πολλούς χώρους ανάμεσα στους οποίους είναι η παρακολούθηση εκλογικών διαδικασιών, η δημοκρατική ανάπτυξη, τα ανθρώπινα δικαιώματα, θέματα κράτους δικαίου, ανεκτικότητας και καταπολέμησης των διακρίσεων. Οι ενέργειες του ODIHR στο πεδίο της ανεκτικότητας και της καταπολέμησης των διακρίσεων καλύπτουν τα παρακάτω θέματα: εγκλήματα μίσους, ρατσισμό, ξενοφοβία, αντισημιτισμό και μισαλλοδοξία εναντίον των Μουσουλμάνων, επίσης ανεξιθρησκία ή ελευθερία γνώμης. Μέσα από τον ιστότοπό του, το Πληροφοριακό Σύστημα Ανεκτικότητας και Καταπολέμησης των Διακρίσεων (TANDIS, <http://tandis.odihhr.pl/>), το ODIHR προσφέρει πληροφορίες στα παραπάνω θέματα σε 56 χώρες του ΟΑΣΕ και σε ΜΚΟ.

α) Η Εκπαιδευτική Γωνιά του TANDIS για την Καταπολέμηση της Μισαλλοδοξίας και των Διακρίσεων εναντίον των Μουσουλμάνων

<http://tandis.odihhr.pl/?p=ki-mu,toolsmuedu>

Το Πληροφοριακό Σύστημα Ανεκτικότητας και Καταπολέμησης των Διακρίσεων (TANDIS) προσφέρει μια ιστοσελίδα για την Καταπολέμηση της Μισαλλοδοξίας και των Διακρίσεων εναντίον των Μουσουλμάνων που περιλαμβάνει μια εκπαιδευτική γωνιά. Περιέχει συνδέσμους με εργαλεία, οδηγούς, εκπαιδευτικά υλικά, εκθέσεις και άλλα έγγραφα. Πολλές από τις ενδεικτικές πρακτικές και πρωτοβουλίες που παρουσιάζει ο παρών Οδηγός έχουν αντληθεί από την Εκπαιδευτική Γωνιά για την Καταπολέμηση της Μισαλλοδοξίας και των Διακρίσεων εναντίον των Μουσουλμάνων.

2. Το Συμβούλιο της Ευρώπης

Τα 47 μέλη-κράτη του Συμβουλίου της Ευρώπης καλύπτουν τώρα πια σχεδόν το σύνολο της ευρωπαϊκής ηπείρου. Το Συμβούλιο προσπαθεί να αναπτύξει κοινές δημοκρατικές αρχές, βασισμένο στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και άλλα σχετικά κείμενα για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

α) Το ECRI (Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας)

http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/default_en.asp

Το ECRI είναι ανεξάρτητο όργανο του Συμβουλίου της Ευρώπης που παρακολουθεί την εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ειδικεύεται στην καταπολέμηση του ρατσισμού, των φυλετικών διακρίσεων, της ξενοφοβίας, του αντισημιτισμού και της μισαλλοδοξίας. Οι δραστηριότητες του ECRI καλύπτουν όλο το εύρος μέτρων για την καταπολέμηση της βίας, των διακρίσεων και των προκαταλήψεων εναντίον ατόμων ή ομάδων με βάση τη «φυλή», το χρώμα, τη γλώσσα, τη θρησκεία, την εθνικότητα ή την εθνική ή εθνοτική καταγωγή. Ο ιστότοπός του προσφέρει πρόσβαση σε γενικές συστάσεις πολιτικής σε διάφορες θεματικές και τακτικές εκθέσεις για συγκεκριμένα κράτη.

β) Ο ιστότοπος του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Εκπαίδευση

<http://www.coe.int/education/>

Το πρόγραμμα του Συμβουλίου της Ευρώπης «Μαθαίνοντας και Ζώντας τη Δημοκρατία για Όλους» [Learning and Living Democracy for All] αντικατοπτρίζει μια διεθνώς αυξανόμενη συναίνεση ότι η εκπαίδευση έχει να παίξει κομβικό ρόλο στην προώθηση της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αποτελεί ένα από τα ισχυρότερα αναχώματα εναντίον των διακρίσεων και της μισαλλοδοξίας. Το πρόγραμμα αντλεί από καλές πρακτικές των κρατών του Συμβουλίου της Ευρώπης και διευκολύνει την ανταλλαγή και τη συνεργασία. Η ιστοσελίδα είναι αφιερωμένη στις δραστηριότητες του οργανισμού στον χώρο της εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένου και του προγράμματος Learning and Living Democracy for All. Προσφέρει πρόσβαση σε σχετικά νομικά κείμενα και δημοσιεύσεις χρήσιμες σε όσους παίρνουν αποφάσεις, σε επαγγελματίες της εκπαίδευσης, σε ΜΚΟ και σε άλλα στοχευμένα ακροατήρια.

3. Η Ευρωπαϊκή Ένωση

Το βασικό όργανο για τα ανθρώπινα δικαιώματα της ΕΕ είναι ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (FRA). Ιδρύθηκε το 2007 με νομική πράξη της ΕΕ και έχει την έδρα του στη Βιέννη.

α) Ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (FRA):

<http://www.fra.europa.eu/fraWebsite/>

Ο FRA, είναι συμβουλευτικό όργανο που βοηθάει στη διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όσων κατοικούν στην ΕΕ. Συλλέγει πληροφορίες για την κατάσταση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ΕΕ και βασισμένο σε αυτά τα στοιχεία προσφέρει συμβουλές για τη βελτίωση της κατάστασης. Ο FRA επίσης ενημερώνει τα άτομα για τα θεμελιώδη δικαιώματά τους, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που σχετίζονται με την καταπολέμηση της μισαλλοδοξίας και των διακρίσεων κατά των Μουσουλμάνων. Έχει κυκλοφορήσει αρκετές μελέτες με αντικείμενο τη μισαλλοδοξία και τις διακρίσεις εναντίον των Μουσουλμάνων στην ΕΕ.

4. Τα Ηνωμένα Έθνη

Στο επίπεδο του ΟΗΕ η UNESCO (<http://www.unesco.org/new/en/unesco/>) και η πρωτοβουλία για τη Συμμαχία των Πολιτισμών (Alliance of Civilizations, <http://www.unaoc.org/>) ασχολούνται με την καταπολέμηση της μισαλλοδοξίας και των διακρίσεων και με την ευαισθητοποίηση στον χώρο της εκπαίδευσης.

α) Ο ιστότοπος της UNESCO για Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα (UNESCO Website on Human Rights Education)

<http://www.unesco.org/new/en/education/themes/leading-the-international-agenda/human-rights-education/>

Η UNESCO εργάζεται στην κατεύθυνση της δημιουργίας συνθηκών διαλόγου ανάμεσα στους πολιτισμούς, τις κουλτούρες και τους ανθρώπους, με σεβασμό στις κοινές αξίες. Αποστολή της UNESCO είναι η συμβολή στην οικοδόμηση της ειρήνης, στην εξάλειψη της φτώχειας, στην αειφόρο ανάπτυξη και τον διαπολιτισμικό διάλογο μέσα από την εκπαίδευση, τις επιστήμες, τον πολιτισμό, την επικοινωνία και την πληροφορία. Ο ιστότοπος της UNESCO για την εκπαίδευση παρουσιάζει το έργο της για την εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα, με οδηγό το Παγκόσμιο Πρόγραμμα για την Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Προσφέρει ηλεκτρονικά μέσα, συμπεριλαμβανομένων δημοσιεύσεων, προγραμμάτων και νομικών εργαλείων.

β) Κέντρο Πληροφόρησης: Εκπαίδευση σε Θέματα Θρησκειών και Θρησκευτικής Πίστης (AoC Clearinghouse: Education about Religions or Beliefs)

<http://www.aocerb.org/>

Ο ιστότοπος εστιάζει στις θρησκείες και στη θρησκευτική πίστη στο πλαίσιο της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Προσφέρει υλικό για την εκπαίδευση που αφορά την κοινωνική και πολιτική αγωγή, τον αμοιβαίο σεβασμό και την κατανόηση, την ηθική και άλλες μορφές εκπαίδευσης που επιτρέπουν στους ανθρώπους να συμβιώνουν αρμονικά. Το υλικό απευθύνεται σε όσους χαράσσουν πολιτική, στους εκπαιδευτικούς και στους ερευνητές στα σχετικά θέματα.

5. Οργανισμός Ισλαμικής Συνεργασίας (Organisation of Islamic Cooperation/OIC)

<http://www.oic-oci.org/index.asp>

Ο Οργανισμός Ισλαμικής Συνεργασίας (ΟΙΣ) ιδρύθηκε το 1969. Πρόκειται για διακυβερνητική οργάνωση που αποτελείται από 57 κράτη μέλη σε όλες τις ηπείρους. Πρόσφατα δημιούργησε το «Παρατηρητήριο Ισλαμοφοβίας», ώστε να παρακολουθεί συστηματικά και να ενημερώνει για εκδηλώσεις μισαλλοδοξίας και διακρίσεων εναντίον των Μουσουλμάνων παντού στον κόσμο. Επιπλέον ο Ισλαμικός Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός & Πολιτισμικός Οργανισμός, εξειδικευμένος θεσμός του ΟΙΣ, συμβάλλει στην ενίσχυση της συνεργασίας ανάμεσα στα κράτη μέλη στους τομείς της εκπαίδευσης, της επιστήμης και του πολιτισμού.

α) Παρατηρητήριο Ισλαμοφοβίας

http://www.oic-oci.org/page_detail.asp?p_id=182

Ο ιστότοπος περιλαμβάνει ετήσιες εκθέσεις εκδηλώσεων Ισλαμοφοβίας και αντίστοιχες αντιδράσεις από το 2008 και μια μηνιαία έκδοση βασισμένη σε ενημέρωση σχετικά με την Ισλαμοφοβία από μεγάλο αριθμό ηλεκτρονικών πηγών.

β) Ιστότοπος για τον Διάλογο ανάμεσα στους Πολιτισμούς (ISESCO)

http://www.isesco.org.ma/english/dialogue/dialogue.php?idd=TDD_REF_SP

Προσφέρει πρόσβαση σε πρακτικά συνεδρίων και συμποσίων που έχουν οργανωθεί από τον Ιστότοπο από το 1999 με στόχο την προώθηση του διαλόγου ανάμεσα στους πολιτισμούς.

B. Εκπαιδευτικά Κέντρα και Ερευνητικά Ινστιτούτα

1. Το Ίδρυμα Anna Lindh

<http://www.euromedalex.org/Home/EN/Home.aspx>

Στόχος του Ιδρύματος Anna Lindh είναι να φέρει κοντά τους ανθρώπους της Μεσογείου, ώστε να βελτιωθεί ο αμοιβαίος σεβασμός ανάμεσα στους πολιτισμούς και να στηριχθεί η κοινωνία των πολιτών με προοπτική το κοινό μέλλον της περιοχής. Προσφέρει πρόσβαση σε εκπαιδευτικούς πόρους και υλικό από περισσότερες από 40 ευρωπαϊκές και μεσογειακές χώρες.

2. Το Σπίτι της Άννας Φρανκ

www.annefrank.org/

Το σπίτι της Άννας Φρανκ είναι μουσείο και εκπαιδευτικό κέντρο. Προσφέρει σημαντική καθοδήγηση για το πώς να διδάσκεται ο αντισημιτισμός και ο αντιρατσισμός και γενικότερα η ανεκτικότητα και η καταπολέμηση των διακρίσεων.

3. Αντιμετωπίζοντας την Ιστορία και τον Εαυτό μας

www.facinghistory.com

Ο οργανισμός καλεί εκπαιδευτικούς και μαθητές από διαφορετικά περιβάλλοντα να εξετάσουν τον ρατσισμό, τις προκαταλήψεις και τη μισαλλοδοξία, με στόχο να προωθήσει την ανάπτυξη πιο ανθρώπινων και ενημερωμένων πολιτών. Το υλικό για εκπαιδευτικούς περιλαμβάνει αφηγήσεις γύρω από την ταυτότητα, τη θρησκεία, τη μετανάστευση και τη συμμετοχή σε έναν κόσμο που αλλάζει. Επιπλέον προσφέρει πληροφορίες για τις διαθρησκευτικές σχέσεις ανάμεσα σε διαφορετικές θρησκευτικές και εκκοσμικευμένες ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των Μουσουλμάνων.

4. Το Κέντρο Gallup για Μουσουλμανικές Σπουδές

<http://www.gallup.com/se/127907/gallup-center-muslim-studies.aspx>

Το Κέντρο Gallup για Μουσουλμανικές Σπουδές είναι ανεξάρτητο ερευνητικό κέντρο αφιερωμένο στην παροχή ερευνητικών δεδομένων, συμβουλών και εκπαίδευσης πάνω στις απόψεις των Μουσουλμάνων σε ολόκληρο τον κόσμο. Το ερευνητικό κέντρο ενημερώνει τη διεθνή κοινότητα για τις απόψεις και τα πιστεύω των Μουσουλμάνων, επανορθώνοντας τις συχνά κοινές παρανοήσεις σε θέματα όπως είναι η απασχόληση, η επιχειρηματικότητα, η παγκόσμια συνύπαρξη, η εκπαίδευση, η θρησκεία, ο πολιτισμός, η δημοκρατία και τα ΜΜΕ.

5. Το Πρόγραμμα 1001 Ιδέες του Ινστιτούτου Georg Eckert Institute

<http://www.1001-idee.eu>

Το Πρόγραμμα παρέχει ηλεκτρονικά εκπαιδευτικά υλικά ώστε να εξοικειώσει τους εκπαιδευτικούς σε νέες εκδοχές σχετικές με το Ισλάμ και τις μουσουλμανικές κοινότητες. Στόχος είναι να εισαγάγει στη διδασκαλία στην Ευρώπη μια πλουραλιστική εικόνα των Μουσουλμάνων και των ισλαμικών παραδόσεων, της κουλτούρας και της ιστορίας τους. Το πρόγραμμα εντοπίζεται κυρίως στη Γερμανία, την Αυστρία και τις γερμανόφωνες περιοχές και τα καντόνια της Ελβετίας. Υπάρχει ωστόσο και αρκετό υλικό μεταφρασμένο στα αγγλικά.

6. Ινστιτούτο για τη Θρησκεία και τις Αρχές του Πολίτη (IRCV)

<http://www.ircv.org>

Το IRCV [Institute on Religion and Civic Values] αποτελεί εθνικό, μη κερδοσκοπικό ερευνητικό ινστιτούτο στις ΗΠΑ που επιδιώκει να ισχυροποιήσει την κοινωνία των πολιτών ερευνώντας θέματα στη διατομή ανάμεσα στη θρησκευτική πίστη, την ιδιότητα του πολίτη και τον πλουραλισμό και να λειτουργήσει ως καταλύτης που θα ευθυγραμμίσει τη δημόσια πολιτική με τις βασικές αξίες της χώρας. Παρέχει υλικό για εκπαιδευτικούς όπου περιλαμβάνονται σχέδια μαθημάτων, βιβλία, άρθρα και οδηγίες. Τα θέματα που καλύπτονται περιλαμβάνουν τον ευρωπαϊκό και τον ισλαμικό κόσμο, και τις Μουσουλμάνες ανά τους αιώνες.

7. Το Κέντρο Morningside για τη Διδασκαλία Κοινωνικής Ευθύνης

<http://www.morningsidecenter.org>

Το Κέντρο Morningside για τη Διδασκαλία Κοινωνικής Ευθύνης ιδρύθηκε το 1982 από εκπαιδευτικούς, με στόχο να βοηθήσει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και πεποιθήσεων για μια δίκαιη, ειρηνική και δημοκρατική κοινωνία. Η ιστοσελίδα του περιλαμβάνει σχέδια μαθημάτων και ιδέες για δραστηριότητες στην τάξη που αφορούν τρέχοντα θέματα και κυρίως τη συνειδητοποίηση κοινωνικών ζητημάτων, την επίλυση συγκρούσεων και την ετερότητα.

8. Μουσουλμανικό Εκπαιδευτικό Δίκτυο, Επιμόρφωση και Παροχή Υπηρεσιών (MENTORS)

<http://www.mentorscanada.com>

Το MENTORS αποτελεί μη-κερδοσκοπικό μουσουλμανικό οργανισμό που παρέχει επαγγελματική υποστήριξη σε σχολεία, εκπαιδευτικούς και μαθητές και επιδιώκει την ένταξη μουσουλμάνων μαθητών στο καναδικό δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα. Το MENTORS έχει αναπτύξει μια αντι-ισλαμοφοβική βαλίτσα (τόσο για την πρωτοβάθμια όσο και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση) που στοχεύει στην ενδυνάμωση μουσουλμάνων αγοριών και κοριτσιών ώστε να αντιμετωπίζουν τη μισαλλοδοξία και τις διακρίσεις. Η βαλίτσα περιλαμβάνει πολυμέσα όπως πόστερ και βίντεο, διαδραστικές δραστηριότητες που βοηθούν τους μαθητές και τις μαθήτριες να κατανοήσουν και να αντισταθούν στον ρατσισμό και την ισλαμοφοβία. Η πρώτη ενότητα της βαλίτσας αφορά Μουσουλμάνες σε επτά γυμνάσια στην περιοχή του Τορόντο. Η δεύτερη ενότητα αφορά νεαρούς Μουσουλμάνους και τη δημιουργία ταυτότητας. Το MENTORS έχει επίσης αναπτύξει έναν οδηγό με τις πιο συχνές ερωτήσεις για το Ισλάμ και τους Μουσουλμάνους και ένα πρωτότυπο βίντεο που ονομάζεται «Μια Πρώτη Ματιά: Αμφισβητώντας την Ισλαμοφοβία».

9. Δείξε Κόκκινη Κάρτα στον Ρατσισμό

<http://www.srtrc.org>

Στόχος του «Δείξε Κόκκινη Κάρτα στον Ρατσισμό» είναι η παραγωγή αντιρατσιστικού εκπαιδευτικού υλικού, που αξιοποιεί γνωστούς ποδοσφαιριστές για την καταπολέμηση του ρατσισμού. Ο οργανισμός έχει αναπτύξει ένα εκπαιδευτικό πακέτο αντι-ισλαμοφοβίας που συνοδεύεται από ένα φιλμ για τη μισαλλοδοξία εναντίον των Μουσουλμάνων για χρήση σε σχολεία και σε κέντρα νέων.

10. Το Κέντρο Tanenbaum

<http://www.tanenbaum.org>

Το Κέντρο Tanenbaum είναι ένας εκκοσμικευμένος, ανεξάρτητος οργανισμός που παρέχει εκπαίδευση και εργαλεία για την επίλυση θρησκευτικών εντάσεων στα σχολεία, στην εργασία και σε εμπόλεμες ζώνες. Η ιστοσελίδα του διαθέτει πόρους για την επιμόρφω-

ση εκπαιδευτικών ώστε να προετοιμάζουν τους μαθητές να ζήσουν αρμονικά σε έναν πολυπολιτισμικό, πολυθρησκευτικό κόσμο.

11. Διδάσκοντας την Ανεκτικότητα

<http://www.tolerance.org/teach/index.jsp>

Το «Διδάσκοντας την Ανεκτικότητα» είναι πρόγραμμα του Southern Poverty Law Center στις ΗΠΑ. Παρέχει ηλεκτρονικά σχέδια μαθημάτων και ιδέες με έμφαση, αν και όχι αποκλειστικά, σε θέματα που αφορούν την εθνότητα και τη θρησκεία.

12. Το Ινστιτούτο «Κόσμος της Διαφοράς»

http://www.adl.org/education/edu_awod/awod_classroom.asp

Το Ινστιτούτο «Κόσμος της Διαφοράς» κάνει σχολικές δραστηριότητες και αναπτύσσει σχέδια μαθημάτων για την καταπολέμηση των διακρίσεων και την προώθηση του αμοιβαίου σεβασμού και της κατανόησης για μαθητές κάθε ηλικίας.

Γ. Μη-Κυβερνητικοί Οργανισμοί

1. CEJI

<http://www.ceji.org>

CEJI – Πρόκειται για την εβραϊκή συμβολή σε μια Ευρώπη της συμπερίληψης. Η ΜΚΟ δουλεύει με πρόσωπα και οργανισμούς όλων των θρησκευτικών και πολιτισμικών παραδόσεων με στόχο την προώθηση μιας Ευρώπης του πολυπολιτισμού και της συμπερίληψης. Το πρόγραμμα εκπαίδευσης στη διαφορά εστιάζει στην καταπολέμηση του αντισημιτισμού, της ισλαμοφοβίας, των διακρίσεων που αφορούν το φύλο και της ομοφοβίας.

2. Άλλαξε την αφήγηση

<http://www.changethestory.net>

Η ιστοσελίδα είναι μέρος του Intersections, μιας αμερικανικής πρωτοβουλίας αφιερωμένης στην οικοδόμηση σχέσεων σεβασμού ανάμεσα στα διαφορετικά υποκείμενα και τις διαφορετικές κοινότητες, με στόχο να σφυρηλατήσουν ένα κοινό έδαφος και να αναπτύξουν στρατηγικές που προωθούν τη δικαιοσύνη, τη συμφιλίωση και την ειρήνη. Οι ηλεκτρονικοί πόροι στοχεύουν στον μετασχηματισμό των στερεοτύπων που πλήττουν τους Μουσουλμάνους και στην εφαρμογή τεχνικών διαθρησκευτικού διαλόγου και δράσης στις τοπικές κοινότητες.

3. Συνοχή Bradford

<http://www.cohesionbradford.org/>

Ο ιστότοπος εξηγεί και διερευνά εθνικές και τοπικές πρωτοβουλίες για την κοινωνική συνοχή στα σχολεία και παρέχει ένα φόρουμ συζήτησης για εκπαιδευτικούς και για όποιον επιθυμεί να μοιραστεί τις εμπειρίες του.

4. Ευρωπαϊκή Μουσουλμανική Ένωση

www.emunion.eu

Ο ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Μουσουλμανικής Ένωσης παρέχει ειδήσεις, τεκμηρίωση και εκθέσεις από την πλευρά των Μουσουλμάνων στην Ευρώπη, τόσο αυτόχθονων όσο και μεταναστών, με δέσμευση για την πρόνοια, την ευημερία και τη σταθερότητα των ευρωπαϊκών κοινωνιών. Η Ευρωπαϊκή Μουσουλμανική Ένωση ενσωματώνει μουσουλμανικές οργανώσεις, τζαμιά και οργανισμούς από όλη την Ευρώπη που μοιράζονται μια θετική εικόνα του Ισλάμ, ως οργανικό τμήμα της Ευρώπης. Προωθεί διαφορετικά προγράμματα που στηρίζουν την ένταξη, την αμοιβαία κατανόηση και την τεκμηριωμένη γνώση του Ισλάμ στην Ευρώπη.

5. Insted: Βρετανοί Μουσουλμάνοι και Ισλαμοφοβία

www.insted.co.uk/islam.html

Η «Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Ανάπτυξη» (Insted) παρέχει συμβουλευτική στα σχολεία, στην τοπική αυτοδιοίκηση, σε κυβερνητικούς τομείς και σε εθελοντικές ομάδες. Τα εξειδικευμένα ενδιαφέροντά της περιλαμβάνουν την πολιτισμική διαφορά και τη φυλετική ισότητα, αφηγήσεις, πολυθρησκευτική εκπαίδευση, ισλαμοφοβία και αντισημιτισμός. Η ιστοσελίδα της για την ισλαμοφοβία παρέχει πρόσβαση σε εκθέσεις και άρθρα πάνω σε διαφορετικές εκδοχές μισαλλοδοξίας εναντίον των Μουσουλμάνων στη Βρετανία.

6. Global Connections

<http://www.pbs.org/wgbh/globalconnections/>

Οι Global Connections είναι ηλεκτρονικός κόμβος που φιλοξενεί συγγενείς ιστότοπους με στόχο να βοηθήσουν εκπαιδευτικούς, μαθητές και το κοινό γενικότερα να ενημερωθούν μέσα από διαβάσματα, σχέδια μαθημάτων, συνδέσμους, χάρτες, χρονολόγια για αυτά που συμβαίνουν σε όλο τον κόσμο. Υπάρχει και ένα ειδικό τμήμα για τη Μέση Ανατολή.

7. Διεθνής Ένωση Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (IAIE)

<http://www.iaie.org/>

Η IAIE (International Association for Intercultural Education) φέρνει σε επαφή πανεπιστημιακούς και εκπαιδευτικούς από διαφορετικές επιστήμες και οργανώνει εργαστήρια, σεμινάρια και συνέδρια και εκδίδει και ένα επιστημονικό περιοδικό, το *Intercultural Education*.

8. Ομάδα Ισλαμικών Δικτύων

<http://www.ing.org>

Η πρωτοβουλία στοχεύει στην προώθηση του θρησκευτικού γραμματισμού, του διαθρησκευτικού διαλόγου και του αμοιβαίου σεβασμού στα σχολεία και στις κοινότητες όλων των θρησκειών ή και εκκοσμηκευμένων ομάδων σε όλες τις ΗΠΑ.

9. Το Πρόγραμμα «Ισλάμ»

<http://www.islamproject.org>

Το Πρόγραμμα «Ισλάμ» είναι μια καμπάνια με πολυμέσα για τα σχολεία, τις κοινότητες και τα άτομα που επιθυμούν να κατανοήσουν καλύτερα τους Μουσουλμάνους και το Ισλάμ. Παρέχει διδακτικές ιδέες και μια σειρά μαθημάτων για την αντιμετώπιση και την εξάλειψη των στερεοτύπων.

10. Η Ευρώπη που μοιραζόμαστε

<http://www.oursharedeurope.org>

Η «Ευρώπη που μοιραζόμαστε» είναι μη-κυβερνητική πρωτοβουλία που στηρίζεται από το Βρετανικό Συμβούλιο. Επιδιώκει την εξεύρεση κοινού εδάφους και την οικοδόμηση κοινών αξιών, θέσεων και συμπεριφορών που βασίζονται στον αμοιβαίο σεβασμό και την εμπιστοσύνη. Ειδικότερα, επιδιώκει την αναγνώριση της συμβολής των μουσουλμανικών κοινοτήτων και του πολιτισμού –τόσο του παρελθόντος όσο και του παρόντος–, τη διαμόρφωση ένας σύγχρονου ευρωπαϊκού πολιτισμού και μιας σύγχρονης ευρωπαϊκής κοινωνίας. Τα προγράμματα ασχολούνται επίσης και με την εκπαίδευση και τους νέους.

11. Συμβουλευτική για Θρησκευτική Ανεκτικότητα του Οντάριο (OCRT)

<http://www.religioustolerance.org>

Η OCRT είναι канаδική πρωτοβουλία που παρέχει ηλεκτρονικά μέσα για τις θρησκείες και τα συστήματα θρησκευτικής πίστης καθώς και ερμηνείες για αμφιλεγόμενα θέματα στα οποία συγκρούονται οι διαφορετικές θρησκευτικές ομάδες.

12. Εδώ είναι η θέση μου

<http://www.thisiswhereineedto.be>

Ο ιστότοπος αποτελεί το συνοδευτικό υλικό σε έναν οδηγό προγράμματος σπουδών και σε ένα βιβλίο που λέγεται: «Εδώ είναι η θέση μου: Προφορικές ιστορίες Νεαρών Μουσουλμάνων στη Νέα Υόρκη» (This is Where I Need to Be: Oral Histories of Muslim Youth in NYC). Περιλαμβάνει προσωπικές στιγμές και αναμνήσεις από την καθημερινή ζωή και την ταυτότητα μουσουλμάνων εφήβων.

13. 1001 Εφευρέσεις

<http://www.1001inventions.com>

Οι 1001 Εφευρέσεις είναι διεθνής εκπαιδευτική πρωτοβουλία που διερευνά τη συμβολή των Μουσουλμάνων στη θεμελίωση του σύγχρονου πολιτισμού, μέσα από περιοδεύουσες εκθέσεις και συνοδευτικό υλικό, που περιλαμβάνει και ένα βιβλίο, το οποίο μπορούν οι εκπαιδευτικοί να το κατεβάσουν από το διαδίκτυο.

14. Νέοι, Μουσουλμάνοι και Πολίτες

<http://youngmuslimcitizens.org.uk>

Είναι ηλεκτρονικό πακέτο για γονείς, εκπαιδευτικούς και εμπυχωτές που δουλεύουν επαγγελματικά με νέους μουσουλμανικής καταγωγής.

6.2 Εκπαιδευτικά Δίκτυα

■ Δίκτυο «Πρόγραμμα Ενωμένων Σχολείων της UNESCO για τον ευρωπαϊκό διάλογο» (ASPnet)

http://www.un.org/durbanreview2009/pdf/Contribution_by_UNESCO_Advance_unedited_version.pdf

Ο ευρωπαϊκός διάλογος που προωθούν οι εθνικές επιτροπές της UNESCO και στις δύο περιοχές του κόσμου στοχεύει στην αντιμετώπιση της ισλαμοφοβίας και κάθε είδους ξενοφοβίας μέσα από την εκπαίδευση. Πολλά σχολεία μέλη του ASPnet συμμετέχουν σε σχέδια διαλόγου, σε συνεργασία με τις εθνικές επιτροπές και με ΜΚΟ, σχολεία στη Γερμανία, τη Σουηδία, τη Σλοβενία, τα Ενωμένα Αραβικά Εμιράτα και το Ομάν. Τα σχέδια διαλόγου περιλαμβάνουν πρωτοβουλίες για την αλληλοκατανόηση ανάμεσα στις κουλτούρες, με στόχο να φέρουν κοντά νέους από το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιορδανία, το Ομάν και άλλες χώρες, να αναπτύξουν την πολιτισμική εγγήγορη και να προωθήσουν την περιβαλλοντική και πολιτιστική αλληλοκατανόηση. Η σουηδική ΜΚΟ «Ένωση Ζωής», που χρηματοδοτείται από τη Σουηδική Εταιρεία Διεθνούς Ανάπτυξης, προωθεί τον ευρωπαϊκό διάλογο με τον πειραματισμό μέσα από μαθησιακά υλικά για το νερό και την κουλτούρα της ειρήνης.

■ Οι Εταίροι της Εκπαίδευσης στα Ανθρώπινα Δικαιώματα (HREA)

<http://www.hrea.org>

Το δίκτυο HREA (Human Rights Education Associates) είναι διεθνής ΜΚΟ που καλλιεργεί τη μάθηση στα ανθρώπινα δικαιώματα. Εκπαιδεύει ακτιβιστές και επαγγελματίες, παράγει εκπαιδευτικά υλικά και προγράμματα και προωθεί την οικοδόμηση κοινοτήτων με διαδικτυακές τεχνολογίες. Συνεργάζεται με άτομα, ΜΚΟ, διακυβερνητικές οργανώσεις και κυβερνήσεις που ενδιαφέρονται να οικοδομήσουν εκπαιδευτικά προγράμματα για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

■ Η Συμμαχία κατά του Εκφοβισμού (ABA/Anti-Bullying Alliance)

<http://www.anti-bullyingalliance.org>

Η ABA συνενώνει σε ένα δίκτυο οργανώσεις από την Αγγλία και την Ουαλία. Στόχος της είναι η συναίνεση στο πώς να αποτρέπονται και να προλαμβάνονται ο εκφοβισμός και η βία. Επιδιώκει τη διάδοση καλών πρακτικών και τη διαμόρφωση πολιτικών αντιμετώπισης. Τα μέλη της είναι ποικίλα, μέλη θεσμών ή ιδιωτικών οργανώσεων και εθελοντές, που φέρνουν πλούτο διαφορετικών εμπειριών και εξειδικευμένων γνώσεων.

6.3 Δημοσιεύματα και εκθέσεις διεθνών οργανώσεων

A. Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη/ΟΑΣΕ (OSCE) και Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ODIHR)

1. Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα στα Εκπαιδευτικά Συστήματα της Ευρώπης, της Κεντρικής Ασίας και της Βόρειας Αμερικής: Σύνοψη Καλών Πρακτικών

<http://tandis.odihr.pl/documents/hre-compendium/>

Πρόκειται για κοινή πρωτοβουλία του ODIHR, του Συμβουλίου της Ευρώπης, του Γραφείου του Ύπατου Αρμοστή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα των Ηνωμένων Εθνών και της UNESCO. Η δημοσίευση κυκλοφόρησε το 2009. Αποτελείται από τη σύνθεση 101 παραδειγμάτων καλής πρακτικής στην εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα, στην πολιτική και κοινωνική αγωγή και την εκπαίδευση στον αμοιβαίο σεβασμό και κατανόηση. Σχεδιασμένη για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση η δημοσίευση περιλαμβάνει παραδειγματικές πρακτικές σε σχέση με τη νομοθεσία, κατευθυντήριες οδηγίες και πρότυπα, κριτήρια, εκπαιδευτικό περιβάλλον, διδακτικά και μαθησιακά εργαλεία, επαγγελματική επιμόρφωση για εκπαιδευτές και αξιολόγηση.

2. Οδηγίες του Τολέδου για τις αρχές της διδασκαλίας περι θρησκείας και δογμάτων στα δημόσια σχολεία

<http://www.osce.org/odihr/29154>

Η δημοσίευση έχει σχεδιαστεί με στόχο να βοηθήσει εκπαιδευτές, νομοθέτες, εκπαιδευτικούς, στελέχη υπουργείων Παιδείας και ιδιωτικών ή θρησκευτικών σχολείων να εξασφαλίσουν ότι η διδασκαλία για όλες τις θρησκείες και τα δόγματα γίνεται με τρόπο αντικειμενικό και ισορροπημένο. Οι αρχές και οι οδηγίες διατυπώθηκαν από το ODIHR σε συνεργασία με ειδήμονες. Παρουσιάζουν τις διαδικασίες που εξασφαλίζουν την αντικειμενικότητα των προγραμμάτων σπουδών και την ισότιμη αντιμετώπιση των μαθητών με διαφορετικές θρησκευτικές προελεύσεις.

B. Συμβούλιο της Ευρώπης

1. Βλασφημία, προσβολή και μίσος – Εξεύρεση απαντήσεων σε μια δημοκρατική κοινωνία (Επιστήμη και τεχνική της δημοκρατίας, αρ. 47) 2010

Συγγραφέας: Επιτροπή της Βενετίας/Venice Commission

<http://book.coe.int/EN/ficheouvrage.php?PAGEID=36&produitaliasid=2474&lang=EN>

Η δημοσίευση περιέχει μια σειρά έντεχνων και δύσκολων ερωτήσεων σχετικά με την προσβολή, τη βλασφημία και το μίσος. Εάν π.χ. είναι δυνατό να ασκείται κριτική σε ιδέες των οποίων η αμφισβήτηση θίγει

το θρησκευτικό συναίσθημα κάποιων, μήπως η κοινωνία είναι όμηρος της υπερβολικής ευαισθησίας ορισμένων, ποια νομικά μέτρα υπάρχουν για την αντιμετώπιση του φαινομένου βλασφημίας κτλ. και εάν η καταφυγή στο ποινικό δίκαιο είναι η μόνη αντιμετώπιση.

2. Διαπολιτισμικός διάλογος στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Λευκή Βίβλος- τόμος 1) (2010)

Συγγραφέας: Patricia Wiater

http://book.coe.int/EN/ficheouvrage.php?PAGEID=36&lang=EN&produit_aliasid=2483

Η έκθεση αυτή αναλύει τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ως προς την προστασία της πολιτισμικής ποικιλίας, όπως την ορίζει το Συμβούλιο της Ευρώπης, ιδίως με τη Λευκή Βίβλο για τον Διαπολιτισμικό Διάλογο (2008). Οι απόψεις του Δικαστηρίου για τις βασικές αρχές και τις προϋποθέσεις του διαπολιτισμικού διαλόγου –και ειδικότερα τη νομολογία για την ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης, της θρησκείας και της συνάθροισης– αποτελούν κατευθυντήριες για πολιτικούς, πανεπιστημιακούς και ανθρώπους της πράξης.

3. Πολιτικές και πρακτικές για τη διδασκαλία της κοινωνικοπολιτισμικής ποικιλότητας – ορισμοί, αρχές και προκλήσεις της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών (2009)

Συγγραφείς: Anne-Lise Arnesen, Pavlina Hadzhitheodoulou-Loizidou, Cézár Bírzea, Miquel Angel Essomba, Julie Allan

http://book.coe.int/EN/ficheouvrage.php?PAGEID=36%E2%8C%A9=EN&produit_aliasid=2424

Η δημοσίευση απευθύνεται στους αρμοδίους όλων των θεσμών για την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Στόχο έχει να προωθήσει τον διάλογο για το πώς η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και ιδίως η συνεχιζόμενη εκπαίδευση μπορεί να προετοιμάσει τους φοιτητές να γίνουν αναστοχαζόμενοι εκπαιδευτικοί ικανοί να διαχειριστούν την πολιτισμική ετερότητα στα σχολεία και τις σχολικές τάξεις. Αναφέρεται στην επείγουσα ανάγκη να δημιουργηθούν μαθήματα και πρακτικές ασκήσεις που να αναπτύσσουν την ικανότητα και τον αναστοχασμό ώστε να διαμορφώνουν ένα σχολικό περιβάλλον της συμπερίληψης, όπου παιδιά και νέοι θα μαθαίνουν να ζουν μαζί σεβόμενα τις διαφορές. Εισηγείται επίσης πολιτικές και οδηγίες για τα ιδρύματα που προετοιμάζουν εκπαιδευτικούς.

4. Πώς μπορούν όλοι οι εκπαιδευτικοί να υποστηρίξουν την εκπαίδευση στην ιδιότητα του πολίτη και στα ανθρώπινα δικαιώματα: Πλαίσιο για την απόκτηση ικανοτήτων (2009)

Συγγραφείς: Peter Brett, Pascale Mompoin-Gaillard and Maria Helena Salema
Επιμέλεια: Sarah Keating-Chetwynd

http://book.coe.int/EN/ficheouvrage.php?PAGEID=36&lang=EN&produit_aliasid=2391

Η δημοσίευση παρουσιάζει το σύνολο των βασικών ικανοτήτων που χρειάζεται να έχουν οι εκπαιδευτικοί, ώστε να κάνουν πράξη μέσα στις σχολικές τάξεις όσο και στην ευρύτερη κοινότητα τις αρχές του δημοκρατικού πολίτη και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Απευθύνεται σε όλους τους εκπαιδευτικούς –όλων ανεξαιρέτως των ειδικοτήτων– καθώς και στους διδάσκοντες σε ιδρύματα ανώτερης εκπαίδευσης που προετοιμάζουν εκπαιδευτικούς ή σε πλαίσιο επιμόρφωσης εν ενεργεία εκπαιδευτικών. Παρουσιάζονται δεκαπέντε τέτοιες ικανότητες σε τέσσερις κατηγορίες, η καθεμία από τις οποίες αποτελεί ξεχωριστό κεφάλαιο όπου οι ικανότητες περιγράφονται λεπτομερώς και συνοδεύονται από παραδείγματα. Ο αναγνώστης βρίσκει σχάρες και προτεινόμενες δραστηριότητες για κάθε ικανότητα σύμφωνα την αναπτυξιακή ηλικία των παιδιών.

5. Θρησκευτική ετερότητα και διαπολιτισμική εκπαίδευση: Βιβλίο αναφοράς για σχολεία (2007)

http://book.coe.int/EN/ficheouvrage.php?PAGEID=36&lang=EN&produit_aliasid=2191

Αυτό το βιβλίο αναφοράς έχει στόχο να βοηθήσει εκπαιδευτικούς, διοικητικά στελέχη της εκπαίδευσης, πολιτικούς και άλλους να αντιμετωπίσουν το σημαντικό θέμα της θρησκευτικής ετερότητας στα σχολεία της Ευρώπης. Προέκυψε κατά την εφαρμογή του προγράμματος «Η πρόκληση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης σήμερα: θρησκευτική ετερότητα και διάλογος στην Ευρώπη» από το Συμβούλιο της Ευρώπης την περίοδο 2002-2005. Χωρίζεται σε τέσσερα μέρη που αφορούν: κάποιες θεωρητικές προσεγγίσεις, απαραίτητες για τους εκπαιδευτικούς απέναντι στα θέματα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, ορισμένες βασικές έννοιες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης πάνω σε διάφορα θέματα διδασκαλίας και μάθησης, μερικά ζητήματα που αφορούν τη θρησκευτική ετερότητα στο πλαίσιο του σχολείου, τέλος παραδείγματα πρακτικών σε κάποιες χώρες μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης.

6. Η δημοκρατία στα σχολεία (2007)

http://book.coe.int/EN/ficheouvrage.php?PAGEID=36&lang=EN&produit_aliasid=2157

Οι αρχές και οι πρακτικές της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν μαθαίνονται μόνο μέσα από τη διδασκαλία τους, αλλά επίσης μέσα από τη βιωματική εμπειρία να ζει κανείς και να εργάζεται σε μια κοινότητα που τις σέβεται και τις εφαρμόζει. Συχνά όμως τα εκπαιδευτικά ιδρύματα εμφανίζονται να αγνοούν την ευρύτερη σημασία που έχει να γίνουν συμμετοχικές κοινότητες. Αυτό το εγχειρίδιο του Συμβουλίου της Ευρώπης προσφέρει στους επικεφαλής σχολικών μονάδων σαφείς αναλύσεις των θετικών επιπτώσεων που θα έχει η ανάπτυξη μιας πιο δημοκρατικής σχολικής κουλτούρας, μαζί με ιδέες και συμβουλές για το πώς μια τέτοια σχολική κουλτούρα μπορεί να δημιουργηθεί και να διατηρηθεί.

7. Συνεργασία σχολείου-κοινότητας-πανεπιστημίου για την εξασφαλισμένη δημοκρατία: Εκπαίδευση του δημοκρατικού πολίτη στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ (2010)

http://book.coe.int/EN/ficheouvrage.php?PAGEID=36&lang=EN&produit_aliasid=2570

Η εκπαίδευση που διαμορφώνει τον δημοκρατικό πολίτη και εξασφαλίζει τον σεβασμό του στα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ζήτημα πολύ ευρύ και σημαντικό για να αφηθεί μόνο στο κράτος. Και όμως, ΜΚΟ, ιδρύματα, συνδικάτα, κοινοτικές ομάδες, σύλλογοι γονέων, πανεπιστήμια, άλλα ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα και λοιπές οργανώσεις δεν έχουν πάντα συνείδηση πόσο πολλά μπορούν να κάνουν έμπρακτα για το θέμα σε συνεργασία με δημόσιους και άλλους φορείς. Το εργαλείο αυτό του Συμβουλίου της Ευρώπης παρέχει οδηγίες για το πώς οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών μπορούν να δημιουργήσουν και να εξασφαλίσουν τη διάρκεια συνεργασιών ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς θεσμούς, από τις οποίες θα προκύψει υψηλής ποιότητας ιδιότητα του πολίτη και εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα.

8. Σταυροδρόμια στην ευρωπαϊκή ιστορία – πολλαπλές αναγνώσεις για πέντε θεμελιώδεις στιγμές στην ιστορία της Ευρώπης (CD + βιβλίο) (2009)

http://book.coe.int/EN/ficheouvrage.php?PAGEID=36&lang=EN&produit_aliasid=2416

Πώς μπορεί η διδασκαλία της ιστορίας να συμβάλει στην ανάπτυξη πνεύματος ανεκτικότητας μέσα από την προβολή διαφορετικών αντιλήψεων και τον σεβασμό προς τον άλλο, αναπτύσσοντας παράλληλα την αυτόνομη κρίση αυριανών ενεργών πολιτών σε δημοκρατικές κοινωνίες; Το βιβλίο συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας μεθοδολογίας βασισμένης στην «πολυπρισματική προσέγγιση», που επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς που διδάσκουν ιστορία να παρουσιάζουν ιστορικά γεγονότα μέσα από διαφορετικές οπτικές γωνίες, να εκθέτουν διαφορετικές απόψεις και ιδέες για τα ίδια γεγονότα στην πρόσφατη ευρωπαϊκή ιστορία.

Γ. Ε.Ε. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ (FRA)

1. Μουσουλμάνοι στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Διακρίσεις και Ισλαμοφοβία (2006)

http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/previous_publications/pub_tr_islamophobia_en.htm

Η έκθεση παρουσιάζει δεδομένα για τις διακρίσεις που υφίστανται στην Ευρωπαϊκή Ένωση οι Μουσουλμάνοι σχετικά με την εργασία, την εκπαίδευση και την κατοικία. Υπογραμμίζει ότι είναι ανεπαρκώς τεκμηριωμένη και ανεπαρκώς γνωστές ευρύτερα η φύση και η έκταση των διακρίσεων και των ισλαμοφοβικών συμβάντων. Εισηγείται πρωτοβουλίες και προτάσεις για τη διαμόρφωση μιας πολιτικής των

κυβερνήσεων των χωρών μελών της ΕΕ για την καταπολέμηση της ισλαμοφοβίας και την προώθηση της κοινωνικής ένταξης.

2. Αντιλήψεις περί των διακρίσεων και Ισλαμοφοβία (2006)

http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/previous_publications/pub_tr_islamophobia_en.htm

Πρόκειται για μελέτη που συνοδεύει την έκθεση «Μουσουλμάνοι στην ΕΕ: Διακρίσεις και Ισλαμοφοβία». Η μελέτη στηρίζεται σε συνεντεύξεις με μέλη των μουσουλμανικών κοινοτήτων σε δέκα χώρες της ΕΕ. Παρουσιάζει τις γνώμες, τα αισθήματα, τους φόβους και τη ματαίωση που μοιράζονται πολλοί Μουσουλμάνοι της ΕΕ, αλλά και τις ελπίδες τους για το μέλλον.

3. Κοινωνική συνοχή σε τοπικό επίπεδο: αντιμετωπίζοντας τις ανάγκες των μουσουλμανικών κοινοτήτων (2008)

http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2008/pub_tr_communitycohesion_08_en.htm

Η έκθεση παρουσιάζει εμπειρίες από διάφορες πόλεις ανά την Ευρώπη. Επικεντρώνεται στην εκπαίδευση, την εργασία και τις δημόσιες υπηρεσίες, για την πρωτεύουσα σημασία που έχει η οικοδόμηση συνεκτικών κοινοτήτων.

4. EU-MIDIS, Δεδομένα στην Εστιασμένη Έκθεση 2: Μουσουλμάνοι (2009)

http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2009/pub_dif2_en.htm

Η έκθεση είναι η δεύτερη της σειράς «Εστίαση στα δεδομένα» (EU-MIDIS «Data in Focus»). Παρουσιάζει ερευνητικά δεδομένα με απαντήσεις Μουσουλμάνων, όπου ένα στα τρία άτομα δηλώνει ότι έγινε τους περασμένους δώδεκα μήνες αντικείμενο διακρίσεων και 11% ότι υπήρξαν μάρτυρες ρατσιστικού εγκλήματος.

5. Εμπειρία των διακρίσεων, κοινωνική περιθωριοποίηση και βία:

Συγκριτική μελέτη μουσουλμάνων και μη μουσουλμάνων νέων σε τρεις χώρες μέλη της ΕΕ (2010)

http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/Pub-racism-marginalisation_en.pdf

Κατά τα αποτελέσματα, στις τρεις χώρες της ΕΕ που έγινε η έρευνα (Γαλλία, Ισπανία, Ηνωμένο Βασίλειο) οι νέοι, ανεξάρτητα από τη θρησκευτική τους πίστη, δεν στηρίζουν τη βία. Από την άλλη πλευρά, άτομα που έχουν υπάρξει θύματα διακρίσεων ή βίας είναι σε ψηλότερο ποσοστό επιρρεπή να ασκήσουν βία.

Δ. UNESCO

1. *Μαθαίνοντας τη συμβίωση: διαπολιτισμικό και διαθρησκευτικό πρόγραμμα για την εκπαίδευση στην Ηθική*

<http://unesdoc.unesco.org/images/0016/001610/161059E.pdf>

Προϊόν του Ιδρύματος Arigato και του Παγκόσμιου Δικτύου Θρησκειών για τα Παιδιά, η εκπαιδευτική αυτή βαλίτσα, διαθέσιμη αγγλικά, αραβικά, γαλλικά, γιαπωνέζικα, ισπανικά και πορτογαλικά, δημοσιεύτηκε το 2008. Απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς και στοχεύει να διδάξει τα παιδιά να σέβονται και να κατανοούν τις διαφορετικές θρησκείες, δόγματα και ηθικά πιστεύω. Βοηθάει τους νέους και τα παιδιά να αποκτήσουν ηθικές ικανότητες λήψης αποφάσεων και να καλλιεργήσουν την αίσθηση του ανήκειν, της κοινότητας και των αξιών. Διδάσκει συμπεριφορές ικανές να οικοδομούν την ειρήνη, μέσα από τη διδασκαλία της ανεκτικότητας και της κατανόησης.

2. *Ο αραβοϊσλαμικός πολιτισμός στον καθρέφτη του σύμπαντος: Φιλοσοφική προοπτική και παραγωγή παιδαγωγικών εργαλείων για την προώθηση του διαλόγου ανάμεσα στις κουλτούρες*

<http://unesdoc.unesco.org/images/0019/001917/191745e.pdf>

Αυτό το παιδαγωγικό εργαλείο στοχεύει στον διάλογο που βασίζεται σε αμοιβαίο σεβασμό και κατανόηση ως μέσο για την καταπολέμηση της άγνοιας και την προώθηση της ανεκτικότητας και της ειρήνης. Δημιουργεί συνέργια με πρωτότυπους τρόπους, αντλώντας από φιλοσοφικές όσο και παιδαγωγικές πηγές που αναπτύσσουν τη γνώση και καταπολεμούν την άγνοια. Παρουσιάζει τον αραβοϊσλαμικό πολιτισμό –αποτέλεσμα σύνθεσης πολλών διαφορετικών γλωσσών και παραδόσεων, από την περσική έως την αραβική, οι οποίες εκτείνονται σε δύο ηπείρους, από την Αφρική έως την Αραβική Χερσόνησο– ως προς την εκτενή συμβολή του πολιτισμού αυτού στην ανθρώπινη σκέψη και στον πλούτο των γνώσεων που αποθησαύρισε μέσα στους αιώνες.

3. *UNESCO, Οδηγίες διαπολιτισμικής εκπαίδευσης*

<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001478/147878e.pdf>

Οι Οδηγίες προβλέπεται να βοηθήσουν όσους ασκούν πολιτική να κατανοήσουν τα κεντρικά ζητήματα που αφορούν τη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Από πολλών ειδών πηγές, επιστημονικές και της πράξης, παρουσιάζουν τις έννοιες και τις αρχές που μπορούν να αξιοποιηθούν για να προσανατολίσουν μελλοντικές πρακτικές και νέες πολιτικές.

4. *UNESCO, Οδηγός για την έρευνα σχολικών βιβλίων και για την αναθεώρησή τους*

<http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001171/117188E.pdf>

Η UNESCO έχει συμβάλει στον σχεδιασμό και την ανάπτυξη δύο προγραμμάτων για την αναθεώρηση σχολικών βιβλίων, το «Σχέδιο Ανα-

θεώρησης Σχολικών Βιβλίων» (The Revision of Textbooks Project) και το «Συγκριτικές Μελέτες Σχολικών Βιβλίων» (Comparative Studies on School Textbooks). Και τα δύο αφορούν την αμοιβαία κατανόηση που θα προκύψει, εάν περιέχονται αντικειμενικές πληροφορίες και η οπτική γωνία «του άλλου» στα σχολικά βιβλία ιστορίας και κοινωνικών επιστημών καθώς και στα ΜΜΕ της Ευρώπης και των αραβικών κρατών.

5. Για να σταματήσει η βία στα σχολεία: Οδηγός για εκπαιδευτικούς

<http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001841/184162E.pdf>

Πρακτικό εργαλείο απευθυνόμενο σε εκπαιδευτικούς που δημοσιεύθηκε το 2009. Εξετάζει πολλές μορφές βίας που εμφανίζεται στα σχολεία και περιέχει πρακτικές οδηγίες για το τι μπορούν να κάνουν οι εκπαιδευτικοί για να την εμποδίσουν. Προτείνονται δέκα πεδία δράσης, με παραδείγματα που μπορούν οι εκπαιδευτικοί να προσαρμόσουν ώστε να αντιμετωπίσουν και να εμποδίσουν τη βία. Παρέχονται επίσης στο τέλος του βιβλίου έντυπες και ηλεκτρονικές πηγές με περιεχόμενο οδηγίες και πρακτικές για να σταματήσει η βία στα σχολεία.

6. Η προσέγγιση του καθολικού σχολείου μέσω των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001548/154861E.pdf>

Πρόκειται για κοινή δημοσίευση της UNESCO και της UNICEF για την εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην εκπαίδευση, που παρουσιάζει τη σύγχρονη σκέψη και πρακτική για μια εκπαίδευση βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα. Παρουσιάζει την πορεία της εφαρμογής από το επίπεδο του σχολείου στο επίπεδο της πολιτικής, εθνικής και διεθνούς.

E. Ισλαμικός, Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός (Islamic, Educational, Scientific and Cultural Organization/ISESCO)

1. Η εικόνα του Ισλάμ και των Μουσουλμάνων στην εκπαιδευτική και πολιτισμική πολιτική στη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ισπανία, την Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο (2010)

<http://www.isesco.org.ma/english/publications/The%20Image%20Of%20Islam/Menu.php>

Η έκθεση αφορά τη θρησκευτική εκπαίδευση στις χώρες της ΕΕ και περιγράφει την εικόνα του Ισλάμ και των Μουσουλμάνων που διαμορφώνει η κρατική πολιτική στα θέματα πολιτισμού και εκπαίδευσης στις ως άνω πέντε χώρες.

6.4 Διεθνή κανονιστικά εργαλεία και κείμενα πολιτικής

A. ΟΑΣΕ

1. Αποφάσεις της Επιτροπής Υπουργών

- Απόφαση 10/05 για την ανοχή και τη μη διάκριση: Προώθηση του αμοιβαίου σεβασμού και κατανόησης, 6 Δεκεμβρίου 2005, Λουμπλιάνα (Decision No. 10/05 on Tolerance and Non-Discrimination: Promoting Mutual Respect and Understanding, 6 December 2005, Ljubljana, MC. DEC/10/05)
<http://www.osce.org/mc/17462>
- Απόφαση 13/06 σχετικά με την ανεκτικότητα και τις μη διακρίσεις: Προώθηση του αμοιβαίου σεβασμού και κατανόησης, 5 Δεκεμβρίου 2006, Βρυξέλλες (Decision No. 13/06 on Tolerance and Non-Discrimination: Promoting Mutual Respect and Understanding, 5 December 2006, Brussels, MC. DEC/13/06)
<http://www.osce.org/mc/23114>
- Απόφαση 10/07 σχετικά με την ανεκτικότητα και τις μη διακρίσεις: Προώθηση του αμοιβαίου σεβασμού και κατανόησης, 30 Νοεμβρίου 2007, Μαδρίτη (Decision No. 10/07 on Tolerance and Non-Discrimination: Promoting Mutual Respect and Understanding, 30 November 2007, Madrid, MC. DEC/10/07)
<http://www.osce.org/mc/29452>

2. Διακηρύξεις

- Διακήρυξη του Προεδρεύοντος στον ΟΑΣΕ στη συνάντηση της Κόρδοβα σχετικά με τη μισαλλοδοξία και τις διακρίσεις κατά των Μουσουλμάνων, 9-10 Οκτωβρίου 2007. Κόρδοβα (The Cordoba Chairperson-in-Office Declaration on Intolerance and Discrimination against Muslims, 9-10 October 2007 (CIO.GAL/155/07/Rev.1) Cordoba
<http://www.osce.org/cio/28033>
- Διακήρυξη του Προεδρεύοντος στον ΟΑΣΕ στη συνάντηση της Άστανα σχετικά με την ανεκτικότητα και τις μη διακρίσεις, 30 Ιουνίου 2010, Άστανα (The Astana Chairperson-in-Office Declaration on Tolerance and Non-Discrimination, 30 June 2010, Astana, CIO.GAL/111/10)
<http://www.osce.org/cio/68972>

B. Συμβούλιο της Ευρώπης

1. Συστάσεις Επιτροπής Υπουργών

- Διαστάσεις θρησκευτικών και ανεξίθρησκων πεποιθήσεων στη διαπολιτισμική εκπαίδευση – Σύσταση Κωδ. 2008/12 Ερμηνευτική Εγκύκλιος, 2009 (Dimension of Religions and Non-Religious Convictions within Intercultural Education – Recommendation CM/Rec 2008/12 and Explanatory Memorandum/2009).
http://book.coe.int/EN/ficheouvrag.php?action=ajoute&idaction=2408&valueaction=101309&quantite=1&PAGEID=36&lang=EN&produit_aliasid=2408
- Ενσωμάτωση στην εκπαίδευση της διάστασης του φύλου – Σύσταση Κωδ. 2007/13 και Ερμηνευτική Εγκύκλιος, 2009 (Gender (Mainstreaming in Education – Recommendation CM/Rec 2007/13 and Explanatory Memorandum, 2009)
http://book.coe.int/EN/ficheouvrag.php?PAGEID=36&lang=EN&produit_aliasid=2451
- Σύσταση με Κωδ. 2010/7 με αναφορά στη Χάρτα του Συμβουλίου της Ευρώπης για την εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και για τα ανθρώπινα δικαιώματα, Κωδ. 2010/7 (Recommendation CM/Rec 2010/7 on the Council of Europe Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education)
<http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/Source/Pdf/Downloads/6898-6-ID10009-Recommendation%20on%20Charter%20EDC-HRE%20-%20assembl%C3%A9.pdf>

2. Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης (PACE) Συστάσεις και Αποφάσεις

- Ισλάμ, Ισλαμισμός και Ισλαμοφοβία στην Ευρώπη – Σύσταση της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης 1927 /2010 (Islam, Islamism and Islamophobia in Europe – PACE Recommendation 1927/2010)
<http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta10/EREC1927.htm>
- Ισλάμ, Ισλαμισμός και Ισλαμοφοβία στην Ευρώπη – Σύσταση της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης, 1743/2010 (Islam, Islamism and Islamophobia in Europe – PACE Resolution 1743/2010)
<http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta10/ERES1743.htm>

- Ευρωπαϊκές μουσουλμανικές κοινότητες αντιμέτωπες με τον εξτρεμισμό– Σύσταση της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης 1605/2008 (European Muslim Communities Confronted with Extremism– PACE Resolution 1605/2008)
<http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta08/ ERES1605.htm>

- Ευρωπαϊκές μουσουλμανικές κοινότητες αντιμέτωπες με τον εξτρεμισμό– Σύσταση της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης 1831/2008 (European Muslim Communities Confronted with Extremism– PACE Recommendation 1831/2008)
<http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta08/ EREC1831.htm>

- Βλασφημία, προσβολές και εκφράσεις μίσους εναντίον ατόμων λόγω του θρησκευματός τους–Σύσταση της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης, 1805/2007(Blasphemy, Religious Insults and Hate Speech against Persons on Grounds of their Religion–PACE Recommendation 1805/2007)
<http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta07/ EREC1805.htm>

- Ελευθερία έκφρασης και σεβασμός των θρησκευτικών πιστεύω–Σύσταση της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης 1510/2006 (Freedom of Expression and Respect for Religious Beliefs– PACE Resolution 1510/2006)
<http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta06/ ERES1510.htm>

- Εκπαίδευση και Θρησκεία–Σύσταση της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης 1720/2005 (Education and Religion,–PACE Recommendation 1720/2005)
<http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta05/ EREC1720.htm>

- Γυναίκες και Θρησκεία στην Ευρώπη–Σύσταση της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης 1464/2005 (Women and Religion in Europe–PACE Resolution 1464/2005)
<http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta05/ ERES1464.htm>

- Θρησκεία και Δημοκρατία–Σύσταση της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης 1396/1999 (Religion and Democracy–PACE Recommendation 1396/1999)
<http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta99/ EREC1396.htm>

- Θρησκευτική ανοχή σε μια δημοκρατική κοινωνία–Σύσταση της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης 1202/1993 (Religious Tolerance in a Democratic Society–PACE Recommendation 1202/1993)
<http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta93/EREC1202.htm>
- Η συμβολή του ισλαμικού πολιτισμού στην Ευρωπαϊκή Κουλτούρα ευρωπαϊκή κουλτούρ–Σύσταση της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης 1162/1991 (The Contribution of the Islamic Civilisation to European Culture–PACE Recommendation 1162/1991)
<http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/TA91/erec1162.htm>

3. Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας Συστάσεις Γενικής Πολιτικής (ECRI General Policy Recommendations)

- Συστάσεις Γενικής Πολιτικής αρ. 5: Καταπολεμώντας τη μισαλλοδοξία και τις διακρίσεις εναντίον των Μουσουλμάνων (ECRI General Policy Recommendation No. 5: Combating Intolerance and Discrimination against Muslims)
http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/gpr/en/recommendation_n5/Rec5%20en21.pdf
- Συστάσεις Γενικής Πολιτικής του ECRI αρ. 10: Καταπολεμώντας τη μισαλλοδοξία και τις διακρίσεις εντός και μέσω της σχολικής εκπαίδευσης (ECRI General Policy Recommendation No. 10: Combating Racism and Racial Discrimination in and through School Education)
http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/gpr/en/recommendation_n10/eng-recommendation%20nr%2010.pdf

Γ. UNESCO

- Σύμβαση εναντίον των διακρίσεων στην εκπαίδευση, Παρίσι, 14 Δεκεμβρίου 1960 [Convention against Discrimination in Education (Paris, 14 December 1960)]
http://portal.unesco.org/en/ev.php-RL_ID=12949&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
- Σύσταση εναντίον των διακρίσεων στην εκπαίδευση, 14 Δεκεμβρίου 1960 (Recommendation against Discrimination in Education, 14 December 1960)
http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13065&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

- Σύσταση αναφορικά με την εκπαίδευση για διεθνή κατανόηση, συνεργασία και ειρήνη, και την εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες, 19 Νοεμβρίου 1974 (Recommendation concerning Education for International Understanding, Co-operation and Peace and Education relating to Human Rights and Fundamental Freedoms, 19 November 1974)
http://www.unesco.org/webworld/peace_library/UNESCO/HRIGHTS/160-173.HTM

- Διακήρυξη Αρχών για την ανεκτικότητα, 16 Νοεμβρίου 1995 (Declaration of Principles on Tolerance, 16 November 1995)
http://www.unesco.org/webworld/peace_library/UNESCO/HRIGHTS/124-129.HTM

- Σεβασμός στην ελευθερία της έκφρασης και σεβασμός για τα ιερά πιστεύω και τις αξίες καθώς και τα θρησκευτικά και πολιτισμικά σύμβολα 174 EX/42 (Respect for Freedom of Expression and Respect for Sacred Beliefs and Values and Religious and Cultural Symbols 174 EX/42)
<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001449/144997E.pdf>

- Απόφαση 46 του Εκτελεστικού Συμβουλίου στην 174η Συνεδρίαση, 174 EX/Απόφαση 46, Μάρτιος–Απρίλιος 2006 (Decision 46, adopted by the Executive Board at its 174th Session, 174 EX/Decision 46, March–April 2006)
<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001458/145890e.pdf>

- Απόφαση 23 του Εκτελεστικού Συμβουλίου στην 176η Συνεδρίαση, 176 EX/Απόφαση 23, Απρίλιος 2007 (Decision 23, adopted by the Executive Board at its 176th session, 176 EX/Decision 23, April 2007)
<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001508/150871e.pdf>

6.5 Πρόσθετα δημοσιεύματα

Chris Allen, *Islamophobia* (Farnham: Ashgate Publishing, 2010).

An-Nisa Society, *British, Muslim or Wot? – An Exploration of What it Means to be Young, Muslim and British* (London: An-Nisa Society, 2008).

Louise Archer, *Race, Masculinity and Schooling: Muslim Boys and Education* (Maidenhead: Open University Press, 2003).

Matti Bunzi, *Antisemitism and Islamophobia: Hatreds Old and New in Europe* (Chicago: Chicago University Press, 2007).

Maurice Irfan Coles, *Every Muslim Child Matters: Practical Guidance for Schools and Children's Services* (Stoke-on-Trent: Trentham Books, 2008).

Liz Fekete, *A Suitable Enemy: Racism, Migration and Islamophobia in Europe* (London: Pluto Press, 2009).

Katarzyna Górak-Sosnowska, "Perception and Misperception of Islam in Polish Textbooks", *Rocznik Orientalistyczny (Annual of Oriental Studies)*, Vol. 60, No. 1, 2007, pp 75-84.

Peter Gottschalk and Gabriel Greenberg, *Islamophobia: Making Muslims the Enemy* (Lanham: Rowman and Littlefield, 2006).

Julie Hollar and Jim Naureckas (eds), *Smearcasting: How Islamophobes Spread Fear, Bigotry and Misinformation*. (New York: Fairness & Accuracy In Reporting, 2008), <http://www.smearcasting.com/pdf/FAIR_Smearcasting_Final.pdf>.

Muhammad Imran and Elaine Miskell, *Citizenship and Muslim Perspectives: Teachers Sharing Ideas* (Birmingham: Islamic Relief and Birmingham Development Education Centre, 2003).

Gerdien Jonker and Shiraz Thobani (eds), *Narrating Islam: Interpretations of the Muslim World in European Texts* (London: I B Tauris, 2009).

Joe Kincheloe, Shirley Steinberg and Christopher Stonebanks (eds), *Teaching Against Islamophobia* (New York: Peter Lang Publishing, 2010).

Rabia Malik, Allyah Shaikh and Mustafa Suleyman, *Providing Faith and Culturally Sensitive Support Services to Young British Muslims* (Leicester: National Youth Agency, 2007).

Abdul Malik Mujahid, "Islamophobia and Muslim Children: Recognize It, Name It and Treat It", *Chicago Crescent*, 6 May 2011, <<http://www.chicagocrescent.com/crescent/newsDetail2010.php?newsID=20599>>.

Muslim Council of Britain, *Meeting the Needs of Muslim Pupils in State Schools: Information and Guidance for Schools* (London: Muslim Council of Britain, 2007), <<http://www.mcb.org.uk/downloads/SchoolinfoGuidance.pdf>>.

Open Society Institute, *Muslims in Europe: A Report on 11 EU Cities* (New York, London and Budapest: Open Society Institute, 2009).

Jonas Otterbeck, "What is Reasonable to Demand? Islam in Swedish Textbooks", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol. 31, No. 4, 2005, pp. 795–812.

Adél Pásztor, "The Children of Guest Workers: Comparative Analysis of Scholastic Achievement of Pupils of Turkish Origin throughout Europe", *Intercultural Education*, Vol. 19, No. 5, 2008, pp. 407–419.

Martin Rose, *A Shared Past for a Shared Future: European Muslims and History-making* (London: Association of Muslim Social Scientists and British

Council, 2009), <<http://www.britishcouncil.org/canada-arts-and-culture-our-shared-europe-memorial-lecture-3.pdf>>.

Bobby Sayyid and Abdoolkarim Vakil, *Thinking through Islamophobia: Global Perspectives* (London: Hurst, 2010).

SHM Consulting, *Engaging Young Muslims in Learning: Research Findings*. (Coventry: Learning and Skills Council, 2007).

Anne Sliwka, Anne “Should the Hijab be Allowed in School?” – A Structured Approach to Tackling Controversial Issues with Older Students”, in Hilary Claire and Cathie Holden (eds) *The Challenge of Teaching Controversial Issues* (Stoke-on-Trent: Trentham Books, 2007).

Berry Van Driel, (ed), *Confronting Islamophobia in Educational Practice* (Stoke-on-Trent: Trentham Books, 2004).

Volksschulamt Zürich, “Muslimische Schülerinnen und Schüler an der Volksschule: Empfehlungen” (Muslim Students at the Elementary School Level: Recommendations). <http://www.vsa.zh.ch/file_uploads/bibliothek/k_214_SchuleundMigration/k_242_Lehrerinnen-undBehrd/k_352_MuslimischeSchle-rinn/1441_0_islamempfehlungen.pdf>.

Zentrum für Türkeistudien (ed), *Das Bild der Ausländer in der Öffentlichkeit: eine theoretische und empirische Analyse zur Fremdenfeindlichkeit* (Opladen: Leske und Budrich, 1995).

Ο Συνήγορος του Πολίτη χαιρετίζει την έκδοση στα ελληνικά των «Οδηγιών προς εκπαιδευτικούς για την καταπολέμηση της μισαλλοδοξίας και των διακρίσεων εναντίον των Μουσουλμάνων», κείμενο το οποίο εκπονήθηκε από έγκυρους διεθνείς οργανισμούς, προσβλέπει δε στη βέλτιστη αξιοποίησή τους με στόχο την ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών για την προώθηση της αλληλοκατανόησης και του σεβασμού των διαφορών σε όλα τα σχολεία της χώρας μας.

Η μισαλλοδοξία και οι διακρίσεις εναντίον των Μουσουλμάνων δεν είναι φαινόμενο καινούργιο. Επικαιροποιήθηκαν ωστόσο και εντάθηκαν τα τελευταία χρόνια, ιδίως μετά την κήρυξη του «Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας», την παγκόσμια οικονομική κρίση, την ανασφάλεια για τις εθνικές ταυτότητες και την αυξανόμενη πολιτισμική ποικιλία σε πολλές κοινωνίες. Αυτοί οι παράγοντες συνέβαλαν να αυξηθούν η εχθρότητα και ο φόβος απέναντι στους Μουσουλμάνους και το Ισλάμ, που συχνά καλλιεργούν μερίδα των ΜΜΕ και ένα ορισμένος πολιτικός λόγος. Οι Μουσουλμάνοι συχνά περιγράφονται σαν εξτρεμιστές που απειλούν την ασφάλεια και την ειρήνη των άλλων.

Αυτά τα στερεότυπα επηρεάζουν όχι μόνο νέους αλλά και τους γονείς τους, καθώς επίσης εκπαιδευτικούς και άλλους εργαζόμενους στην εκπαίδευση, φαινόμενο που αποτελεί νέα πρόκληση για την εκπαίδευση. Μολονότι δεν μπορούν οι εκπαιδευτικοί να επιλύσουν οι ίδιοι τις πολιτικές και κοινωνικές εντάσεις ανάμεσα στις κοινότητες, μπορούν ωστόσο να παίξουν κεντρικό ρόλο στη διαμόρφωση των στάσεων και των συμπεριφορών των νέων. Οι προσεγγίσεις και πράξεις των εκπαιδευτικών και σχολικών διευθυντών μπορούν να έχουν αποφασιστική σημασία στη διάδοση και ενίσχυση του σεβασμού απέναντι στις διαφορές και στην αλληλοκατανόηση τόσο μέσα στα σχολεία όσο και στην ευρύτερη κοινωνία.

Οι οδηγίες αυτές συντάχθηκαν από κοινού από τον Οργανισμό για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη [ΟΑΣΕ/OSCE], το Γραφείο των Δημοκρατικών Θεσμών και των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων [ODIHR], το Συμβούλιο της Ευρώπης και την UNESCO, με στόχο να στηρίξουν τους εκπαιδευτικούς ώστε να καταπολεμήσουν τη μισαλλοδοξία και τις διακρίσεις εναντίον των Μουσουλμάνων. Απευθύνονται σε ευρύ κοινό, στο οποίο περιλαμβάνονται εκπαιδευτικοί, διευθυντές σχολείων, εκπαιδευτικοί προϊστάμενοι, διαμορφωτές της εκπαιδευτικής πολιτικής και πολιτικοί, επιμορφωτές εκπαιδευτικών, σύλλογοι, ομοσπονδίες και επαγγελματικές ενώσεις εκπαιδευτικών καθώς και ΜΚΟ. Οι Οδηγίες αφορούν εξίσου την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και μπορούν επίσης να αξιοποιηθούν σε πλαίσιο μη τυπικής εκπαίδευσης.